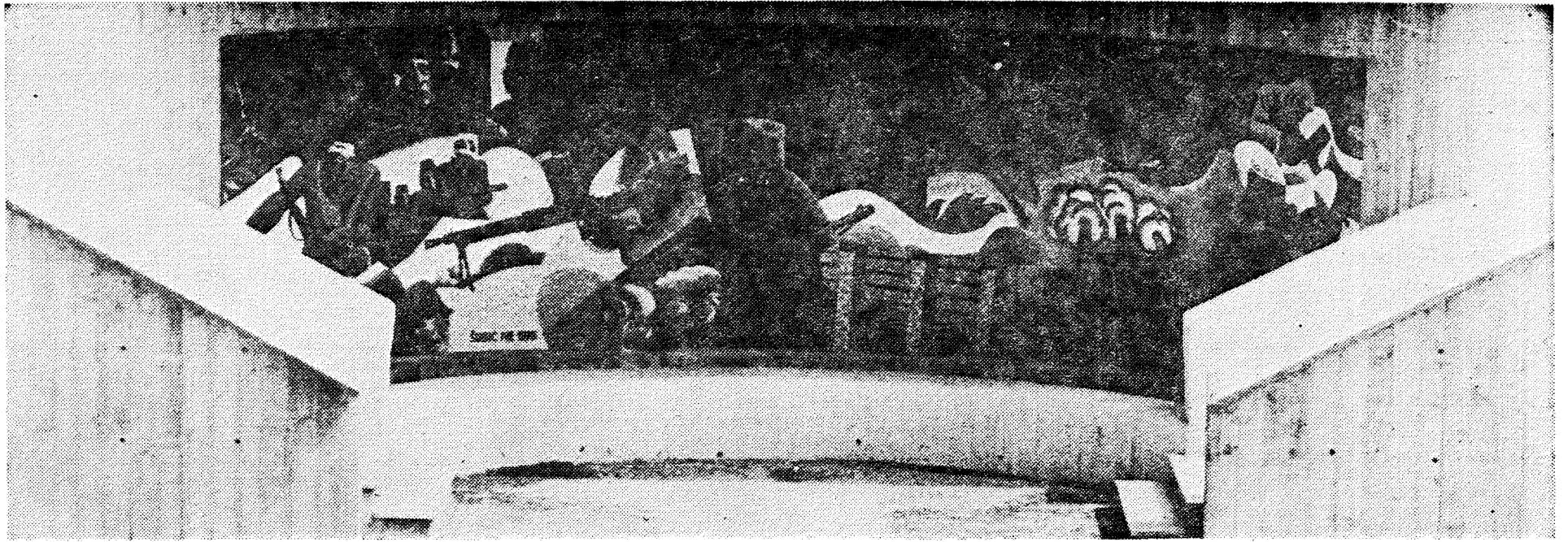
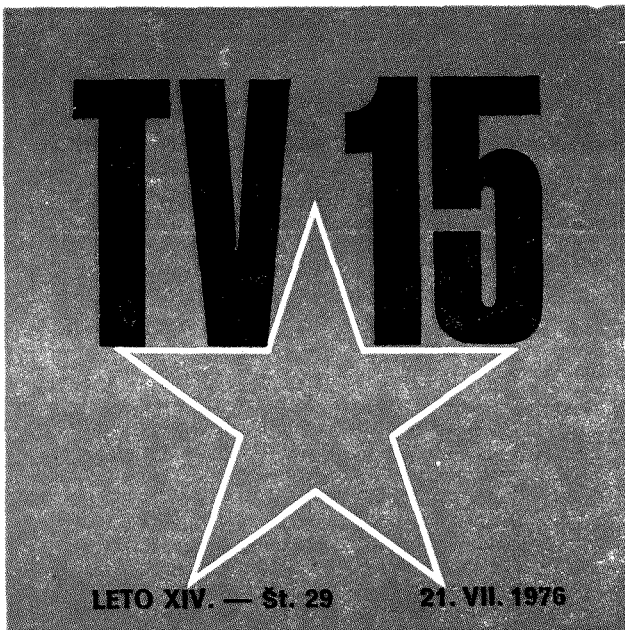

V četrtek, 22. julija, ob 10. uri bo v Dražgošah osrednja slovenska proslava ob Dnevu vstaje slovenskega naroda. Na slovesnosti, na kateri bodo odkrili spomenik dražgoški bitki, bomo pozdravili preživele borce legendarnega Cankarjevega bataljona, borce enot NOV in POS, ki so se bojevali na Gorenjskem, nekdanje aktiviste OF Gorenjske in aktiviste SZDL in drugih družbenopolitičnih organizacij, pripadnike teritorialnih enot, tabornike, pionirje in mladino, udeležence mladinske pohodne brigade AVNOJ s predstavniki vseh republik in pokrajin, praporščake vseh enot NOV in POS ter delegacije ostalih slovenskih občin in najvišje predstavnike družbenopolitičnega in javnega življenja in druge delovne ljudi in občane Slovenije. Slavnostni govornik bo tovarš Sergej Kraigher. Organizatorji osrednje slovenske proslave v Dražgošah sporočajo DA POSEBNIH VABIL NE BODO POSILJALI.

Ob dnevu vstaje slovenskega naroda vam iskreno čestitamo!

Republiški odbor ZZB NOV Slovenije
Republiški odbor ZRVS Slovenije
Založba Borec
Uredništvo in uprava TV-15

**NARODNOOSVOBODILNI BOJ
— IZVOR VSEH IZKUŠENJ**

str. 4

**GASILSKA SIRENA
V SLUŽBI PARTIZANOV**

str. 6

**OB ROB SPOMENIKU
V DRŽGOŠAH**

str. 7

ŽELEZEN GROB

str. 9

**MOJE OTROŠTVO JE OTROŠTVO
MOJEGA NARODA**

str. 20

Mogočno je odmeval udar ljudstva, ki se ni hotelo pokoriti nobenemu zavojevalcu in izkoriščevalcu. Ta odmev je slišati še danes in gromko opozarja, da na teh strateških točkah po vsej domovini bdi naše ljudstvo s svojo ljudsko armado in s teritorialno obrambo nad našimi domovi in vsem bogastvom, ki nam ni bilo podarjeno. Nihče naj ne poskuša spremeniti te naše priporjene svobode in samoupravne socialistične poti! Obstoja in razvoja našega ljudstva ni mogel nihče preprečiti, odkar tod živijo naši rodovi. Naše ljudstvo ne prenaša vsiljevanja tuje ali potujčene oblasti. Svoj red smo gradili tako kot ustreza našim razmeram in potrebam in z njim utrjujemo sodobno delavsko gibanje. Četrto stoletje uspešnega obstoja in razvoja sistema samoupravljanja pa dokazuje, da naše ljudstvo zna upravljati svoje bogastvo in delo ter da je sprostilo velike ustvarjalne sile.

Mi ponujamo drugim narodom roko prijateljstva in tisočere možnosti za enakopravno sodelovanje. Seveda pri tem ne mislimo le na gospodarske koristi. Nikdar ne bomo pustili brez opore naših bratov v zamejstvu, ki ne živijo tako brezskrbno in jih na primer hočejo s preštevanjem potisniti v še neugodnejše razmere, čeprav živijo na zemlji svojih pradedov in so matičnemu narodu sosednje dežele s svojim protifašističnim bojem veliko pomagali, da se je lahko sam otrese tuje oblasti. Mi živimo s tokovi, ki spreminjajo sodobni svet, ki so razrušili svetovni kolonialistični sistem in sekajo korenine imperializmu, zatiranju na podlagi razlike v barvi kože ali izpovedovanju svojega nazora, razlikovanju po velikosti in razvoju. Nismo za bloke in sfere, ker takšne delitve ne temeljijo na enakopravnosti in nevmešavanju v pravice posameznih dežel in narodov. Sodelovanje, ki ga mi ponujamo, je trajnejše in trdnjše, kar pomeni združevanje naporov ali takšno medsebojno menjavo, ki doprinaša k utrjevanju napredka v vsaki deželi in miru v svetu. Samo prijatelji, ki se spoštujejo in imajo skupno voljo, so naimočnejši.

Srečni in močni

Korenine te naše volje in vseh naših dosežkov so v delavskem gibanju, v ljudski revoluciji, v akcijah štajerskih in koroških in primorskih partizanov in iz vseh drugih območij naše domovine, ne samo bataljonov, temveč brigad, divizij, korpusov, armad, in množice aktivistov v odborih Osvobodilne fronte, v organih nove oblasti, po vaseh in mestih, v delavnicah in tovarnah, kjerkoli smo delali in se borili. Te korenine so se danes pomladile in še bolj okrepile, iz njih je zrastle močna in urejena domovina. Se nikoli nismo tako živeli, tako gradili, tako osvajali novo tehniko in novo znanje, kakor delamo danes. Zato tudi vemo, kaj branimo in kaj so naše lastne izkušnje. Samoupravljanje je postalo tako osnovna življenjska pravica in potreba, da je iz naše misli in načina življenja ni več mogoče izključiti. Našli bomo še tisoč boljših rešitev, ko uresničujemo ta načela v vsakdanji praksi in povsod, kjer živimo in delamo. Toda osnovno imamo. Kmet, ki zemljo obdeluje naj jo upravlja, delavec, ki dohodek ustvarja, naj ga deli, kmet in delavec naj se sporazumevata z vsemi drugimi, kaj in kako bomo gradili ali živeli. To je naša misel, izvirno oblikovana v ustavi, izkazana v osnutku novega zakona o združenem delu, ki jo uresničujemo v vsakdanjem življenju. Odnose med ljudmi smo zasnovali na najbolj pravičen in svobodnega človeka vreden način. Zdaj se trudimo, da bodo enake pravice vseh ljudi izkazane tudi v čim bolj enakih možnostih.

Začetek vstaje proti okupatorju je ena tistih velikih odločitev in dejanj, ki so spremenila našo usodo in zgodovino, pa ne le našo, temveč vsaj tega dela sveta. Iz duha in dejanj borcev srkamo spoznanja in izkušnje, kako se je treba boriti, kaj je bistvo vsakega boja in zmage, kako izbojevati zmago! Teh spoznanj je tako veliko, da jim še vedno ne pridemo do dna. In spoznati jih mora vsaka naša nova generacija.

Dr. AVGUŠTIN LAH
(Odlomek iz govora v Laškem, 4. julija letos)

V torek 20. julija je bila v veliki dvorani skupščine SR Slovenije svečana seja Republiškega odbora ZZB NOV Slovenije, ki jo je vodil predsednik tovarš Janko Rudolf. Na slavnosti ob

O podelitvi nagrad in plaket bomo obširneje poročali v naslednji številki »TV-15«.

DOPRSNI KIP NARODNEGA HEROJA
JANKA PREMRLA—VOJKA,
DELO KIPARJA M. KERŠIČA—BELAČA

UTRINKI IN ODMEVI

Beg od samega sebe

Naša domovina je rojena iz pepela mrtvih

Preteklost naših narodov in narodnosti je napisala sedanost, takšno, v kateri dobro živimo in na katero smo lahko ponosni. To, kar imamo, je bogato in dragoceno, s krvjo priborjeno in ima za to tudi ogromno ceno. Nosilci teh velikih pridobitev nam vse to niso pustili za praznično darilo, marveč kot svetinjo, kot duhovni in moralni izvor za nadaljnje ustvarjanje pristnega in za nas najboljšega sistema v enakopravni skupnosti jugoslovanskih narodov in narodnosti, naše samoupravne socialistične Jugoslavije.

Naša domovina je rojena iz pepela mrtvih.

Zgodovino se moramo učiti in šele potem lahko postane le-ta učiteljica. Zgodi pa se, da se zgodovine kdo ne želi učiti, jo poskuša pozabiti, se ji izogniti, jo unovčiti. Poskuša zgraditi »nov« sistem vrednosti, ki ni zaznamovan z našo revolucionarno preteklostjo, marveč je izpolnjen s praznino buržoazne morale, kateri je osebni interes edino merilo napredka.

Ce dam sinu ime John, Robert, Renato ali nekaj podobnega, a mu hkrati govorim o komandantu Stanetu, Savi, Marku, mu čitam Cankarja, Kočiča, Njegoša in Šantičja, se kaj lahko zgodi, da si bo sin zaželel ime velikana svoje domovine in mene bo z vso pravico občila rdečica sramu.

Ce namerno ali kar tako, brez vzroka, nosimo na svojih oblačilih zastavo ali znak tistih, ki jih je naša revolucija zrušila, bi nas moralo biti z ostanki socialistične morale sram pred našo zastavo in šestimi plamenicami.

Ce v našem hotelu pričakujemo turiste z glasbenim avtomatom, v katerem ni jugoslovanske plošče, delano krivico naši lepi domači pesmi in našemu kulturnemu ustvarjanju.

Ce, na primer, 15. junija ob 15. uri, v enem izmed naših mest v kiosku »Borba«, polnem časopisov in revij, ni niti enega jugoslovanskega dnevnega časnika, bi nam lahko kdo rekel: »Ali tukaj ni vaših ljudi?«

In potem človeku v spominu oživljajo milijoni mrtvih rodoljubov... Pred seboj vidiš domačo zemljo, ki jo krasijo številni spomeniki herojev, padlih za nas in za našo svobodo. Vidiš rudarja, tam globoko pod zemljo ki se odločno prebija v socializem, slišiš glase delegatov in zbere delovnih ljudi.

Tisti, ki so svoj del darila revolucije lakomno vnovčili, nimajo pravice, da jedo tujeja!

Naša domovina ne bo zapustila človeka, a njo lahko zapusti samo nečlovek. Beg od nje, je beg od njene zgodovine, kulture, morale — od samega sebe. Naša zemlja ne bo sprejela tujih nasadov, ker je takšen

plod strupen. In če komu vendarle pade v glavo, da bi to delal, mu moramo povedati, da takšno seme v tej zemlji ne bo nikoli skalilo.

Kult denarja in materialnega grmadenja na račun splošne dobrobiti delovnih ljudi ni sprejemljiv za naš samoupravni socialistični razvoj. Pojava takšne miselnosti ima razredne in socialne korenine in njeni cilji se podreajo malomeščanskim ciljem. Včasih se tudi ustvarjanje materialne baze naše družbe pojmuje kot cilj za sebe in se spreminja v koristoljubje in izkoriščevanje.

Ceprav takšni in podobni pojavi niso niti najmanj značilni za našo humano družbo, jih moramo brezobzirno in odločno preprečevati.

A močnejši smo, bolj organizirani in bolj enotni kot kdajkoli prej in tistim, ki beže od svoje zgodovine in revolucije in s tem od samega sebe, ki imajo malo morale, a pohlep prevelik in dolge prste, kar lahko stopimo na pot.

MIHAJLO TERZIČ,
Rojčeva 22,
p. Ljubljana

V Razboru smo praznovali

»Če bi bilo treba, bi še enkrat stopila v boj za brambo domovine!« sta dejala Frančiška in Ferdo Podstenšek

Pred spominskim obeležjem v Razboru

Ce ne kje drugje, pa objavite to pismo med »utrinki in odmevi«.

Veste, v hriboviti vasi Razbor smo priredili pogostitev dveh nekdanjih terenskih političnih delavcev, ki sta praznovala svojo sedemdesetletnico. Oba sta pomagala graditi to našo socialistično družbo.

Prav gotovo je zanimivo tudi to, da sta se oba rodila 4. maja leta 1906.

»Če bi bilo treba, bi še enkrat stopila v boj za obrambo domovine!« sta dejala Frančiška Pušnik in Ferdo Podstenšek, naša slavljena, ko sem ju vprašala, kako se kaj počutila.

Frančiška Pušnik je med vojno sodelovala s partizani in v njihovi hiši je bila tudi tajna radijska postaja, Ferdo Podstenšek pa je partizanom vozil hrano in še marsikaj drugega in njegova hiša je bila za njih vedno odprta.

Oba se toplo zahvaljujeta predstavniku ZB Razbor za govor in obisk ter si želita še več takšnih srečanj, saj s tem dokazujemo — tako sta rekla — da niso pozabljeni tisti, ki so med štiriletno vojno tudi prispevali k svobodi naše domovine.

STEFKA MELANSEK,
Razbor

Čim več mladih naj prebira »TV 15«

Odmev na sestavek »Kronika NOB poleg Tarzana«

Pozdravljam pismo tovarišice Slokanove, ki ste ga objavili v »Utrinkih in odmevih«. Takšne knjižice res ne sodijo na police samopostrežne trgovine, marveč v šolske knjižnice, v domove. Še vedno je dosti mladih, ki slabo poznajo zgodovino narodnoosvobodilnega boja in iz kronike, kakršna je »Kronika Rožne doline«, se lahko veliko naučijo.

Zato bi bilo prav, da bi čim več mladih prebiral »TV-15«.

Mislím tudi, da RTV predvaja premalo domačih filmov in reportaž o borcih. Tovrstni tematiki odmerjajo prostor navadno le ob državnih praznikih in filmi se pogosto ponavljajo.

Imam še en predlog: da bi imeli v »TV-15« poseben prostor, kjer bi lahko borci govorili o svojih težavah, opozarjali na napake in podobno. Mene tare osamljenost in prepričana sem, da je še dosti tovarišic in tovarišev, ki iščejo pomoči.

Oprostite, ker slabo poznam slovenski jezik.

Tovariški pozdrav!

VERA MASLAVARIC,
Brestanica 34, p. Brestanica

PRIPIS UREDNISTVA — Rubrika »Utrinki in odmevi«, v kateri smo objavili tudi vaše pismo, naj bi — to je tudi naša želja — zapolnila vrzel, o kateri ste spregovorili danes.

ZUNAJ NASIH MEJA

Za pravice našega naroda gre

Pred 1400 leti so se naselili naši predniki na Koroškem. Tam so živeli in ustvarjali z delom svojih rok, ne da bi ogrožali kogarkoli. Večinski narod, s katerim so po sili zgodovinskega dogajanja bili prisiljeni živeti v istem okolju, pa se zdaj baha, da je ta zemlja že tisoč let njegova. Avstrijski šovinisti govorijo celo o nekem kulturnem poslanstvu. Zanje je avtohtono ljudstvo zgolj množica »čušev« ali kvečjemu »vindišarjev«, ki naj bi se čimprej vtopila v kulturnejšem germanškem okolju. Toda ljudje, za katere je značilna takšna miselnost, pozabljajo, da ima Koroška v slovenskem pomenu velike zasluge za kulturno rast matičnega naroda. Kulturna dediščina koroških Slovencev je bila tako močna, da je prestala valove germanizacijskega pritiska in da je nenehno utrjevala v prejšnjem stoletju prebujeno narodno zavest. Ni pa moč govoriti o kakem pomembnem kulturnem poslanstvu koroških Nemcev in o njihovem deležu h kulturnemu mozaiku Avstrije. Njihov pomos bi se lahko omejil le na nenehno izražanje nazadnjaške miselnosti, na ustvarjanje in širjenje reakcionarnih idej, ob katerih so se izživljali v časih habsburške dinastije in Hitlerjevega rajha. »Pravoverni« koroški Nemci se lahko pohvalijo le s tem, da so najbolj reakcionarni element v vsej državi. Preseneča nas lahko le to, da se z njimi bratijo člani socialistične stranke.

Nacizem je na Koroškem del žive vsakdanjosti. S porazom rajha ga ni bilo konec. V maju leta 1945 so občudovalci Hitlerja samo »mirno predali« oblast manj kompromitiranim rojakom. Tako so se mirno umaknili čistki, ki bi jih morala doleteti po mednarodnih sporazumih. Kmalu so bili rešeni zadnjega strahu, ko so se vključili v hladno vojno kot mejnik proti komunizmu.

Najprej so se lotili sistematičnega blatenja boja proti fašizmu in nacizmu, kjer so morali biti prve žrtve Slovenci. V go-nji proti našim rojakom so minirali par-

tizanske spomenike in fizično napadali vidnejše posameznike. Pred heimatdienstom so (»zaradi javnega mnjenja«) kapitulirali tudi umirjenejši politiki. Sam deželni glavar se je javno pohvalil s svojo nacistično preteklostjo. Nacionalistična demagogija se je vkoreninila v večini političnih strank. Toda vsi ti ljudje pozabljajo, da je Avstrija dobila nazaj državno samostojnost, ker se je prikazala svetovni javnosti kot prva žrtev nacistične agresije. Takrat so tudi na Dunaju vedeli, da so se njihovi državljani, koroški Slovenci, bojevali z orožjem v roki na strani zaveznikov. Zdaj, ko nemoteno dvigajo glave stari borci velenemstva, lahko piše »Kärntner Nachrichten« (22. septembra 1973), da je bila suverenost Avstrije okrnjena s podpisom državne pogodbe. Isti list je lani pisal, da je Španija zadnji steber še svobodne Evrope. Zakaj jim je to dovoljeno oziroma, kdo jim to dovoljuje?

Za nas Slovence v Jugoslaviji je zdaj jasno, da ne moremo več verjeti izjavam uradnih avstrijskih predstavnikov glede najbolj neposredne nevarnosti, ki zadeva naše koroške rojake, tj. preštevanja. Dunajski parlament je pred kratkim storil najbolj očitni prestopki s sprejetjem za-

kona o preštevanju. S tem je prekršena mednarodna obveznost, ki omogoča internacionalizacijo spora. »Preštevanje je revizija državne pogodbe«, je dejal predsednik ZSO dr. Franci Zwitter na protestnem shodu v Celovcu. »Koroški Slovenci pa ne moremo pristati na revizijo državne pogodbe in jo zamenjati s puhlim papirjem neobveznih obljub v obliki zakona, katerega krajeno in stvarno območje je prepuščeno šele naknadnim odredbam z možnostjo veta Socialistične ali Ljudske stranke... Koroški Slovenci se nikdar ne bomo pustili preštevati! Vprašanja življenjskega obstoja ni mogoče reševati v tako nenavadni in absurdni obliki preštevanja. Številke vendar govorijo edino v svojem pusem, kvantitativnem jeziku. Kje naj bodo potem zapisane ti soče tihe, to je socialne, pa v resnici tudi značajne in splošne človeške tragedije, v katerih se lomijo odvisni, s stoletno vzgojo in gospodarsko odvisnostjo pohabljeni ljudje? Zato bomo enotni in strnjeni v borbi, da odbijemo ta najhujši naskok na naše pravice po letu 1945 in preprečimo, da bi rezultati morebitnega preštevanja služili za mero in uresničitev pravic, ki nam pripadajo.«

Naskok se bo začel čez štiri mesece. Jugoslovanska javnost je ostro reagovala na avstrijsko nakano. Temu vprašanju je bila posvečena tudi seja sveta republike SR Slovenije, katerega člani so izjavili, da sta zakon o popisu prebivalstva in zakon o narodnostnih skupinah v bistvenem nasprotju z določili avstrijske državne pogodbe. Na sprejemu predstavnikov koroških Slovencev je predsednik Sergej Kraigher med drugim dejal, da je današnja socialistična, samoupravna in neuvrščena Jugoslavija sposobna, da se odločno zavzame za zaščito pravic delov svojih narodov, ki živijo v drugih državah, še posebej, ko gre za pravice, ki so izrecno potrjene v mednarodnem dokumentu, kakršen je državna pogodba. Jugoslavija bo zato podvzela ustrezne ukrepe. Tudi za zvezni izvršni svet je sprejetje dveh avstrijskih zakonov samovoljno kršenje državne pogodbe, kar ne more ostati brez posledic za meddržavne odnose.

Z veseljem ugotavljamo, da slovenska in hrvaška manjšina nista osamljeni tudi v Avstriji. Mnogo iskrenih demokratov je na njihovi strani. V potrditev navajamo samo izjavo predstavnika Solidarnostnega odbora za pravice koroških Slovencev Haraldja Imbergerja z Dunaja:

»V tem za vso avstrijsko demokracijo žalostnem trenutku je bolj kot kdajkoli potrebno, da se združimo vsi demokratično misleči Avstrijci, ne glede na to, kateri narodni skupnosti pripadamo, kajti to, kar zdaj doživljamo na Koroškem, je boj proti Slovincem z metodami policijske države. Drugače pač ni moč razumeti dejstva, da nekatere državne ustanove že obravnavajo kot sovražnika države vsakogar, ki ima še pogum, da se priznava za Slovenca ali pa izraža solidarnost z njimi.«

Upajmo, da bo v Avstriji še več takih ljudi, ki se bodo spomnili na obstoj Dolfussa, Hitlerja in podobnih reakcionarnih skrajnežev, ki so prizadejali njihovi domovini toliko gorja, četudi so jih imeli dolga leta za nepomembne razgrajace.

POLDE VRBOVSEK

PRED KOM JE KAPITULIRALA AVSTRIJSKA VLADA?

Ogorčeni protesti

Številni posamezniki in organizacije nam pošiljajo ogorčene proteste zaradi grobega teptanja avstrijske državne pogodbe, ko gre za pravice Slovencev in Hrvatov na Koroškem. V svojih resolucijah najostreje obsojajo tako početje, ki je v škodo naši manjšini in na sploh odnosom med dvema sosednjimi državama.

Sklep avstrijske vlade o posebnem pre-

števjanju manjšin je očitna in groba revizija 7. člena državne pogodbe.

Na Koroškem se je pred dnevi zbralo dva tisoč koroških fužinarjev, ki so ostro protestirali v zvezi z znanimi odločitvami avstrijske vlade. Naglasili so, da si želijo prebivalci Koroške to stran meje v Mežiški dolini in drugod iskrenega sosedskega sožitja, ki pa je mogoče le, če bodo Slovenci

onstran meje deležni doslednega uresničevanja vseh svojih pravic. V protestnem pismu avstrijskemu predstavništvu v Ljubljani so opozorili na aktivnost mračnih sil v Avstriji, ki so delovale tudi pred 35. leti v času okupacije Hitlerjevega škornja.

Delavci, nekdanji udeleženci NOV, cestno-transportnih podjetij Slovenije, zbrani na velikem zboru na partizanskih Golteh v Savinjski dolini so poudarili, da je preštevane koroških Slovencev etnocid in diskriminatorno dejanje do slovenskega življa na Koroškem s strani nacističnih elementov. Le-ti so včlanjeni v Heimatdienst, ki že vsa leta po kapitulaciji nacistične Nem-

čije razpihuje žerjavico in povzroča razne napade usmerjene proti našim bratom na avstrijskem Koroškem.

V protestnih pismih je poudarjeno, da pomeni preštevane kapitulacijo avstrijske vlade do teh podtalnih nacionalističnih elementov, ki zasledujejo en sam cilj: znikanje obstaja Slovencev in Hrvatov v Avstriji.

Tudi nekdanji borci za severno mejo poudarjajo v svoji protestni resoluciji, da delovni ljudje matične domovine Slovenije ne bomo nikoli dovolili kršitev pravic naših zamejskih Slovencev in tega ne bo dovolila celotna jugoslovanska samoupravna socialistična družbena skupnost.

BORCI V DELEGATSKEM SISTEMU

Učinkovitost pretoka informacij v delegatskem sistemu

Delegatski sistem v osnovi še ni tak kot ga opisuje nova ustava. Da bi dosegli čim večjo učinkovitost sistema je vsekakor potreben daljši čas. Kljub temu, da sta od uvedbe delegatskega sistema potekali že 2 leti, opazimo slabosti, ki jih je nujno odpraviti. Lahko rečemo, da delegati niso še »pravilni« predstavniki baze, temveč samo posredovalci potreb delegacije. Poleg povedanega pa se mi zdi, da smo pri svojem delu včasih podcenjevali zakonske predpise, kar je slabo vplivalo na delegatski sistem.

Z namenom doseči boljše učinkovitost delegatskega sistema smo v radovljiški občini ustanovili ulične in vaške odbore, kjer so nato sklicujejo konference. Z ustanovitvijo omenjenih odborov smo dosegli uveljavljanja interesov ljudi iz različnih socialno ekonomskih sredin. V mislih imamo stari in novi del Radovljice. Mimogrede povedano, je treba v novih naseljih doseči tudi boljše delovanje hišnih svetov. Iz letih bi namreč delegati posredovali interese baze v uličnih odborih in kasneje v delegacijah.

Če sedaj skušam konkretnije odgovoriti na vaše vprašanje, moram najprej poudariti, da gradivo, ki ga delegati prejmejo za seje, ne prihaja vedno tako kot bi moralo. S tem seveda nastane vprašanje učinkovitosti odločanje, ki je v največji meri odvisno od pravočasnega obveščanja.

Za obveščanje, oziroma kot pravite vi, pretok informacij v sistemu, bi lahko rekli, da nima še učinkovite oblike. To pa so že dejavniki, ki povečujejo možnost birokratizacije, ki predstavlja zlo in ki s tem ko se pojavi, začneja rušiti samoupravni sistem na sploh.

Smatram, da bi bilo obveščanje učinkovitejše, če bi, kadar je to mogoče, potekalo ustno. V mislih imamo kratke operative dogovore in ne dolgih sestankov.

Na ta način, oziroma po tej poti,

bi bila naloga delegacije sprejemanje sorazmerno že izdelanih zaključkov, sprejetih na že omenjenih mestih. Predvsem gre za bazo, ki naj bi že izdelala določene rešitve pri posameznih vprašanjih.

Z namenom prikazati popolnejšo sliko stanja v naši občini, naj omenim še dejstvo, da družbenopolitične organizacije, kot so socialistična zveza, ZK in zveza mladine, v delegatskem sistemu ne delujejo v tolikšnem obsegu, kot bi bilo potrebno.

Za mladinsko organizacijo lahko rečem, da delno tudi po naši krivdi ni dovolj vključena v tovrstno odločanje, res pa je tudi, da v tej organizaciji nastopa velik kadrovski problem. Pravtako so tu finančne težave in sicer pri financiranju osnovne dejavnosti te organizacije. Naša dolžnost je poseči v njeno delovanje in odpraviti omenjene težave.

Težave nastajajo tudi drugje in do neuskladitve različnih interesov in potreb prihaja v konferenci delegacij in sicer zaradi velikega števila krajevnih skupnosti, ki jih je kar deset.

Zopet se moram vrniti k izhodišču in reči moram, da si glede učinko-

vitosti informiranja največ obetamo od ustanovitve INDOK centrov, od katerih je po mojem mnenju učinkovitost obveščanja najbolj odvisna. Izredno pomembno vlogo pri obveščanju v sistemu imajo tudi glasila v delovnih organizacijah, ki pa so sedaj še preveč zaprti v interese delovnih organizacij samih.

Z nami se je pogovarjal tovariš Jošt Rolc, predsednik KO SZDL Radovljica.

Smo naredili dovolj?

Varstvo borcev NOV in vojaških invalidov, ki je trajna skrb in obveznost celotne socialistične skupnosti, oblikujemo že vsa leta po vojni in smo bili pri tem bolj ali manj uspešni v posameznih obdobjih. V prvih letih po osvoboditvi smo skušali z različnimi ukrepi odpraviti posledice vojne pri najbolj prizadetih borcih. Z zakonodajo smo reševali predvsem materialne probleme vojaških vojnih invalidov in družin padlih borcev.

Ostalih vprašanj, ki so prisotna posebej v sedanjem času, je bilo tedaj precej manj, predvsem zaradi starostne strukture borcev NOV. Kaj se je pri tem še dogajalo? Splošna zavzetost borcev pri obnovi domovine je potisnila v ozadje številne osebne probleme, ki so jih zaradi družbene aktivnosti večkrat tudi sami zanemarjali.

Napori med vojno in neprestana angažiranost po vojni, je pri udeležencih NOV neprestano slabšala njihovo zdravstveno stanje, kar je imelo za posledico zmanjšano delovno sposobnost in s tem prezgodnje upokojevanje na slabih pokojninskih osnovah, z nizkimi pokojninami.

Ko že govorimo o tej problematiki, ne moremo mimo velikega števila neresenih stanovanjskih vprašanj, kar je pravtako imelo za posledico slab ekonomski položaj udeležencev NOV.

Pojasniti je potrebno, ko govorimo o problematiki varstva borcev NOV, da ne obravnavamo vseh udeležencev narodnoosvobodilnega boja, temveč samo tiste borce, ki so zaradi različnih okoliščin postali potrebni splošne družbene skrbi in pomoči. Najbolj prizadeti so borci, ki zaradi bolezni in starosti in s tem zmanjšane delovne storilnosti oziroma sposobnosti, kot posledice naporov, ne morejo zadovoljivo urediti svojega materialnega in s tem tudi družbenega položaja.

O najaktualnejši borčevski problematiki, predvsem pa materialnem položaju borcev NOV, so doslej velikokrat razpravljali različni forumi na ravni republik in pokrajin, večje zavzetost pa kažejo predvsem republike in pokrajini, zlasti v zadnjih letih.

NOVE IN TRAJNEJŠE REŠITVE

V sistem temeljnih prvin na področju reševanja specifičnih borčevskih vprašanj je potrebno vključiti nove in trajnejše rešitve, ki morajo seveda biti v skladu s politiko varstva borcev in vojaških vojnih invalidov, sprejeto na 10. kongresu ZKJ, 7. kongresu ZZB NOV Jugoslavije in z najnovejšimi sklepi republiške skupščine. Pri vsakem reševanju omenjene problematike je neobhodno potrebno upoštevati vedno višjo starostno strukturo borcev in vojaških invalidov.

NORMATIVNO UREJANJE

Zvezni predpisi, predvsem pa zadnji pokojninski zakon, so nekatera vprašanja materialnega položaja borcev sicer ugodno rešili, žal pa urejanje socialne problematike borcev ni mogoče reševati samo s zakonodajo.

Občinske skupščine in družbenopolitične organizacije so že doslej dodatno ure-

jale različna vprašanja borcev in njihovih svojcev, predvsem pa stanovanjske razmere, zdravstveno varstvo, priznavanje, pomoč otrokom, borcev pri šolanju, pozornost do bolnih invalidov in podobno. Institucije, ki jim je zaupana skrb za borce

INSTITUCIJE, KI JIM JE ZAUPANA SKRB ZA BORCE

V splošni družbeni skrbi za urejanje vprašanj borcev je bila doslej vloga republike kot koordinatorja in usmerjevalca prizadevanj občinskih skupščin in delovnih organizacij, očitna in učinkovita. Pri tem ima pomembno vlogo komisija za vprašanja borcev NOV pri skupščini SR Slovenije in republiški odbor ZZB NOV Slovenije, posebej pa njegova komisija za socialna in zdravstvena vprašanja borcev NOV in komisije za vprašanja vojaških invalidov.

Izredno pomembna je tudi vloga samoupravnih interesnih skupnosti, skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja ter zdravstvene skupnosti Slovenije.

IZPOPOLNJEVANJE VARSTVA

Pomembnost sprotnega reševanja materialnih in drugih vprašanj borcev je že večkrat ugotovila Skupščina SR Slovenije.

Posledica skupščinskih razprav in ugotovitve oziroma spoznanja, da z reševanjem te problematike ni mogoče odlašati, so bili nekateri republiški predpisi, ki so pomembno izboljšali položaj borcev NOV.

Gle na vrsto izredno pomembnih predpisov v zadnjih letih. Predvsem imamo v mislih predpise o starostnem zavarovanju kmetov, o dodatku za zaposlene udeležence NOV, o vojaških invalidih, o republiških priznavalninah in zdravstvenem varstvu ter o reševanju stanovanjskih problemov borcev. Šele ti predpisi so pravzaprav dogradili sistem varstva borcev in vojaških invalidov.

O PROBLEMIH OBVEŠČATI ŠIRŠO DRUŽBENO SPUPNOST

Splošna usmeritev vseh pristojnih organov in organizacij je, da je potrebno varstvo borcev nenehno izpopolnjevati, seveda v skladu s materialnimi možnostmi družbe in sproti reševati najbolj aktualne splošne in osebne probleme borcev.

O stanju na področju reševanja borčevske problematike mora biti sproti obveščena najširša družbena skupnost, predvsem pa najvišja zakonodajna, upravná in družbena telesa.

Pripravi: A. S.

Narodnoosvobodilni boj – izvor izkušenj

Izkušnje in tradicije, ki so jih naši narodi pridobili v zgodovini boja za obstanek, dokazujejo, da je narod, ki ve za kaj se bori, nepremagljiv na svojem ozemlju, ne glede na to, kako dolgo agresija traja, kako zvit in tehnično močan je sovražnik. Te tradicije in visoke moralne vrednote so prišle do popolnega izraza v času herojske NOV, katere izkušnje so vtakne v našo sedanjo koncepcijo SLO kot neprestanega varovanja in razvijanja revolucionarno osvobodilnih tradicij naših narodov in narodnosti.

Ko je govoril o koncepciji SLO in uporabljanju bogatih izkušenj NOB, je tovariš Tito na jubilejni proslavi 50-letnice slovenske univerze v Ljubljani dejal: »Mi smo v času NOB delali stvari, ki so v vseh vojnih doktrinah označene kot nemogoče, nerazumljive. Tako rekoč smo se goloroki uprli najmočnejši svetovni vojaški sili. Bili smo popolnoma sami. To je bil boj, ki so ga naši narodi, pod vodstvom KPJ, vodili organizirani v splošno jugoslovansko osvobodilno gibanje. Današnja koncepcija SLO ni nič drugega, kot dosledno in določeno upoštevanje teh izkušenj NOB, v sedanjih pogojih.«

Katastrofalni poraz bivše jugoslovanske vojske in kapitulacije države, je posledica veleizdaje in strahu vladajoče buržoazije. Dolgoletno nacionalno tlačanje, eksploatacija delavske sile, dušenje političnih pravic in svobode, preganjanje in ubijanje najboljših sinov progresivnega proletariata in KPJ, korupcije, razne afeze in ustvarjanje sebičnih interesov za izdajstvo države, vse to se je končalo z neslavno dvanajstdnevno vojno in kapitulacijo. Na okupiranem ozemlju so Nemci in izdajalci ustvarili razne marionetne tvorbe, uvedli so strahovit teror, bratomorno vojno, masovne pokole in se zatekali k zverinskemu

analizo dogodkov in analizo dela KPJ. Na posvetovanju so zavzeli odločno smer in razdelili komunistom konkretne naloge za pripravo splošne oborožene vstaje, zbirajoč široke ljudske mase v enotno fronto proti okupatorju in izdajalcem. Po ocenitvi splošne vojaško-politične situacije na svetu, posebno po napadu Nemčije na Sovjetsko zvezo 22. junija 1941. leta, je centralni komite KPJ izdal razglas, v katerem je jasno povedano, da je konec političnih priprav ter da je napočil čas za odločilen oboroženi boj.

Začela se je partizanska vojna. V tej odločitvi je bil tudi jasno začrtan

ZAPISI IZ NASE REVOLUCIONARNE PRETEKLOSTI

mučenju v koncentracijskih taboriščih, kjer so se znašali nad nedolžnim prebivalstvom.

KPJ je bila v teh hudih trenutkih edina politična organizacija, ki je organizirano prevzemala v svoje roke boj proti okupatorju in domačim izdajalcem. Ko so desetega aprila marširale nemške oklepne enote po zagrebških ulicah je CK KPJ na svoji seji sklenil, da nadaljuje brezkompromisen boj tako, da bo ljudstvo organizirano v vse-ljudsko vstajo. Dne 15. aprila pa je CK KPJ že izdal razglas vsem narodom Jugoslavije, v katerem opozarja na izredno težko stanje v državi, zaradi napada fašističnih sil. Razglas poudarja, da je edini izhod iz novo nastalega položaja le srdit boj proti okupatorju in njegovim slugam.

Na majskem posvetovanju KPJ v Zagrebu, je tovariš Tito podal izjerno

politični program v boju proti okupatorju. Osnovni cilj narodnoosvobodilnega boja je bila osvoboditev, socialna in nacionalna. Ljudstvo je to sprejelo, razumelo in podprlo. Tovariš Tito je rekel: »Beseda narodnoosvobodilna borba bi bila samo fraza, ali celo prevara, če ne bi imela vsejugoslovanskega značaja, poleg tega pa še nacionalni smisel za vsak narod posebej. Torej je pomenila osvoboditev Jugoslavije tudi osvoboditev Hrvatov, Srbov, Črnogorcev in drugih narodov, ki živijo na našem ozemlju. Narodnoosvobodilni boj je jamčil, da prinaša enakopravnost in bratstvo vsem narodom Jugoslavije, v tem pa je bistvo narodnoosvobodilne vojne.«

Čeprav so naši narodi ostali po polomu 1941. leta brez organiziranih oboroženih sil, je KPJ, zahvaljujoč daljnosežnim ciljem in vodstvu NOV, izbralo tako taktiko, da je v vseh predelih države nevtraliziralo sovražnikovo pomoč v tehniki in oboroženi sili, tako

Slovenska brigada »Matija Gubec« na maršu

da je za nekaj časa spremenilo celo ozemlje v eno samo bojišče, s tem pa si je ustvarilo osnovo za organiziranje lastnih, hitro se gibajočih oboroženih sil. Od gverilskih skupin, partizanskih odredov, do brigad in divizij ter korpusov ter armad, so se naše oborožene sile razvile v ognju, v enakovredno oboroženo moč, ki je dala velik doprinos skupno z zavezniki pri uničevanju hitlerjeve soldateske v drugi svetovni vojni.

Poleg operativnih enot, ki so bile ustanovljene od Prve proletarske brigade pa do največjih enot, so se v drugi svetovni vojni na okupiranem ozemlju razvijale tudi teritorialne komponente NOV – diverzantske skupine, partizanski odredi, borbene in udarne skupine po vaseh in mestih, podprte od vseh ljudi, kot sestavni del vseljidskega odpora, ki je v resnici uresničevanje ideje o oborožitvi ljudstva. Na drugem zasedanju AVNOJ, ko je tovariš Tito govoril o ustanavljanju naših oboroženih sil v času NOV, je med drugim po-

večal število akcij in ofenziv, da bi na ta način paraliziral in uničil narodnoosvobodilno gibanje pri nas.

Z ustanovitvijo gibljivih enot – brigad, divizij in korpusov, je NOV prerasla v času vojne v višjo obliko vojaške organizacije, toda kljub temu se je z razvojem borbe in odpora razvijala teritorialna komponenta. V času NOV so obstojale operativne enote, partizanski odredi in vojaški organi, ki so delovali v zaledju fronte. Enote NOB so v času vojne prerasle v moderne vojaške formacije. Partizanske formacije so vseskozi tesno sodelovale z operativnimi enotami, lahko pa so delovale tudi samostojno, kot teritorialna komponenta oboroženega boja.

Taka sestava naših oboroženih sil, z manjšimi spremembami, se je zadržala vse do konca vojne, ko so bili ustanovljeni vodi in rodovi. Prvega marca leta 1945 se je NOV in narodnoosvobodilno gibanje preimenovalo v Jugoslovansko armado, vrhovni štab pa v Generalštab JA. To se pravi, da ima da-

Partizanske družine pred odgonom v nemška taborišča, Celje, avgusta 1942

udaril: »Lahko mirno trdim, da je ustvarjanje ljudske vojske v takih pogojih, v kakršnih smo ustanovljali našo armado, enkratni primer v zgodovini. Iz goloroki partizanskih odredov, brez tovarn orožja in municije, brez skladišč in rezerv, brez vsakršne pomoči, je bila ustanovljena četrtmilijonska armada, ampak ne v miru, marveč v obdobju najburnejšega, najbolj krvavega boja, ki so ga jugoslovanski narodi kdajkoli vodili.«

☆

Z vseljidsko, splošno vstajo, so bile ustanovljene enote različnega sestava in moči. Ljudske mase so bile vključene v oboroženi boj in so se kmalu prepričale v možnost uspešnega boja proti okupatorjem in njihovim slugam. Vse to se je takoj pokazalo v hitri menjavi odnosov v moči, v korist narodnoosvobodilne vojske ter v prerasčanju NOB v posebno fronto, ki je že konec leta 1941 obsegala nad 100.000 kvadratnih kilometrov jugoslovanskega ozemlja, ki je bilo zajeto s plamenom vstaje in z oboroženimi akcijami partizanov.

Vzporedno z razvojem vstaje je vrhovni štab NOV namenjal vedno večjo pozornost tudi kvaliteti oboroženih sil da bi se le-te čimbolj uspešno spopadale z sovražnikovimi do zob oboroženimi enotami. Sovražnik je vedno bolj

našnja koncepcija splošnega ljudskega odpora globoke korenine v naši NOV, o kateri meni tovariš Tito:

»Narodnoosvobodilna vojna je bila permanentna vojna, vojna do iztrebljanja okupatorja in izdajalcev. To je bila vseljidska vojna, dobro organizirana in vodena iz enega samega centra, Vrhovnega štaba, s kombinacijo partizanskega in frontalnega bojevanja, kar je omogočalo svobodno partizansko ozemlje in formiranje večjih vojaških enot, divizij in korpusov. Mi vsi moramo pridno delati in izpopolnjevati sistem naše SLO, na osnovi trajnih izkušenj iz NOB, zaradi nadaljnjega razširjanja in krepitve samoupravnih pravic naših delovnih ljudi.«

Minilo je že trideset let odkar se je končala druga svetovna vojna, vojna, ki po svojih zgodovinskih in zločinih prekaša vse dotedanje vojne. Zato se je takrat uprlo okupatorju in njegovim slugam vse prebivalstvo, z vsemi sredstvi, v vsakem kraju in ob vsakem času. Ta surova in težka borba za socialno in nacionalno osvoboditev, v kateri je dalo milijon in 700 tisoč Jugoslovancev svoja življenja, je bila in ostala trajen pomnik, izvor vseh izkušenj in skupni izgradnji SLO in v krepitvi obrambne moči naše države.

SVETISLAV NIKOLIČ

FOTOGRAFIJA Z VPRAŠANJEM

jasnilo: Fotografija je najverjetneje nastala spomladi leta 1944 pri Mali Rav. ni pod Blegošem, kjer je bil nastanjen oblastni komite za Gorenjsko. Prvi z desne proti levi (v ospredju) je komandant zaščitnega bataljona Franc Polajnar-Kocelj; če gledamo z leve proti desni, je prvi politkomisar Zontar iz Medvod, drugi komandir iste čete (tj. druge), tretji je tovariš Tinc iz Kamnika in četrti pomočnik politkomisarja 2. čete tovariš Rado z Jesenic (umrl pred nekaj leti). Politkomisar bataljona je bil od ustanovitve v začetku leta 1944 do aprila 1945 imenovan tovariš Šubic.

Slovenski pediater in otroci v NOB

V današnji številki nadaljujemo serijo člankov o vlogi slovenskega zdravstva v narodnoosvobodilnem boju. Po »Prispevku slovenskega zobozdravstva v boju za svobodo« objavljamo zanimiv prispevek primarija dr. Božene Grosman. Usoda slovenskih otrok, nesebična pomoč zdravnika pediatra in mnogih drugih, neboljenemu otroku in njihovim materam, o tem govori dr. Božena Grosman, ki je s svojim znanjem in toplino reševala življenja mnogih.

Ugrabiti ali uničiti

Da bi lažje razumeli našo veliko skrb za slovenskega otroka v času vojne je potrebno vedeti, kakšno strašno usodo so mu namenili okupatorji.

Že 18. aprila leta 1941, po podpisu kapitulacije stare jugoslovanske vojske, je Himmler izdal nalog o iztrebljanju Slovencev na spodnjem Štajerskem in Gorenjskem, to je v krajih, ki so jih zasedli Nemci.

Vso nacistično okrutnost je bilo čutiti v besedah Himmlerja, ki je dejal, da je potrebno vse male otroke, ki kažejo posebno dobre rase značilnosti vzgajati v Nemčiji v posebnih otroških zavodih in domovih. Po šestih mesecih naj bi se zbrali genealoški dokumenti otrok, ki veljajo za »sprejemljive«, po preteku enega leta pa bi te otroke oddali kot rejence družinam brez otrok in sicer družinam »dobre narodnosti«. Seveda bo med mešanico tako zbranih ljudi tudi nekaj dobrih rasnih tipov, je nadaljeval Himmler,

zato je otroke potrebno iztrgati iz njihovega okolja, jih ukrasti ali ugrabiti. Ali pridobimo »dobro kri«, ki jo lahko uporabimo zase in ji damo prostor v našem ljudstvu, ali pa to kri uničimo.

V izgnanstvo

Prva žrtev tega uničevalnega načrta je bila slovenska inteligenca, Slovenci, ki so se preselili po letu 1914, drugi nezaželeni slovenski elementi in napredni kmetje.

Nemci so začeli izganjati slovenske družine v Srbijo in Hrvaško že v začetku leta 1941. Imetje teh družin so zaplenili le-teh pa tudi to ni strlo in odhajali so v prepričanju, da se bodo vrnili v svoj rodni kraj. Med 18.000 izgnanci je bilo mnogo starčkov, nosečnic in dojenčkov.

Pretrajljiv je podatek, da je bilo samo v mariborskih transportih približno 100 otrok starih od nekaj dni do 6 mesecev. Med prevozom v živinskih vagonih, v nevzdržnih razmerah je nekaj otrok umrlo. Po dolgi in naporni poti bi brez nesebične pomoči srbskega naroda verjetno umrlo še več otrok. Nemci so bili prepričani, da pošiljajo ljudi v kraje, kjer ne bodo deležni nobene pomoči. Njihova cinična napoved pa je, kot se je izkazalo izvenela v prazno. Srbi so sprejeli izsejenske družine z odprtimi rokami in z njimi delili vse, kar so imeli.

Preselitev slovenskih družin v nemška taborišča

Opisani akciji okupatorja je sledil izgon vseh prebivalcev iz brežiškoposavskega pasu in pasu ob Sotli. Več kot 34.000 oseb so izselili, oziroma izgnali v nemška taborišča, v njihove domove pa so naselili Nemce.

Otroci partizanov in pobitih talcev

Vse od meseca januarja leta 1942 do konca vojne je okupator lovil in izseljeval svoje partizane in ustreljenih talcev. Odrasle člane teh družin, večinoma so bile to matere, so poslali v zloglasna taborišča smrti, predvsem v Auschwitz, kjer so kmalu dočakale kruto smrt v krematorijih. Pred aretacijo so jim odvzeli otroke, med katerimi je bilo tudi nekaj dojenčkov, ki so jih po pregledu »rasne čistosti« oddali v posebne domove, imenovani so jih »Lebensborn« ali po naše vrelec življenja, od tam pa so jih dodeljevali SS družinam v posvojitev in prevzgojo. Starejše otroke so določili za delavce-sužnje v industriji, na kmetijah in družinah nacističnih veljakov.

Kar težko je verjeti, da je bilo ugrabljenih nad 10.000 slovenskih otrok, od katerih jih je po podatkih, ki so na voljo, umrlo 512. Da bi zabrisali vsakršno sled za ugrabljenimi otroci, so jim nacisti spremenili ime in jih oddajali z lažnimi dokumenti ali pa celo brez njih.

V italijanskih koncentracijskih taboriščih

Italijani so internirali v Italiji in na Rabu večinoma kmečke družine iz ljubljanske pokrajine, iz Gorskoga Kotarja in nekaj židov, skupaj 26.000 oseb. Najhuje je bilo taboriščnikom na Rabu, kjer je bilo 15.000 zapornikov. Zaradi bolezni, lakote, žeje, ostrega zimskega mraza, pomanjkanja obleke in na splošno nevzdržnih razmer, jih je mnogo umrlo, tudi pet na dan.

Delo OF in zdravniškega matičnega odbora

Že 27. aprila leta 1941, tri tedne po napadu Nemcev na Jugoslavijo, je bila v Ljubljani ustanovljena Osvobodilna fronta slovenskega naroda. Pod njenim okriljem je deloval zdravniški matični odbor. Ustanovljen je bil tudi terenski odbor, katerega članica sem bila tudi jaz. Spominjam se dveh specializantov, članov odbora in sicer dr. Ivančiča in dr. Stegnarja. V delokrog omenjenega odbora je med drugim sodila tudi otroška bolnišnica v Ljubljani.

Omeniti moram, da so v Dečjem domu delovali dr. Tavčarjeva, dr. Avčin in medicinska sestra Bidovčeva. Na infekcijskem oddelku je ordinirala dr. Praprotnikova, ki so jo Italijani kmalu zaprli in poslali v internacijo v Italijo.

Italijani so izredno kruto ravnali z otroki aktivistov in ilegalcev ter partizanov, jih mučili pred očmi staršev in s tem hoteli izsiliti izdajstvo.

Naša poglavitna krivica v tistem času je bilo preprečiti to kruto ravnanje z nedolžnimi otroki. V ta namen smo v otroški bolnišnici in Dečjem domu skrivali otroke pod tujimi imeni, z napačnimi in izmišljenimi diagnozami, jih premeščali ter jih tako čim dlje zadrževali v teh ustanovah.

Aktivisti so kasneje te otroke oddali zanesljivim družinam ali pa jih odpeljali na osvobodeno ozemlje. Vsi se še spominjamo dobre »Ziherlove mame«, ki je posredovala varno zatočišče več kot sto otrokom.

Se nadaljuje

Mogočno pogorje, ki se razteza vse od Letuša do Vranskega, je bilo zaradi svoje lege, mogočnih gozdov, razprostranosti in narodno zavednih kmetov, zibelka partizanstva na Spodnjem Štajerskem. Vsa leta vojne, so bile Dobrovlje zatočišče partizanskih čet, terenskih aktivistov OF, raznih političnih forumov in prehodno ozemlje za partizanske enote na Štajerskem. Preko njih pa so vodile tudi pomembne kurirske poti kot je bila takojmenovana Jurčkova linija, kurirska linija 4. operativne cone in »TV linija 22«. Na področju Dobrovelj so se v času NOB med ostalimi enotami partizanskih sil zadrževali tudi borci Savinjske čete, Štajerski bataljon, čete 2. grupe odredov, Slandrove brigade, enote 14. divizije, štab 4. operativne cone, pokrajinski komite KZS za Štajersko itd.

Se posebno v letu 1943, ko se je v mesecu maju na Dobrovljah formiral Okrožni komite za vso Savinjsko dolino, so postale Dobrovlje politično središče partizanstva v Savinjski dolini.

Že v začetku vojne, so okupatorske oblasti proglasile to področje za zaprto področje. V vznožju Dobrovelj so bile zato vsa medvojna leta močne nemške policijske in vojaške postojanke, iz katerih so se vrstile velike hajke po Dobrovljah. Pri tem je prišlo do velikih in manjših spopadov. Zaradi sodelovanja s partizani, so nemške oblasti veliko kmetov postrelile, odpeljali

Ujete partizane so Nemci kasneje ustrelili. Tončko Čečevo pa odpeljali v taborišče, od koder se ni več vrnila. Po tej borbi so ostale Dobrovlje vso zimo brez večjih enot. Teža borbe se je v letu 1943 prenesla v Zgornjo Savinjsko dolino. Na terenu dobroveljske planote sta bili le dve večji bitki. Globoke rane pa je zasekala štajerskim partizanom borba na Tolstem vrhu, kjer sta padla sekretarka pokrajinskega komiteja SKOJ Vera Slandrova-Lojza in narodni heroj Dušan Kraigher-Jug. Lažje ranjen pa je bil tudi komandant Franc Rozman-Stane.

Dne 15. aprila 1943 je namreč skupina 20. nemških policistov zasledovala kurirja Rudija Stoparja-Kitaka, ki se je po opravljeni nalogi vračal v štab. Tako je kurir nehote pripeljal policiste v bližino štaba. Ob nenadnem napadu je bila ob umiku smrtno zadeta tovarišica Vera. Dušan ji je hotel pomagati, pri tem pa je tudi sam obležal zadet od strelav nemških policistov. Po hitrem posredovanju komandanta Staneta so se policisti pognali v beg, pod streli Stanetove brustrelke pa je obležal nemški komandant.

☆

Poleg omenjenih bitk se je do konca vojne tu zvrstilo še več spopadov. Med večje in pomembnejše bitke lahko štejemo bitko na Čreti, februarja 1944, borbo na Merinci, 21. oktobra 1944, bitko pri Presed-

Partizanske Dobrovlje

V tem času praznujejo številni kraji krajevne in občinske praznike. V letošnjem letu so leti še posebno slovesni, saj mineva 35 let odkar so se jugoslovanski narodi dvignili k uporabi proti okupatorju in kvsilniškim hordam. Tudi 7. julij, dan ko praznujejo svoj občinski praznik občani žalske občine, spominja na te dogodke. V noči iz 6. na 7. julij so bile namreč v Spodnji Savinjski dolini množične trošilne in napisne akcije, ki so jih izvedli predvojni komunisti, ki so še isto noč odšli v partizane.

so jih v taborišča in uničili njihove domačije in družine. Kljub temu so ostale Dobrovlje ves čas do osvoboditve partizanske. Njihovi kmetje so kljub bedi in pomanjkanju nasitili številne partizanske enote in zdravili ranjene. S svojo revolucionarno zavestjo so tako doprinesli pomemben delež k dokončni zmagi nad fašizmom. Ves čas vojne pa so bili žive priče bojev, kateri bodo ostali v zgodovini NOB zapisani z zlatimi črkami.

Med najpomembnejše bitke vsekakor sodi takojmenovana bitka za Čreto, ki je bila dne 26. oktobra 1941. Prvič v zgodovini NOB na Štajerskem so se partizanske sile frontalno postavile po robu okupatorju in zmagale. Tako je okupator na lastni koži občutil udarno pest partizanskih sil in vso organizacijsko sposobnost partizanskega vodstva.

Spomenik pri Sv. Joštu na Dobrovljah, na meji med žalsko in moziško občino, pa govori o najtežjih bojih med partizanskimi silami in nemškimi zavojevalci. Dne 7. novembra 1942 je bila na tem mestu dramatična borba partizanskih enot na Dobrovljah in bližnjih terenih. Več tisoč Nemcev je napadlo Savinjski bataljon 2. grupe odredov. Partizansko taborišče je bilo obkoljeno s številnimi nemškimi obroči. Kljub temu se je enota z juriši prebila.

Največje izgube je utrpela Veličkova četa, ki je krila umik in je bila skoraj vsa zajeta. V tej borbi je padel tudi narodni heroj Janko Jerina.

Ujete partizane so, skupaj s sekretarko kozjanskega okrožja Lenčko Čečevo, Nemci vodili v klenjene po celjskih ulicah. S tem »razkazovanjem« so hoteli utrditi svojo trditve, da so vse partizanske sile na tem področju uničene.

lih, bitko pri Konfinarju, spopad v Jakovem dolu, boje Bračičeve brigade...

Lahen vetrič je hladil naša razgreta telesa in pozibaval zastave, ki so veselo plapolale na čelu kolone. Mimo Orešnikove domačije smo s pohodom nadaljevali po beli makadamski gozdni cesti, ki je nezamenljiva in izredno pomembna vez z dolino.

Mimo Vodovnikove domačije, po domače Otnikove, ki je bila vsa leta varno zatočišče partizanskim enotam in aktivistom OF, smo s pohodom nadaljevali proti Uratnikovi domačiji, kjer so bili 5. in 6. decembra boji med Bračičevo brigado in Nemci.

Gospodarja ni bilo doma, vendar pa smo imeli kljub temu srečo, saj je bil na obisku njegov brat Ivan Uratnik, ki je bil oči-videc te bitke.

Ivan Uratnik nam je povedal še nekaj svojih spominov. Še posebno dobro se spominja, kako so ga »raztrganci« mučili, ker jim ni hotel povedati, kje se nahaja zemljanka okrožnega komiteja.

☆

Pot smo nadaljevali proti spominskemu obeležju pri Sv. Urbanu, kjer so pokopani štirje partizani, borci Bračičeve brigade, ki so padli v boju z okupatorji pri Uratnikovi domačiji. Pohod smo nadaljevali proti Ramšakovi domačiji. Tam nas je čakalo okrepčilo, ki so ga pripravili občani KS Letuš. V mogočni senci stoletnih lip smo se odpočili. Gregor Hribernik, 78-letni gospodar pa nam je pripovedoval o dogodkih iz časov NOB in še marsikaj o strahotah, ki so jih počenjali Nemci in njihovi plačanci. Potem pa smo se polni spominov napotili proti dolini.

DARKO NARAGLAV

»Imeli smo že natančno izdelan načrt, kako bomo vsi odšli med partizane,« je pripovedoval nekdanji gasilec Anton Dolenc iz Postojne. »Nekje pri zaselku Dilce pri Hruševju bi uprizorili namišljen požar. Tja bi se najprej odpeljala polovica gasilcev. Nato bi šli iskat še preostale in bi na bloku pred Postojno povedali, da je potrebna večja pomoč pri požaru.«

Vendar je prišel ukaz, naj tega načrta ne izpeljemo, ker lahko kot gasilci na terenu veliko več naredimo za NOB kot pa v brigadi. Imeli smo namreč to prednost, da smo se kljub policijski uri, z gasilsko izkaznico in uniformo lahko prosto gibali po okupirani coni.

Tako smo z gasilskim vozilom prepeljavali ranjene partizane v postojnsko bolnišnico, kjer so jih zdravniki sprejemali in zdravili pod tujim imenom. Z gasilskim avtom smo prepeljali tone in tone papirja za razne tehnike na Primorskem, pa celo za centralno tehniko Slovenije. Večkrat so s tem vozilom prepeljali na določene javke aktiviste OF, preoblečene v gasilske uniforme...«

Med pripovedovanjem nekdanjega gasilca Adolfa Milharčiča iz Hruševja, se bomo bežno seznanili z delom takratne gasilske čete.

»Gasilci smo že zelo zgodaj opravljali naloge za osvobodilno gibanje,« pripoveduje Milharčič. »Mene je septembra 1942 Janko Seles-Bošnarjev iz Sajeve peljal v »Boršt« in me na javki seznanil z Ivanom Turšičem-Iztokom. Spominjam se takratnega razpoznavnega gesla »nabrusimo kosce«.

Iztok me je naprosil, da bi v naši domači pekarni v Hruševju pekli kruh za borce Pivške čete. Naročil mi je, naj dobim zaupnike tudi pri gasilcih.

Tako so pri Milharčičevih, po domače pri Kopačevih v Hruševju, začeli peči kruh za partizane. Na javko v Sajeve pa sta ga nosili Rožica Milharčič in Slava Dolenc iz Sajeve. Živež za to četo sta nabavljala gasilec Pavel Zakelj iz Hruševja, ki je bil že zelo zgodaj povezan z organizacijo OF in Jurij Farežnikov.

Po srečanju z Iztokom se je začelo organizirano delo nekaterih gasilcev z osvobodilnim gibanjem. Kasneje se je to delo tako razširilo, da so bili postojnski gasilci takorekoč bolj v službi partizanov kot pa požarne varnosti. Tudi njihov telefon je bil večji del v službi partizanstva, posebno po nemški zasedbi naših krajev.

TISKARSKI STROJ NA GASILSKEM AVTOMOBILU

Milharčiču in kolegim je nedvomno najbolj ostal v spominu dan (to je bilo menda aprila 1944), ko so iz Šeberjeve tiskarne v Postojni odpeljali tiskarski stroj »Tigela« za vojaško partizansko tiskarno »Julij 63«. Ta je spadala pod štab 9. korpusa in je bila v divji grapi Govce na območju Gorenje Trebuše. V tej tiskarni sta delala tudi Boltežar Gorup-Bolti iz Zaloga pri Postojni (kot tiskarski strojnik) in Stane Kovač iz Postojne.

»Ko mi je Maks Šeber, lastnik tiskarne, povedal, da moramo odpeljati tiskarski stroj za partizane,« pripoveduje Adolf Milharčič, »sem si belil glavo, kako naj to izpeljemo. Postojna je bila polna Nemcev in domobrancev. Na obeh koncih Postojne pa so bili dobro zastraženi bloki, kjer so vsakogar pregledali. Ni bilo druge izbire kot da stroj odpeljemo z gasilskim vozilom.«

Organiziral sem še štiri gasilce: Antona Dolenca in Andreja Miklavčiča iz Postojne, Ivana Jerino iz Sežane in Jožeta Podboja iz Studenega. Prišli smo z gasilskim vozilom pred Šeberjevo tiskarno sredi belega dne, okrog poldne. Takrat je bilo najmanj sumljivo. Tam v bližini, morda 30 metrov od nas, je stal nemški stražar. In tako smo kar pred stražo začeli natovarjati. Če bi nas vprašali Nemci, kam peljemo, smo že imeli pripravljen izgovor, da peljemo stroj v popravilo v Trst.

Tiskarski stroj je bil težak več stotov, zato so nam ga v tiskarni že prej razstavili na več kosov in zapakirali. V 20 minutah je bil cel tiskarski stroj naložen v gasilskem vozilu.

Zdaj je bilo treba priti iz Postojne skozi blok pri Kazarju, kjer je bila nemška in domobrantska straža. Sirena gasilskega vozila je rezko tulila, kot da gre za nujen požar. Rampa se je dvignila in vozilo je naglo odpeljalo proti Bolku, nato v Landol in naprej v Predjamo. Tam smo tovor odložili in se vrnili v Postojno. Stroj so zatem prevzeli drugi vozniki in ga odpeljali naprej proti cilju.

☆

Posebno domiselne so bile gasilske vožnje, ko so prepeljevali velike količine papirja za razne tehnike in tiskarne.

Nekoč sem dobil od tov. Marka, ki je bil tedaj intendant 9. korpusa, naročilo, nadaljuje Milharčič, »naj nabavim večjo količino papirja. Zvedel sem, da neki Košuta v Postojni nabavlja papir za potrebe TODT. Šel sem k njemu. Ker ga nisem poznal, sem dolgo menal, preden sem prišel z be-

Leta se naglo odmakajo, spomini bledijo, naglo se redčijo vrste tistih, ki so s svojim požrtvovalnim delom vgradili tudi del sebe v veličastno zgradbo naše svobode. Da ne bi šlo v pozabo, smo tokrat želeli zabeležiti nekaj spominov o delu postojnskih gasilcev med NOB. To je bila dobesedno »četica drznih partizanov«, ki so v uradnih gasilskih uniformah, pred nemškimi stražami, opravljali najnevarnejše naloge za osvobodilno gibanje. Njihove akcije so bile včasih tako drzne in domiselne, da bi bile vredne upodobitve na filmskem platnu. Nekje smo slišali: »Malo je gasilskih društev v Sloveniji, ki bi toliko naredila med NOB, kot prav postojnsko«. Vsi so delali za partizane in ni bilo niti enega primera izdaje.

Gasilska sirena v službi partizanov

govine »Zafred«. Iz Landola sta potem prišla ponj dva voznika in odpeljala proti Bukovju.

Papir sem Košuti plačal z denarjem, ki mi ga je v Landol poslal tov. Marko (70.000 lir).

☆

Nekoč mi je Leon Cokmanov iz Velikega Otoka naročil, naj se javim na javki v gozdniški nad Slavino. Tam me je čakal neki tovariš Radovan. Prosil je, da bi dobavili večjo količino papirja za centralno tehniko Slovenije.

Spet sem šel h Košuti in dobili smo papir po isti poti kot prvič — prav tako 33 bal.

Kot navadno smo šli spet štirje gasilci natovarjati na železniško postajo. Tokrat smo šli z gasilskim vozilom. Naložili smo lahko le polovico (16 bal). Naglo smo odpeljali skozi blok, ob zavijanju gasilske sirene, prišli v Slavino, odložili v trgovini Dekleva in se vrnili na postajo po drugo polovico pošiljke.

Tudi tokrat smo brželi proti bloku. Tam pa nas je ustavila žandarmerija.

»Zdaj smo pa pečeni,« pravi eden gasilcev. Zandarji so vprašali, kam smo namenjeni. Odgovorimo: »V Slavino.« Zamahnejo z roko in odprejo rampo. Oddahnili smo se.

Spet smo jo gladko odnesli in zdrveli proti Slavini. Odložili smo še drugi del pošiljke. Še isto noč so to veliko količino papirja vozniki peljali iz Slavine čez železniško progo proti Notranjski.

Gasilci pa, da ne bi zbujali suma s temi vožnjami, oziroma da bi bila vožnja »krita«, so se nazaj-grede iz Slavine domislili hudomušno zvijačo. Ustavili so se v Rakitniku pri Radi Vodopiji, ki je imela doma pokvarjen avto balila, brez gum, popolnoma nevozen. Kupili so ga za 3.000 lir in ga zavlekli na gasilsko dvorišče v Postojni.

Že dan za tem so prišli gestapovci in vprašali komandirja Ivana Simčiča, kaj so gasilci vozili. Simčič, ki je tudi delal za

partizane, pa odgovori: »Tisti karamboliran avto so pripeljali iz Rakitnika.«

»Kje je tisti avto?«, so hoteli vedeti gestapovci. Komandir ga je pokazal. Nemci so si ogledovali »razvalino« babila, nato pa še sami butnili v smeh. Tako se je vse srečno izteklo.

☆

Zgodb s papirjem pa še ni konec.

Nekoč so z gasilskim avtom pripeljali v Hruševje dve bali papirja. Nameravali so ga pustiti v trgovini pri Pepci Kočevarjevi. Ko pa ravno privozijo do tja, nalete na Nedičevce in domobrance.

»Kaj ste pripeljali?« — vprašajo. Gasilci prostodušno odgovore: »Nekaj papirja za trgovino,« in se brez obotavljanja lotijo raztovarjanja. Nedičevci se pokažejo velikušne in pri tem pomagajo. »Bilo je smeha za počit,« pravi po domače Milharčič. Da pa bi se zdela vožnja bolj službena, so gasilci spustili cevi v Kočevarjev vodnjak in začeli črpati, češ da so ga prišli prazniti. In spet je bila vsa stvar urejena.

ZDRAVNIKA IN NJUN PRIBOR POTUJE V HRUŠEVJE

Milharčič je bil kot intendant v OF oboru za Postojno zadolžen za preskrbo. Tako so odvažali teden za tednom po cele vozove živeža za Podgorje, kajti tam so bile stalno brigade in razni forumi naših organizacij. Voznik pa je bil Lenček iz Bukovja. Pri raznih trgovcih je Milharčič dobil tudi do pol milijona lir posojila »Svobode«.

Poleg omenjenih pa so Milharčič in drugi tovariši opravljali še nekatere zelo zaupne naloge.

Pri gasilcu Antonu Dolencu v Postojni, ki je stanoval v bližini gasilskega doma, je bila med NOB javka za vse tiste ilegalce, ki so prihajali iz Ljubljane na Primorsko po železnici. Vedno so prišli oblečeni v železničarje. Pri Dolencu so se preoblekli v civilne obleke, nato pa so jih tov. Smelija, Nada Tarman (ki ji je bila od CK zaupana ta naloga), ali drugi aktivisti, po zaupnih poteh odpeljali naprej na določene javke.

Tako sta prišla nekoč oblečena v železničarja dva zdravnika iz Ljubljane, ki sta bila namenjena na našo Bazo v Bari. Drugače namreč ni bilo mogoče priti iz okupirane Ljubljane.

Kako ju spraviti iz Postojne? Bloki na obeh koncih, vse so legitimirali in preiskali. Spet je bil na vrsti Milharčič z nalogo, da jih na najbolj varen način spravi iz Postojne. Osebi sta bili tako zaupni, da ni smelo biti tveganja.

Milharčič se spomni na Jožeta Gerželja, ki je bil šofer inženirja Hoffmana; ta pa je bil pri grofu Windischgretzu. Vendar se šofer ni upal na vožnjo brez gospodarjevega dovoljenja.

Tako se Milharčič odpravi v Grand Hotel (kjer je bil grof Windischgretz). Inženir Hoffman ga sprejme v svoji dvorani.

»Upam, da ne boste odklonili moji prošnji, kajti gre za zelo pomembno, življenjsko važno zadevo,« pravi Milharčič. Ni pa hotel povedati, kaj naj bi šofer peljal. Inženir je verjetno »pogruntal«, da gre za »partizansčino« in rekel: »Naj gre, ampak jaz ne vem nič o tem.«

Tako so zdravnika in ves njun pribor (imela sta velike kovčke) odpeljali s službenim avtom skozi strogo zastraženi blok proti Hruševju. Tam jih je že čakal naš zaupnik in jih spremljal v Sajeve na P-3, od tam pa naprej proti Notranjski in v Belo krajino.

☆

Nekoč je bila pot obratna. Pozimi 1944 sta neki kapetan in neki major poklicala Milharčiča na zaupen pomenek k Pepelovim v Rakulku.

»Treba je prepeljati dve pomembni osebi iz Hruševja v Postojno. Za varnost odgovarjaš z glavo,« sta rekla.

Kako...? A bil je to nepreklicen ukaz. »Šel sem k Janezu Slanovemu,« pripoveduje Milharčič, in rekel: »Jutri vožnja in brez obotavljanja! Ob 7. uri s sanmi iz Hruševja v Postojno.«

»Tisto noč nisem spal. Zelo me je skrbelo, kako bo šlo.«

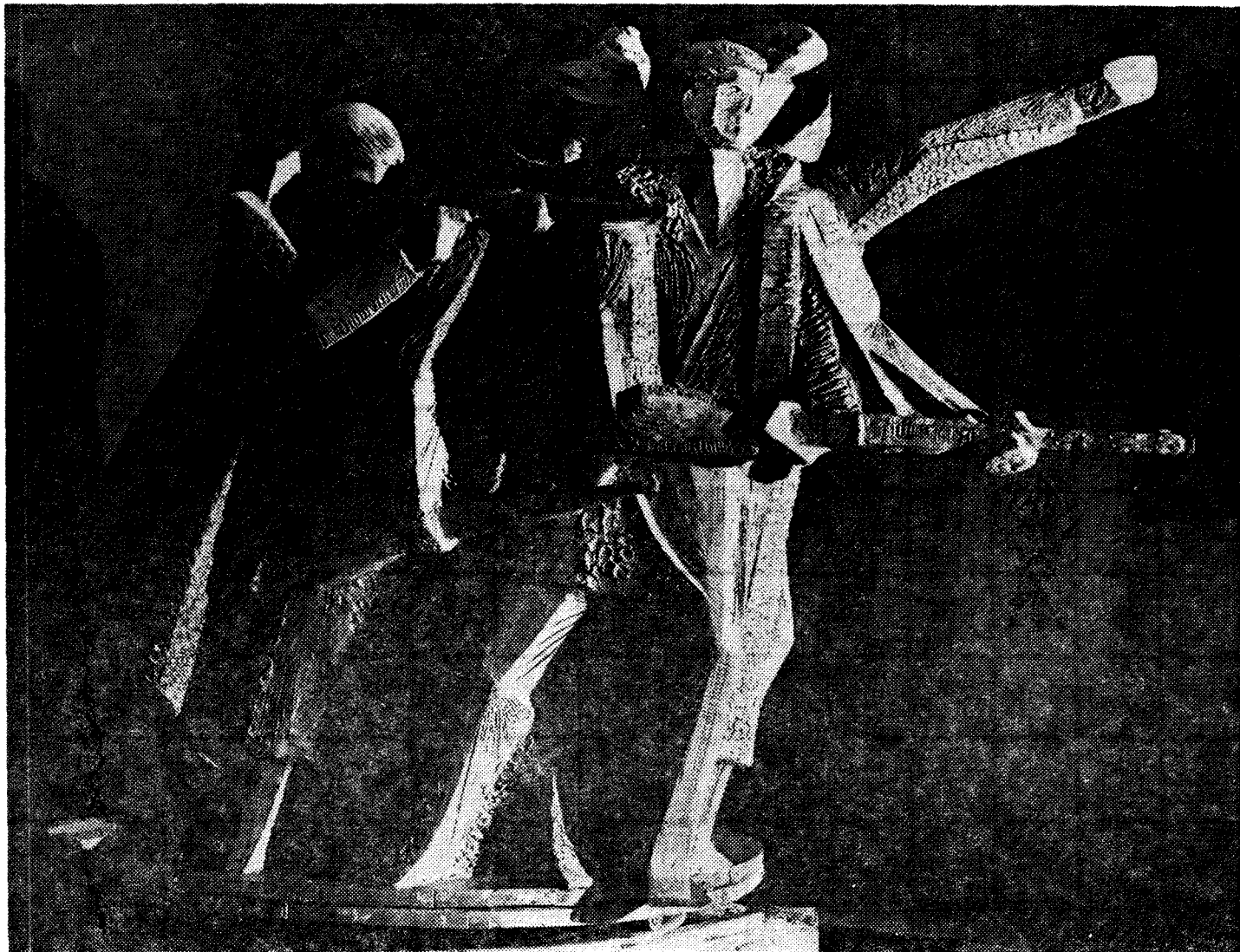
Točno ob 7. uri je oče Pepelov (Jože Kristan) iz Rakulka že pripeljal tisti dve osebi do Hruševja. Tu pa je čakal Janez s sanmi, kajti bilo je veliko snega. Oba neznanca sta s ponarejenimi dokumenti srečno šla skozi blok. Iz Postojne pa po železnici v Trst. Šele kasneje sem zvedel, da sta bila Rusa, namenjena v Trst s posebnimi nalogami.

☆

Tako bi se lahko v nedogled nadaljevale zgodbe te gasilske partizanske skupinice. Njihove vrste so se od tedaj že razredčile. Ne bi bilo prav, če bi zamudili zabeležiti, kam vse se je bilo razraslo osvobodilno gibanje in kakšne odgovorne naloge so prevzemali ljudje, ki smo jih v tistih časih morda srečevali v gasilskem vozilu, na navidezno službeni vožnji.

Po pripovedovanju Adolfa Milharčiča zapisala MIRA PAGON

Detajl spomenika dražgoški bitki. Slovesno odkritje spomenika bo 22. julija v Dražgošah v okviru osrednje slovenske proslave dneva vstaje.

Ob rob spomeniku v Dražgošah

Ker bomo o proslavi poročali v prihodnji številki in ker smo o spomeniku na tej strani že obširno spregovorili, smo se tokrat namenili napisati nekaj misli o tem, kaj spomenik v naši družbi je in kaj nam pomeni danes. Dražgoški spomenik ni le spomenik tej hrabri vasi in Cankarjevemu bataljonu, to ni le spomenik Gorenjske v našem narodnoosvobodilnem boju, to je spomenik slovenske vstaje v najširšem pomenu in naš odnos do tega dejanja. Dražgoška bitka je res dobila spomenik, dogodek bo kmalu posnet tudi v obliki televizijske nadaljevanke in filma, v nečem večjem pa bodo ti umetniški proizvodi šli v svet kot novi dokumenti o našem narodnoosvobodilnem boju in zmagi.

Oznaka spomenik je bila prvič uporabljena po dosedanjih podatkih, leta 1947, ob pripravi pravilnika Zavoda za spomeniško varstvo Slovenije. Treba je bilo zavest o pomenu in vrednosti takih objektov vgraditi v že splošno uveljavljeno spoznanje, kaj so spomeniki. Iz razlage izhaja, da je spomenik NOB lahko vsak premečen ali nepremečen predmet, njih skupina, kraj ali pokrajinski predel, ki je v zvezi z razvojem narodnoosvobodilnega gibanja.

Iz te definicije izhaja tudi prva klasifikacija spomenikov NOB. Ti so razdeljeni v dve skupini. V prvo skupino so uvrščeni spomeniki aktivnega oboroženega odpora in večje politične aktivnosti, v drugo pa spomeniki, ki spominjajo na strahote nasilja okupatorjev in njih pomagačev.

Prava definicija spomenika NOB se omejuje le na obdobje oboroženega boja. Vendar so popisane ekipe že leta 1949 opozarjale tudi na druge objekte, ki navezujejo na revolucionarno delavsko gibanje pred letom 1941. V tem smislu je bil tudi izdelan in leta 1961 objavljen seznam najpomembnejših spomenikov NOB in ljudske revolucije. Ta zajema tudi spomenike delavskega gibanja. V seznamu so spomeniki razvrščeni topografsko, po tedaj veljavni upravni razdelitvi Slovenije na okraje.

Naslednji seznam spomenikov je iz leta 1975. V glavnem se opira na seznam iz leta 1961, a je še vedno v fazi preizkusa in dopolnjevanja. Potrebno ga je dopolniti s kraji in območji, ki sicer niso bila v središču dogajanja, vendar njih pomen ni dosti manjši. To velja v prvi vrsti za območje Koroške, Slovenske Istre in Primorja, skratka obmejnih ozemelj.

V tem seznamu so se skušali opreti na metode več ali manj preizkušenih in uveljavljenih mednarodnih klasifikacij, ki izhajajo iz zemljiških kompleksov, krajev in

objektov. Z njo namreč neposredno odgovarjamo na metodiko varovanja in praktične zaščite.

Poseben problem pa so krajevni spomeniki. Ne glede na likovne kvalitete, postajajo spomeniki že zaradi staranja. Gre za spomeniška znamenja v obliki monumentov, plošč ali podobno, postavljena ali vzdana v spomin na dogodke, padle ali umrle. Največkrat so zunaj zgodovinskih območij, krajev ali prostorov, sredi vasi, mest.

Prvi taki spomeniki so nastali že leta 1945, na Primorskem celo pred priključitvijo in potemtakem dokumentirajo tisto spontano, nenaročeno ljudsko voljo, ki se je oddolžila spomenu padlim ali mrtvim in na ta način v vidni, monumentalni obliki poudarjajo spomin na preteklo obdobje. Spomeniška služba mora računati tudi s to kategorijo, čeprav je danes evidenca takih spomenikov skrajno pomanjkljiva.

Mesec julij je pravzaprav posvečen mnogim pomembnim datumom naše revolucije po vsej deželi. Dan borca, dnevi vstaje in proslave v zvezi s tem, nam ne morejo služiti zgolj kot datumi na katere bi bralce opozarjali, še manj je potrebno razlagati kaj pomenijo, so pa lahko pokazatelj, kaj ti datumi pomenijo našemu občanu danes in kako se njihova pomenska vsebina dopolnjuje in bogati s težnjami in razvojem samoupravne družbe kot logično posledico ciljev narodnoosvobodilne revolucije in evolucije družbenega razvoja sploh.

Množična udeležba na proslavah in predvsem raznolika dejavnost mladih na področju ljudske obrambe in sploh negovanju tradicij, so dovolj velik in optimistični dokaz, da vrednote revolucije niso le last borcev in borčevskih organizacij, ampak prehajajo v roke mlajšim in tudi najmlajšim. Negovanje in razvijanje revolucionarnih tradicij postaja tako temeljni kamen in eden od po-

gojev za borbo na področju samoupravnega socializma.

Nadvse zanimiv je podatek, da se udeležba na raznih partizanskih mitingih, pohodih, športnih prireditvah, kot posebni obliki praznovanja obletnic in podobno, število udeležencev iz leta v leto veča, še zlasti pa je naraslo zadnja leta, po drugi strani pa se tudi starostna meja udeležencev pomika krepko navzdol. Še bolj razveseljuje je velikansko število tekmovalnih natečajev za spise na temo revolucije. Mladina se vključuje tudi v odbore domičilnih enot za posamezne brigade, povezuje z borci, z organizacijami za teritorialno obrambo, z JLA in tako naprej.

Vsaka proslava, vezana na praznovanje pomembnega mejnika v naši polpretekli zgodovini, vsako odkritje spomeniškega obležja, tako pomeni mnogo več kot le pogled v preteklost in poklon človeški hrabrosti in odločnosti. Tudi izleti in zborovanja sodijo v to dejavnost. Vse to ne pomeni le idejno-političnega udejstvovanja, ampak tudi kulturnega. Koliko je dobrodelnih prireditev, amaterskih dejavnosti, ljubiteljskih nastopov, koliko ur je žrtvovanih za izgradnjo ali obnovo kulturnega doma, ali za različne akcije v njem. Prav takšen kreativni delež vseh ljudi je lahko osnova za ustvarjanje novih odnosov in nove človekove kulture. Tako vsak spomenik ali pomnik ne more pomeniti le spomin na nekaj, kar se je že zgodilo in se ne more več ponoviti, ampak predstavlja srečanje s posebnimi in enkratnimi vrednotami, srečanjem s človekom in tovarišem, nekoč in danes. V tem odnosu se prepletajo kulturne in etnične vrednote, od tod lahko črpa bratstvo in enotnost svoje zdrave sokove. Revolucionarne tradicije se v tej luči kažejo kot skupek človeških vrednot, ki so brezčasne in brez razlikovanja, saj je revolucija samo na nek način tudi neomejena s časom, prostorom ali starostjo.

NEVA MUZIČ

BELEZKE

OB TEDNU KOMUNISTA V PTUJU

Pod geslom: »Človek, delo in kultura«, se bodo jeseni v Ptuj, v okviru tedna Komuniste, zvrstile v nekaterih krajih občine javne tribune. Le-te bodo tudi v Destniku v Slovenskih goricah, Majšperku v Halozah in v TGA »Boris Kidrič« v Kidričevem, ki je največja delovna organizacija v ptujski občini.

V razstavnem paviljonu Dušana Kvedra/Tomaža bodo odprli razstavo marksistične literature ter o revoluciji. V ta namen in v času tedna Komuniste pa bodo primerno okrasili tudi izložbena okna v mestu.

Tudi člani Zveze borcev NOV bodo učencem nekaterih šol in večjim skupinam, ki si bodo prišle ogledat razstavo, pripovedovali o revoluciji in borbah za svobodo naše domovine.

FRANJO HOVNIK

PONATIS »SLOVENSKE ISTRE V BOJU ZA SVOBODO«

Knjiga Milana Gučka in Vida Vremca »Slovenska Istra v boju za svobodo«, ki jo je izdala koprška založba »Lipa« v dva tisoč izvodih, je bila kmalu po izidu razprodana; založba »Lipa« je dotiskala tisoč izvodov imenovane knjige in tako »Slovensko Istro v boju za svobodo« že lahko dobite v vseh slovenskih knjigarnah.

KULTURA MED NOB

V štanjskem gradu na Krasu so te dni odprli razstavo »Kultura med NOB«. Avtor je kustos muzeja revolucije Jure Mikuž iz Ljubljane. Razstava obsega najrazličnejša področja kulturne ustvarjalnosti naših borcev.

Kogarkoli bo pot zanesla mimo Štanjela, naj si ogleda razstavljeni gradivo, ki bo dostopno občinstvu do 1. septembra!

P. V.

PREVODI

Kosta Nadj, predsednik ZZB NOV Jugoslavije, je ob predstavitvi svoje knjige »Vojna po zmagi«, ki jo je

nedolgo tega izdala zagrebška založba »Alfa«, izjavil:

— Pred kratkim sem se vrnil iz inozemstva s službenega potovanja in sem opazil, da naš narodnoosvobodilni boj, našo stvarnost, samoupravljanje in neuvrčenost zunaj vse premalo poznajo. Zato je dobro, ker se o naši revoluciji sedaj več piše in to na poljuden način, predvsem za mlado generacijo in ne samo na zgodovinsko-znanstveni ravni! Vse to bi morali čim več prevajati tudi v tuje jezike, da bi s tem seznanili ljudi zunaj naše domovine.

KULTURNI OBZORNIK

MOJA ZGODBA

Ta posnetek, z mojo posadko, je nastal leta 1945 v Domžalah

Sestnajsti julij — DAN TANKISTOV. Letos mineva dvaintrideset let, od kar je bila ustanovljena prva večja tankovska enota NOV in POJ. Znano je, da so bile že v letih 1941/42 formirane manjše tankovske enote, ki so občasno delovale v bojih širom Jugoslavije. Velja pa poudariti, da smo imeli v sestavi NOV in pokrajinskih odredov Slovenije in Hrvatske tankovske odrede že leta 1943. Iz teh odredov je bila po osvoboditvi leta 1945 ustanovljena 3. tankovska brigada. Istočasno, ko so se tankisti — prekomorci 1. tankovske brigade urili v Egiptu, smo se mi, tankisti 1. jugoslovanske brigade, usposabljali v Sovjetski zvezi. Gre za samostojno tankovsko enoto, ki se je šolala v Kalomni od aprila 1944 dalje. Komandant naše enote je bil tovariš Nikola Rukavina Ličan. Tovariš Rukavina je bil španski borec in je živel do vključitve v NOV Jugoslavije v Sovjetski zvezi kot politični emigrant.

Ko je odšla proti koncu junija 1944 prva jugoslovanska brigada na jugoslovanska bojišča, smo ostali tankisti na tečaju v Kolomni in sicer do avgusta istega leta. Urili so nas ruski instruktorji na tankih T 34 (starega tipa), s topom 76 milimetrov.

V začetku septembra so začeli voziti v Kalomno, v sestav naše tankovske enote, tovariše tankiste, ki so se šolali v Egiptu. Naša brigada je dobila ime 2. tankovske šole šele s prihodom v Beograd.

Takoj po formiranju brigade so nas iz Kalomne z vlaki prepeljali v rusko tankovsko taborišče Tesničeskija pri Tuli. Tam so se začele vaje spet od začetka, tako da so se tovariši, ki so se v Egiptu privajali angleškemu tankom »Stuart« morali v Tuli prekvalificirati na ruske tanke T 34. Sledilo je petmesečno urjenje.

Najhuje je bilo v zimskih mesecih, ko smo v strašnem mrazu prevzeli od ruskih tankistov, takrat najmodernejšje tanke T 34 s 85 milimetrskim topom in dvema mitraljezoma. Tank je imel petčlansko posadko.

Spominjam se, da smo morali v tistih dneh zmrznjeni kruh žagati, če smo ga hoteli razdeliti in na ognju prepeči, da smo ga sploh lahko zaužili. Toda tudi najtežje je bilo za nami in po opravljeni brigadni vaji so nam povedali, naj se pripravimo za pot v Jugoslavijo. Čeprav smo odhajali na bojišča, so nam srca vriskala od veselja. Na poti skozi Rusijo, Romunijo in Bolgarijo, do Niša in Beograda smo skoraj ves čas prepevali.

Na Topčideru smo opravili zadnje priprave na tankih za boj v spremenjenih okoliščinah. Začela se je borbena pot naše 2. tankovske brigade.

SREMSKA FRONTA — PRVA TRDA PREIZKUŠNJA

S splavi so nas prepeljali v Zemun, od koder smo začeli pohod do Rume, kjer se je začela sremska fronta. Pri preboju te fronte smo sodelovali z 21. srbsko divizijo. Po opravljenih pripravah smo se ponoči z rajona koncentracije približali na položaje pričakovanja. Zgodaj zjutraj, naslednjega dne, smo po močnem artilerijskem in letalskem pripravljalnem napadu, zasedli začetne položaje. Ob krvavordeči sončni zarji smo začeli bitko za preboj sremske fronte. Mesece utrjena obrambna linija je bila prebita v nekaj dneh, razbita pa v dobrem tednu krvavih bojev.

V tem času smo imeli veliko žrtev, še več izgub pa je imel sovražnik. Svabi in ustaši so se za svojo NDH borili na življenje in smrt. Toda naša morala, naš cilj je bil prepričljivejši. Vedeli smo, da je pot v Slovenijo še dolga, da pa moramo priti tja kar najhitreje. Povedati velja, da je sestavljalo 2. tankovsko brigado kar dve tretjini Slovencev, ki smo imeli na Švabe še posebno grenke spomine. Ker smo tudi dobro poznali Hitlerjev militarizem smo vedeli, da je prišel čas, ko moramo »nadljudem« dokazati, da nismo narod hlapcev.

Po preboju fronte smo se približevali Vinkovcem. Tam smo ponovno pripravili vse potrebno za napad. Tudi tokrat smo pomagali 21. srbski diviziji.

Jurišali smo na mesto. Spopad je bil srdit in neusmiljen. Žrtev je bilo veliko na obeh straneh. Po nekajdnem boju je izgubil naš bataljon tretjino tankov; med njimi je bil tudi moj tank s številko 505.

Počilo je in se zabliskalo v zaprtem tanku. Ivan Stare, doma iz Istre, je zakričal: »Tovariš komandir! Tank gori!« Z roko mi je tudi pokazal, da je ranjen.

Marjanu Srdiču, ki je upravljal s tankom, sem ukazal, naj ga ustavi. Dalmatinec ni odgovoril. Pognal sem se s komandirskega stola, se sklonil k Marjanu in opazil, da je ves oblit s krvjo. Mitraljezec Mirko Durković, doma iz Vojvodine, je bil tudi mrtev.

Ognjeni zubli so vse močnejše lizali tank. Zaustavil sem ga in zakričal artileriju Franji Butoracu, da bova poskusila pogasiti ogenj. Vse je bilo zaman. Gorelo je že pod zaboji, v katerih je bilo topovsko strelivo.

orožje, sem rekel, moramo se prebiti nazaj, k našim.

Sklonjeni v tišini odstopamo po kanalu, ki prečka cesto proti naselju. Cev za pretok vode je preozka, da bi mogli skoz njo. Drug za drugim se poženemo čez cesto.

Nenadoma nas opazijo Svabi. V tistem, ko zaropota šarec, že padeta dva tovariša pred menoj — moj polnilec Ivan in borec moto desantnega oddelka. Nemci so nas skušali na vsak način obkoliti.

Posvetujemo se. Med nami in našimi so na položajih Svabi; tudi v mestu so. Prebiti se bo treba tako ali drugače. Nadaljujemo z odstopanjem v smeri, kjer vemo, da so naši tovariši. Mitraljezi ponovno zaropotajo. Tudi mi streljamo.

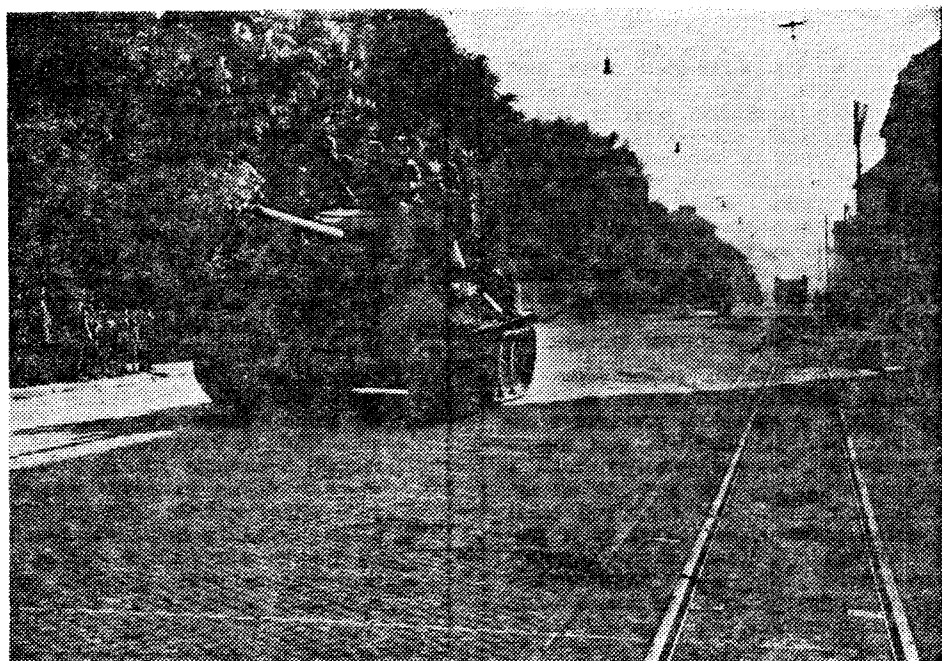
»Predajte se,« vpijejo na nas ustaši.

»Ne dajte se živi v roke krvnikom,« kliče komandir desantnega oddelka.

Padajo granate, ranjeni stokajo. Desetar, štirje borci in moj topničar Franjo se

IZ BOJNE POTI 2. TANKOVSKJE BRIGADE

ŽELEZEN GROB

Devetega maja 1945 so nas fotografirali v osvobojenem Zagrebu

»Tank bo eksplodiral,« je vpil ranjeni polnilec. »Moramo ga zapustiti!« Ukazal sem, da je odprl vrata in skočil. Toda v tistem, ko je odprl vrata, sta vanj planila ogenj in dim. Zaman sva poskušala z topničarjem gasiti; protipožarni aparat ni deloval.

»Ven morava,« ponavlja artilerec Franjo. »Tank bo vsak trenutek eksplodiral,«

»Vzemi mitraljez,« sem ukazal, sam pa zagrabil okvirje in bombe. Kolikor je bilo le mogoče hitro sva skočila na plano. Umanila sva se v bližnjo grapo, v grmovje. Šele od tam sem opazil, da so za tanki še vedno moto desanti.

»Zapustite tank, mar ne vidite, da gori,« jim vpijem. V trenutku so pri nama. Solze mi zalijejo oči, ko gledam v gorečo bakljo, v kateri sta ostala Marjan in Mirko. Pomagati jima ni bilo mogoče, tudi rešiti ne.

Komandir moto desantnega oddelka sprašuje, kaj naj bi storili. Pripravite

poženejo čez čistino. Vsi, razen desetarja, padejo. Z menoj se umikata dva Beograščana. Po končanem boju sem ostal od petih članov posadke tanka št. 505 le jaz. Od desantnega oddelka so ostali živi: komandir oddelka in dva borca.

Ko sem se vrnil v sestav bataljona, sem dobil čez nekaj dni nov tank v drugi četi istega bataljona s številko 609. Z njim sem nadaljeval borbeno pot skozi Hrvaško v Slovenijo in naprej vse do Trsta.

Kadarkoli se spomnim na to težko obdobje narodnoosvobodilnega boja, kadarkoli se bliža 16. julij si želim, da bi nas vendarle enkrat povabili (preživela borca 2. tankovske brigade) na slavo današnje mlade 2. tankovske brigade, ki je dandanes nekje na Hrvaškem. Saj je morda še kdo v tem novem štabu od naših starih tankistov, ki bi ta predlog lahko uresničil.

Vsem tankistom iskrene čestitke, vsem padlim soborcem pa — večna slava!

IVAN OREHEK JANEZ

Tankisti so praznovali

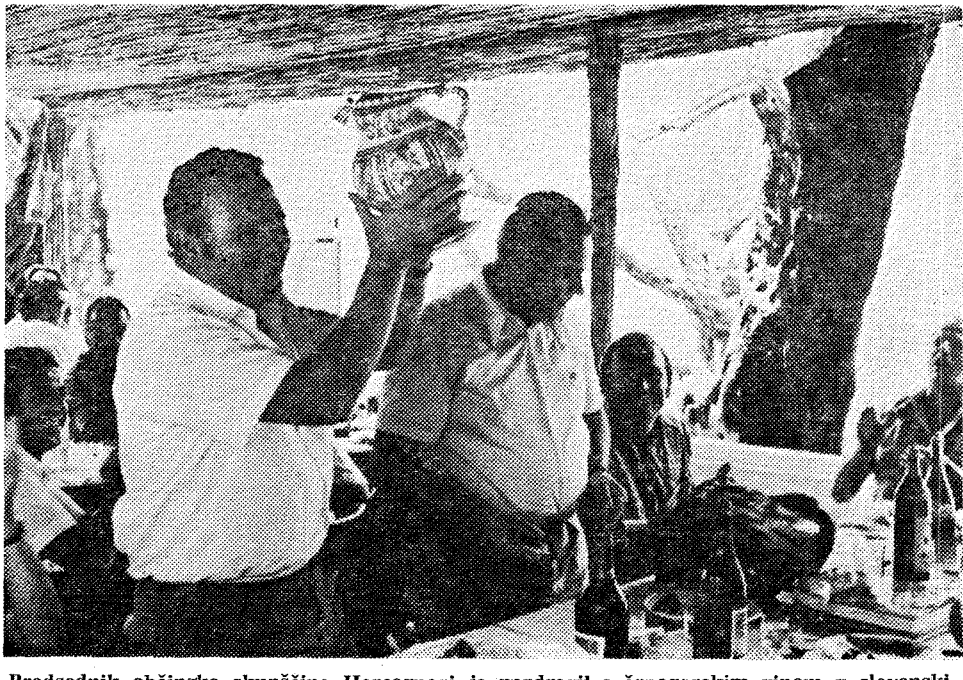
Pripadniki oklepnih enot JLA, rodu vojske, ki se oblikuje po veliki udarni moči, gibljivosti ter silovitemu ognju svojega orožja, so slavili 16. julija svoj veliki praznik — dan oklepnih enot. Ob tej priložnosti je eno od enot ljubljanskega armadnega območja obiskal komandant generalpolkovnik Franc Tavčar-Rok, ki ji je izročil plaketo varnosti zveznega izvršnega sveta za prispevek k zaščiti socialistične samoupravne skupnosti.

Vojakom in starešinam je čestital ob prazniku in želel še več uspeha pri nadaljnji krepitvi bojne pripravljenosti naše armade.

Podobne slovesnosti so bile tudi v ostalih enotah, kjer so pripravili bogat kulturni program, v katerem so sodelovali tudi mladinci. Proslav so se udeležili predstavniki družbenopolitičnega življenja občin, kjer so nastanjene enote.

Tako je Dolenjec pozdravljal Črnogorko: za nagelj se ji je zahvalil s poljubom.

Predsednik občinske skupščine Hercegnovi je nazdravil s črnogorskim vinom v slovenski majoliki.

S SREČANJA REZERVNIH VOJAŠKIH STAREŠIN JUGOSLAVIJE V ČRNI GORI

BRATJE, ŽAL NAM JE, KER BOSTE

Minilo je že štirinajst dni, odkar se je stopetnajstčlanska delegacija rezervnih vojaških starešin iz Slovenije vrnila z letošnjega, že šestega po vrsti, srečanja rezervnih vojaških starešin Jugoslavije, ki je bilo v SR Črni Gori. Slovenske rezervne starešine sta tri dni imeli v gosteh občini Kotor in Hercegnovi. Reportažo iz Kotora smo objavili že v predzadnji številki, današnja reportaža pa je zaradi aktualnejšega gradiva morala počakati do te številke. Prepričani smo, da v tej poletni vročini ni prav nič zamujenega, saj nekaj lahkega branja vselej pride prav.

Zajetni trup DC-9 se nemirno premetava nad rahlo nakodranim valovjem Boke Kotorske in si skozi Kumborsko ožino, med stenami Luštica in Krivošija, ki so skozi okenca videti strašansko blizu, v resnici pa so daleč, daleč, išče pot proti letališču v Tivtu. V letalu je nenadoma nenavadno tiho; prejšnje razpoloženje je potnike tega čarterskega poleta malce minilo, pripete imajo varnostne pasove in sem pa tja pade kaka pripomba na račun ceste, ki je tako luknjasta, da bi tudi Črnogorci potrebovali kako javno posojilo. Motorji hrume, iz levega se sliši tudi škrtanje, kot bi hotel z mlincem za poper drobiti kamenje.

»Spoštovani potniki, približujemo se tivtskemu letališču, prosimo vas, da ugasnete cigarete in še enkrat preverite svoje varnostne pasove.« Hreščeči glas glavne stewardese utihne, spet ostanemo sami s svojimi želodci. Vse niže smo. Letalo naredi še zadnji »ovinek« in tik pod seboj zagledamo tivtske strehe, morje pa je skoraj v dosegu rok. Kolesa skorajda podrsnejo po vodni gladini in že stečejo po gladki stezi letališča. Motorji zahrume in začno na vso moč zavirati.

Slovenci, Bokelji vam žele dobrodošlico

»Dragi naši Slovenci, rezervni starešine sploh vsi prebivalci Hercegnovega smo več kot srečni, da vam bomo lahko slednjic le poskusili vrniti gostoljublje, kakršnega smo bili deležni mi, ko smo se leta dvainšedemdeset udeležili srečanja rezervnih starešin pri vas.« V želodcu me prijetno greje loza, črnogorsko žganje iz grozdja, nekakšen tropinovec boljše vrste. Besede Predraga Djurdjevića, predsednika občinskega odbora ZRVS Hercegnovi, se izgubljajo v prijeten večerni hlad. Nekaj deklet v črnogorskih narodnih nošah nam podarja rdeče nageljne; ljubeznivo se nam smehljajo, in sploh je zelo prijetno.

Hercegnovi. Z Bledom bi ga lahko človek primerjal. Ves je odet v zelenje in cvetje, ves dehti. Agave, palme, smokve, južno rastlinje najrazličnejših vrst. Drobnocvetje nas pozdravlja na vsakem koraku. Čez šest let bo mesto slavilo šeststoletnico. Ob rojstvu ga je bosenski kralj Tvrtko I. krstil za Sveti Stjepan; postaviti ga je dal, da bi Kotoranom in Dubrovčanom prevzel trgovino s soljo, vinom in suknom. Danes živi mestece od turizma in od ladjedelnice v Bijeli. Na štiri prebivalce pride po ena turistična postelja v zasebnem sektorju, hotelov se kar tare.

Bokelji nas pozdravljajo.

S predsednikom Predragom, rezervnim kapetanom, sediva na terasi hotela Plaža, muzika igra za ples, midva pa govoriva o hercegovski organizaciji rezervnih vojaških starešin.

»V Hercegovem smo si kot eno temeljnih nalog zastavili uveljavitev zveze rezervnih vojaških starešin kot dela organiziranih socialističnih sil, kot pomembnega dejavnika, ki ima celo vrsto nalog, ki ji izvirajo iz ciljev in nalog organizacije, iz koncepcije splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite. Predvsem si z vsemi silami prizadevamo naše člane usposobiti, da bodo lahko nosilci in tolmači koncepcije splošne ljudske obrambe, želimo pa doseči tudi čim večji njihov vpliv in delež pri usposabljanju vsega prebivalstva za splošno ljudsko obrambo. S tem namenom smo se lotili nekaterih prav specifičnih oblik dela. Delo smo

usmerili v krajevno skupnost kot temeljno družbenopolitično celico našega življenja nasploh in skušamo z vključevanjem vseh krajanov in družbenopolitičnih organizacij skupaj reševati vse probleme, ki se pojavljajo tudi na področju vzgoje naših članov kot usposabljanja prebivalstva. Pri svojem usposabljanju uporabljamo vse sodobne učne metode — filme, razstave, veliko pozornost posvečamo izbiri predavateljev, pa tudi vsem, ki jih vabimo na predavanja, tako da smo dosegli že pomembne uspehe.

Naša druga naloga je delo z mladino. Prevzeli smo patronat nad društvi Ljudske tehnike in nekaterimi športnimi društvi, ki združujejo mlade. Mi, na primer, bedimo nad delom športnega jadralnega kluba, društva za podvodne dejavnosti, Ljudske tehnike, saj menimo, da je mlade treba čimprej zaposliti s takimi dejavnostmi, če jih hočemo usposobiti za opravljanje nalog s področja splošne ljudske obrambe. S tem pa rešujemo še neki drug problem — pri mladih razvijamo smisel za vojaške spretnosti, jih navdušujemo za vključevanje v SLO ter tako počasi vzgajamo kadre, ki jih potlej lahko pošljemo v šole za rezervne oficirje in komandirje oddelkov. Zanimanje

za te šole in tečaje je danes v naši občini zelo veliko, kar nam daje poguma in nam dokazuje, da si je naša organizacija pridobila velik družbeni ugled.«

● Tovariš Djurdjević, ali to pomeni, da pri vas nimate takega pomanjkanja vojaškega kadra kot pri nas v Sloveniji? Če je tako, bi bilo končno razumljivo, saj vemo, da je bila že skozi vso zgodovino za Črnogorca največja čast, če je bil vojak ...

»Resnično, pri nas je s kandidati za te šole ravno nasprotno — toliko jih je, da jih ne moremo vseh poslati v šole, kot bi oni želeli. O vseh, ki se odločijo za te šole, zelo skrbimo, skušamo jih čim bolj pripraviti in zgraditi take osebnosti, ki bodo imele vse kvalitete tako za člana zveze komunistov kot za rezervnega starešino in bodo hkrati tudi avtoritativne kot komandirji in komandanti enot JLA in teritorialne obrambe. V naši občinski organizaciji je že zdaj več kot 70 odstotkov takih članov, ki so tudi komunisti, prizadevamo pa si to število še povečati. Predvsem bomo to dosegli z mladimi, ki jih bomo načrtno usmerjali in vzgajali, pri čemer delujemo v enotni akciji skupaj z zvezo komunistov, zvezo socialistične mladine

5. nadaljevanje

Koliko je bolnišnica dobila hrane od brigad? Za Tomšičevo brigado, je že povedano zgoraj; Primorska brigada Ivana Gradnika, ki je prišla v Loško dolino in je bila v sklopu 14. divizije, mi je 24. avgusta 1943 dala naslednjo

količino živil: »5 kg makaronov, 13 kg riža, 20 kg koruzne moke, 15 kg fižola, 4 kg kaše in 10 kg mesa, skupaj 67 kg! Masti ali druge zabele nisem dobil.« (Iz poročila sanitetnemu referentu glavnega štaba 6. septembra 1943.)

Štab 14. divizije mi je prvič pomagal v drugi polovici avgusta s 3 tisoč lirami. 7. septembra 1943 pa mi je poslal 5 tisoč lir, 7 kg masti (po večini ocirkov), 3 kg kaše in 1 l olja. Obenem so mi poslali v bolnico 13 tovaršev: 7 lažjih ranjencev in 6 revmatičarjev (iz poročila sani-

tetnemu referentu glavnega štaba 10. sept. 1944).

Kljub vztrajnemu brskanju po arhivih nisem zasledil po-tilih o drugih pošljikah iz brigad in štaba divizije. Vojska bolnišnica Tomšičeve brigade ves čas delovanja ni prejela od sanitetnega referata glavnega štaba niti lire za hrano, iz preprostega razloga, ker je bil sanitetni referat glavnega štaba skoraj popolnoma suh ali nelikviden, kot se dandanes temu reče.

Partizanski saniteti takrat ni primanjkovalo samo zdravnikov, temveč tudi denarja.

O tem neugodnem stanju je bil obveščen tudi izvršni odbor OF, ki je 7. junija 1943 pooblastil sanitetnega referenta glavnega štaba NOV in PO Slovenije, da »lahko pripravi in izvede posojilo najmanj 2 milijona lir za kritje sanitetnih stroškov«.

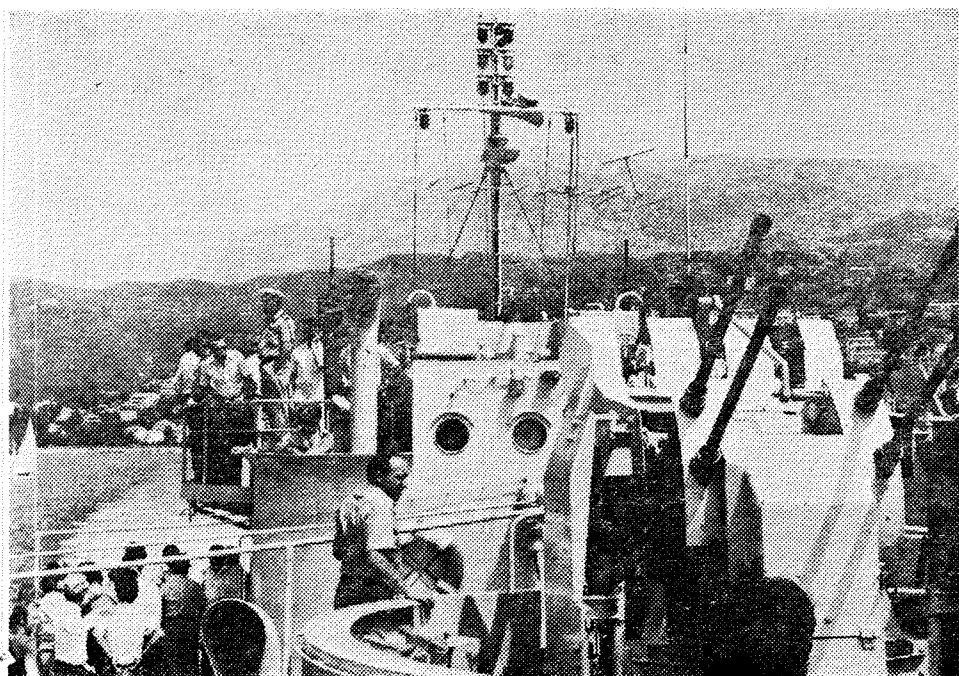
Rezultat te akcije mi ni znan, vem pa, da mi je dr.

Cedrik Šele 4. sept. 1943 poslal 2500 r v in 2500 lir v gotovini za nabavo zdravil. Za je, da tega denarja ni uspelo porabiti, ker v celoti vrnil, ker bolnišnica po kapitulaciji preselila v Čev

Znani organizator pške sanitete in eden slovenskih partizanskihnikov, dr. Rudolf Ol — dr. Cedrik, je bil o arja do novembra 19 referent za sanitetno p nem štabu NOV. PC nije.

Iz tega je razvidno bila bolnišnica, ne in tudi gledano materiala skoraj popolnoma prepuščena samemu

Danes bi verjetno r ekonomisti približno opisali takratno stanje na bolnišnici Tomšič

Z desantno ladjo JVM proti Fortu Mamuli

TE ODŠLI

in socialistično zvezo. Rezultat take dejavnosti je, da zadnja leta sprejmemo v naši občini v zvezo komunistov vsako leto od 80 do 100 mladincev.

● Kakšno pa je pri vas zanimanje mladincev za vojaške poklice, torej za vpis v vojaško akademijo in srednje šole?

»Pri našem občinskem odboru imamo komisije za kadrovska in organizacijska vprašanja in ena od njenih nalog je ravno tudi skrb za nove kadre za JLA, za aktivne starešine. Pri tem tesno sodelujemo z oddelkom za ljudsko obrambo in z vojaškimi ustanovami, ki so zadolžene za to, tako da teče zelo koordinirana akcija, s katero rešujemo to vprašanje. Da smo v čim tesnejšem stiku z mladino, moramo seveda biti zraven povsod, kjer se zbira mladi. O športnih društvih in Ljudski tehniki sem vam že povedal, organiziramo pa tudi skupne izlete in pohode, kar ima močan idejnopolični pomen in hkrati pomaga obujati tradicije narodnoosvobodilnega boja. Naši predavatelji, rezervni starešine, so pogosto med mladimi; pojasnjujejo jim koncepcijo splošne ljudske obrambe, jih spoznavajo s skrivnostmi partizanske taktike — in mladi jih radi poslušajo.«

Predrag Djurdjević, predsednik občinskega odbora ZRVS Hercegnovi

Mrzla radenska in toplo pecivo na desantni ladji JVM

»Dobrodošli na naši ladji, rezervni starešine! Po ozki brvi stopamo na krov lahno zibajoče se desantne ladje naše vojne mornarice; starešine nam podajajo roke in nas pozdravljajo. Med njimi je slišati slovensko govorico. Kapetan fregate tovariš Barborič je po rodu iz Murske Sobote, vendar ga maestral z morja, ki se mu je zapisal za vselej, le še redkokdaj zanese v domače kraje. Na morju, najbrž kar v Boki Kotorski, bo dočakal pokoj, potem pa — kdo ve. V Hercegnovem je družina, tu so prijatelji, znanci, daleč je rodni kraj.

Mladi Mežičan na krovu ima drugače zapisano usodo. Nosi kratke hlače, mornarsko majico in čepico, in če bi ga srečali pred devetimi meseci, bi nam dejal: »Ne, na morju pa še nikoli nisem bil.« Zdaj je že star mornar. Morje je prvič poskusil, ko je kot »fazana« prišel služiti vojsko, danes je že njegov drugi dom. Steže dneve, ki jih je še vedno kar precej, in zarjaveli obraz mu žari. Na njegovi občini mu niso mogli bolj ustreči, pravi. Toliko morja se ne bi naužil nikdar.

Orjaški motorji zahrume. Ponesli bi lahko težo tanka ali dveh, kakor so jo na vajah in urjenjih že kdo ve kolikokrat, po tirnicah, ki se vlečejo od ploščatega kljuna do krme bi lahko drsele v vodo morske mine, vendar zdaj ni tu ne tankov ne min, le borih šestdeset rezervnih vojaških starešin iz Slovenije, ki jim lase mrši veter, ko desantna ladja izplove iz hercegnovskega pristanišča »na pučinu«. Za nami se kot metulji usmeri kolona majhnih plastičnih jadric, okrog njih brže večje; razpenjena raza za nami jih ne moti. To je jadralna šola, v kateri že osnovnošolske otroke uče jadрати, patronat nad njo pa ima hercegnovska organizacija rezervnih vojaških starešin.

Sonce neusmiljeno pripeka, hladi nas le vetr, ki nas na srečo ne zapusti. Mornarji se pojavijo s steklenicami loze, zatem prinesejo močno ohlajeno radensko. Poželjivo jo pijemo, saj tako hladne nismo dobili niti v hotelu. Za poveljniškim mostom, s katerega komandant sredi gruče naših rezervnih starešin kriče daje navodila krmarju, odpirajo škatle s še toplim slanim pecivom, kakšnega pozna samo na jugu in ga Slovenci tako cenimo. Steklenice se praznijo, škatle se praznijo, destiliramo lozo. Bližamo se ustju Boke Kotorske, kjer

LJUDSKA OBRAMBA IN DRUŽBENA SAMOZASČITA

leži otoček in na njem Fort Mamula.

Mamula je bil avstro-ogrski general in je dal na tem otočku pred vodom v Boko sezidati trdnjavo za obrambo tega naravnega, strateško nadvse pomembnega zaklonišča za cela ladjevja. Še danes stoji mogočno zidovje s tirnicami za topove, še zdaj stoji kot nedotaknjena kamnita poslopja, kamnito dvorišče, mogočne sobane. Toda Fort Mamula danes ni to, kar je — spomenik namreč — zaradi generala Mamule; spomenik je zaradi Italijanov, ki so takoj po okupaciji leta 1941 začeli v to kamnito trd-

njavo zapirati zavedne Bokelje, pa tudi druge Črnogorce in celo Slovence. Trdnjavo so spremenili v koncentracijsko taborišče, v zapore za vse tiste, ki so se jim zdeli nevarni. In ko so kapitulirali, so trdnjavo za njimi prevzeli Nemci. Tudi po 500 jetnikov se je naenkrat gnetlo v mrzlih ječah trdnjave.

Zdaj je poletje, vročina, toda v prostori, kjer so na golih kamnitih tleh ležali jetniki, je mrzlo in skozi nezasteklena okna piha, da me začne že po desetih minutah močno boleti glava.

Naloge ZRVS Hercegnovi enake kot pri nas

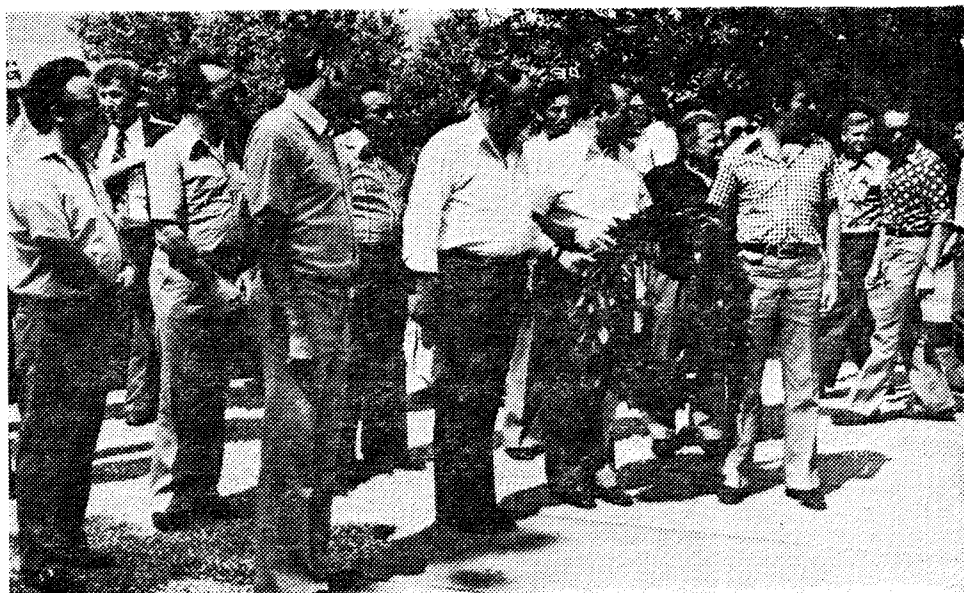
»Tudi pri nas v Hercegnovem se zavedamo, da imajo številčno velike organizacije hude težave pri vzgoji svojih članov ter tudi pri spremljanju družbenopolitičnega delovanja članov. Poleg tega pa smo bili tudi zaradi posebnosti našega območja, zaradi razčlenjenega terena, prisiljeni, da smo občinsko organizacijo razdelili na štiri osnovne organizacije, v nekaterih krajevnih skupnostih, ki so malo bolj oddaljene, ter v nekaj največjih delovnih organizacijah pa smo ustanovili aktivne rezervnih starešin. Izkazalo se je, da je to zelo koristno, če pa se bo izkazalo, da je koristno še kaj drugega, se zagotovo ne bomo obotavljali tega upoštevati. Marsikdo danes meni, da so aktivni nepotrební, ker se njihovo delo pokriva z delom osnovne organizacije, sam pa sem mnenja, da do česa takega ne bi smelo prihajati. Aktivni lahko krajevni skupnosti ali organizaciji združenega dela pomagajo v marsičem, zanje pomenijo aktivni rezervo strokovno usposobljenih sil, ki lahko pomagajo tako pri pripravah na splošno ljudsko obrambo kot pri političnih in tudi ekonomskih akcijah.«

»Zelo dobro je naše sodelovanje z vsemi družbenopolitičnimi organizacijami v občini, kaže se na razne

načine. V njih so zelo aktivni tudi naši člani in le malo jih je, ki niso aktivni. Tudi z zvezo združenj borcev odlično sodelujemo; naša naloga je nadaljevati kontinuiteto revolucije in vzdrževati svetle tradicije narodnoosvobodilnega boja. To ni težko, saj je veliko naših članov hkrati tudi članov zveze borcev.«

»Trenutno je naša najpomembnejša naloga sodelovanje pri preučevanju in razreševanju vseh tistih družbenoekonomskih problemov, ki se postavljajo organizacijam združenega dela in krajevnim skupnostim in jih obravnavamo v socialistični zvezi in zvezi komunistov.«

»Ob koncu bi rad poudaril še nekaj. Vidite, teh nekaj dni smo preživeli skupaj. Vaši rezervni starešine so bili naši gostje in moram vam reči, da je bilo to za nas vse zelo ljubo, radostno doživetje, in verjemite mi, da je vsa naša skupnost, vsa naša občina živela z vami. Želeli smo, da bi kot naši gostje občutili vse lepote našega kraja, skušali smo vam prikazati naše dosežke, pričarati trenutke iz naše preteklosti. Naš kraj je kraj svobodoljubnih ljudi in v njih živi neverjetno močan čut za bratstvo in enotnost, za popoln pomen bratstva in enotnosti, in vaše bivanje med nami je bilo še ena močna manifestacija tega. Ljubo nam je, da ste prišli, da ste bili z nami, in žal nam bo, ko boste odšli.«

Slovenska delegacija rezervnih vojaških starešin polaga v Savinski dubravi venec k spomeniku padlim borcem NOV in h grobnici narodnih herojev.

Novi dok »Veljka Vlahovića«

Skoraj negibno leži »Nikolai Nekrasov« in se pusti počasi dvigati na suho. Čeprav ima moško ime, je Nikolai v resnici ženskega spola: lepo oble boka ima, polt pa čisto zagorelo in močno potrebno kozmetike. In čeprav bi bilo bolje, da bi svoj prostor v doku prepustil skoraj štirikrat večji grški ladji, ki bo nekako opoldne priplula v Bijelo na lepoto kuro, se Nikolai ne da; ležerno, kot len kit pusti, da ga velikanski motorji novega doka, ki so ga v ladjedelnici »Veljko Vlahović« spluli šele pred nedavnim, počasi dvigajo in mu razgaljajo goli in oguljeni trebuh.

Komandna kabina visoko na vrhu doka št. 2 je ena sama komandna plošča s stotinami stikal, gumbov, kazalcev, ur. Novi dok je dolg 252 metrov in znotraj širok 44 metrov, poskrbi pa lahko za ladje s 120.000 BRT. Stojimo na vrhu in gledamo, kako

z lahkoto dviga Nikolaia, ki jih ima samo kakih 30.000.

Ladjedelnica v Bijeli pri Hercegnovem bo drugo leto praznovala Abrahama. Ko so jo leta 1927 ustanovili, so ji dali ime »Pijavica«, v njej pa je delalo 10 delavcev lesene ladje. Leta 1951 je v njej delalo 50 delavcev, do leta 1955 pa je nosila ime »Bokelj-ska pobuna« in je zaposlovala 120 ljudi. Potem so jo preimenovali v »Bijelo«, danes pa v »Veljko Vlahović« dela že čez 900 ljudi. Izdelujejo moderno opremljene ladje, tovorne ladje za najrazličnejše namene, barge in plavajoče doke. Usposobljeni so za remontiranje vseh vrst ladij po predpisih vseh svetovnih klasičarskih družb.

Vračamo se v Hercegnovi. Čaka nas popoldne, morje, prijetno osvežujoče kopanje. V avtobusu šaljivec predlaga eno slovensko. Za bratstvo in enotnost zapojemo: »Borovi i šume...«

MIROSLAV ULČAR

le 4. septembra 2500 lir v bonih v gotovini in še to zdravil. Zanimivo a denarja nisem bita in sem mu ga nil, ko se je naša po kapitulaciji Italije v K...evje.

organizator partizanov in eden prvih partizanskih zdrav. Rudolf Obračunčuk, je bil od januarja 1943 prvi saniteto pri glav. NOV in PO Slove-

je razvino, da je snica glade prehrani glede sanitetnega skoraj popolnoma sama sebi.

verjetno naši vrli i približno takole kratno stanje: »Voj-nica Tonišičeve bri-

gade (v nadaljnjem besedilu: bolnišnica) je v pogledu prehrane že takrat odlično uporabila in izvedla samopreskrbo. Nadrejeni forumi so po analizi in oceni stanja s številnih aspektov zatem z načelno odobritvijo sistema samopreskrbe, dejansko odprli bolnišnici resnično številne možnosti pridobivanja vseh vrst prehrabenih in podobnih artiklov v neomejenih količinah za temeljno in razširjeno reprodukcijo njene osnovne dejavnosti. Pri tem seveda ne gre prezreti deleža in vloge namenske finančne dotacije višjih vojnih forumov, kljub njenemu, že tedaj vseskozi proračunski naravi, ki je dotekala v skladu s sprejetim finančnim načrtom in razumljivo tudi v korelaciji z doseženo stopnjo (ne) likvidnosti.

(se nadaljuje)

DOPISNIKI NAM POROČAJO

LJUBLJANA

PRED SREČANJEM KURIRJEV IN VEZISTOV

Na junijski seji sekcije vezistov NOV, ki sta se je udeležila tudi dva predstavnika kurirjev je bilo dogovorjeno, da bo letošnje srečanje prvo nedeljo v septembru v Mirni. Spričo izbranega kraja bo k izvedbi po svojih močeh pripomoglo tudi Podjetje za ptt promet Novo mesto.

Na sestanku je odbor določil delovni program obnega zbora ter načelno zadolžil posameznike oziroma sodelujoče organizacije. V poteku obnega zbora bodo sodelovali tudi radioamaterji, ki bodo prikazali razne zanimivosti, zveze na KV in UKV frekvencah, lov na lisico, morda tudi zveze prek satelitov.

Zavoljo izbire kraja, koder bo potekalo srečanje, se obeta ob tej priložnosti tudi sestanek dolenskih kurirjev in vezistov, ki naj utrdi regionalno organizacijo.

Udeležba seveda ni omejena, sklenjeno pa je bilo, da naj posamezna področja sodelujejo s tremi do petimi delegati, vabljeni pa so vsi člani oziroma vsi kurirji in vezisti NOV in POS, tudi tisti, ki se doslej še niso povezali v sekcijah. Odbor je sklenil, da ne bo vabil posamič, pač pa prek vseh sredstev javnega obveščanja. Tovariši naj se obveščajo tudi medsebojno, da bi nas bilo na zboru čim več.

Ze na zadnji seji je bilo govora o našem prispevku za jugoslovansko monografijo o zvezah v NOV in POJ. Stvar je odteje že napredovala. Dragica Rome in Jelka Lasič sta obiskali Glavni štab v Beogradu, kjer sta tovariše iz skupine, ki pripravlja monografijo seznanili z našim delom in pripravljenostjo na sodelovanje.

Ze ob prvem srečanju predstavnikov našega odbora z nosilci naloge je bilo slednjim odobreno, da uporabijo materiale iz našega dela »Kliče Glavni štab«. Sedaj je jasno, da tvorci monografije izberejo ustrezno snov ter jo oblikujejo, pregleda in odobri pa jo naša skupina, v kateri bodo Dragica Rome, Jelka Lasič in predstavnik kurirjev, tov. Lapajna, vodil pa jo bo tovariš Miloš Brelih.

PAVLE SEGULA

POLZELA

STROKOVNA EKSURZIJA

Zveza rezervnih vojaških starešin iz Polzele je organizirala strokovno ekskurzijo za svoje starešine v Mariboru. Povečali so tudi starejše starešine — borce in člane odborov SLO iz Tovarne nogavic Polzena in Garanta Polzela.

OBČINSKI IN KRAJEVNI PRAZNIKI

● LIBELICE

Dne 23. julija 1944 so okupatorji zaprli v stanovanjsko hišo družino Sabodinovih in jih sežgali žive.

● DRAVOGRAD

Dne 24. julija 1941 so Nemci izselili najbolj zavedne krajanje.

● GRADAC

Dne 25. julija 1942 so sovražniki požgali vas in odpeljali svoje partizanov v internacijo.

● NAKLO

Dne 26. julija 1941 je odšlo v partizane 23 krajanov. Bili so prvi partizani iz tega kraja.

● DOMŽALE

Dne 26. julija 1941 se je začela na tem območju organizacija vstaje.

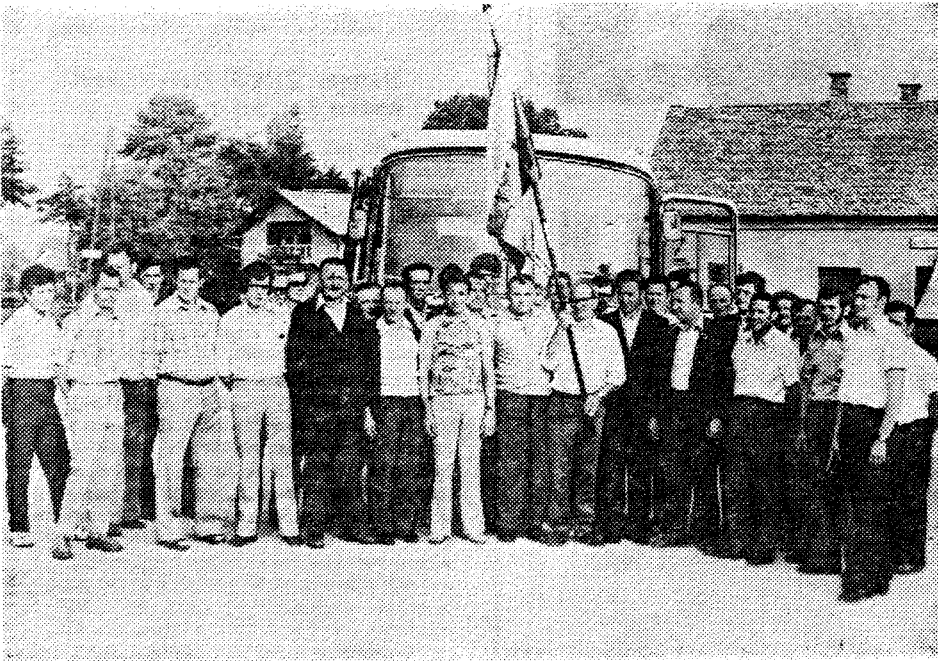
● KAMNIK

Dne 27. julija 1941 se je začela oborožena vstaja na kamniškem območju.

● MENGES

Dne 28. julija 1941 je odšlo v partizane več krajanov.

Ogledali so si oklepno vojaško enoto, orožje za boj s cilji v zraku in raketno orožje za uničevanje oklepnih vozil. Ob koncu so si ogledali še naš mitraljez, ki je velika pridobitev za specialne enote, kot so izvidniki, diverzanti in padalci. Zanimanje starešin za vojaško tehniko je bilo izredno veliko, zato so tudi veliko spraševali. Oficirji v vojaški enoti so se potrudili, da bi kar največ povedali. Ob zaključku ogleda so ugotovili, da je naša armada zares sodobno opremljena in dovolj močna, da brani pridobitve NOB. Dogovorili so se tu-

Člani Zveze rezervnih vojaških starešin iz Polzele na izletu v Marmora.

Foto: TONE TAVČER

di, da bodo v vojašnici ob naslednjem ogledu drugo leto pripravili streljanje s tanki in raketami.

V popoldanskem času so si udeleženci ekskurzije ogledali muzej v Ptuj, sodelovali na dveh športnih tekmovanjih in se proti večeru zadovoljni vračali domov.

TONE TAVČAR

VITOVLJE

SVOJIH BORCEV NISO POZABILI

Tako kot lani so tudi letos krajanje Vitovelj in Oseka proslavili dan borca zelo slovesno. Množici zbranih je na slovesnosti, ki jo je pripravila krajevna skupnost, spregovoril Jože Krmelj, član aktiva ZSMS Osek — Vitovlje. Zagotovil je, da mladina nikoli ne bo pozabila žrtev, ki sta jih krajin žrtvovali med vojno v boju za osvoboditev. Med prebivalci je bilo 107 borcev in veliko aktivistov. Kraja sta žrtvovala med vojno v boju za osvoboditev 58 najboljših sinov in hčera.

Kljub naporom sovražnika, da bi strl duha krajanov, so prebivalci Vitovelj in Oseka odigrali pomembno vlogo pri preskrbovanju enot 9. korpusa. Nedeljska slovesnost je izžvenela kot tiha, toda spontana obljuba mlajšega rodu, da bo z delom prispeval k razvoju naše socialistične družbe in da nikoli ne bo dovolil kateremukoli sovražniku prestopiti naših meja.

V kulturnem programu so nastopili domači šolarji in mladina. Praznovanje se je potem nadaljevalo s pesmijo in obujanjem spominov.

MILE GOJKOVIČ

POSTOJNA

ODKRITJE SPOMENIKA VOJKU

Mestni odbor ZB NOV Postojna je imel 12. t. m. redno sejo. Med drugim so se pogovorili tudi o postavitvi spomenika pri »Vojkovi« koči na Nanosu, narodnemu heroju Janku Premrlu—Vojku. Odkritje je predvideno za 25. julija t. l. Zato odbor poziva vse člane ZZB NOV, da se tega odkritja udeležijo.

Člani odbora so postavili vprašanje, kako in kaj je s spomenikom, ki je že postav-

ljen pred gimnazijo v Postojni, kajti na konferenci mestnega odbora ZB NOV Postojna je bilo večkrat poudarjeno, da je ta spomenik na neustreznem mestu in da naj bi se postavil na tisto mesto, ker je bil Vilharjev spomenik, ki so ga italijanski fašisti odstranili.

Zato so člani tega odbora mnenja, da bi sklepe konference začeli izvajati, da ne bi samo pisali zapisnike sej in konferenc brez potrebe.

I. M.

MURSKA SOBOTA

DAN BORCEV IN MLADINE

Takšen naslov so izbrali borci in mladi na murskosoboške občine za praznovanja, ki so potekala v počastitev 4. julija. Ze 1. julija so mladi prostovoljci teritorialne eno-

te nastopili na vojaškem stališču v Mačkovcih. Ob tabornem ognju so jim borci zvečer pripovedovali o zgodovini NOB. V Pečarovcih pa je bila 4. julija veličastna proslava, na kateri so ti mladi prostovoljci podali slovesno zaobljubo. Slavnostni govor je imel predsednik IS skupščine občine Stefan Čahuk, ki je orisal plodovito pot gospodarskega razvoja domače občine.

Dne 5. t. m. so prišli v Mursko Soboto taborniki iz Bačke Topole, ki hodijo po poteh 15. Vojvodinske brigade. Ta je sodelovala v zaključnih bojih pri Dravogradu in jo je vodil Kosta Nadj. Mladina jim je pripravila prisrčen sprejem, zvečer pa so skupaj položili venec pred spomenik zmage. Taborniki so letos prišli do Lenarta, prihodnje leto pa bodo šli do Dravograda.

V Suhi krajini je na delu mladinska brigada, ki se imenuje po narodnem heroju Stefanu Kovaču. Dne 8. t. m. jo je obiskala delegacija, v kateri so bili predsednik pomurskega medobčinskega sveta SZDL, predstavniki občinskih konferenc ZSMS in ZZB NOV. Z veseljem so poslušali izjavo, da njihova mladina dela zelo marljivo. Predstavniki borcev jim je govoril tudi o bojih v teh krajih, kjer je partizani leta 1942.

RUDI RAPPL—SAVO

ŠKOFJA LOKA

SLOVESNOST NA FUŽINAH IN V NOVI OSELICI

ZB NOV Trebija v Poljanski dolini je pripravila ganljivo slovesnost v počastitev dneva borca ob spominski plošči na Fužinah. Tam je padlo 1. februarja 1945 šest mladih partizanov, pet pa se jih je rešilo. Na slovesnosti se je zbralo teh pet živih borcev, svoji padli in mnogi tovariši iz Vojkove brigade. Prišli sta tudi Antonija Vané in Vlasta Kašlikova iz CSSR, ki sta prvič obiskali grob padlega sina ozir. brata Vladimira Vanéja. Zanj sta zvedeli iz TV-15, ki ga redno prebirata.

Udeleženci so se najprej poklonili spomenu padlim, katerim je posvečen spomenik v Trebiji.

Po slovesnosti na Fužinah so se odpeljali na ogled Cerkna in bolnišnice Franje. Popoldne je bila komemoracija tudi na pokopališču na Fužinah, zatem pa še v Novi Oselici.

FRANC GALIČIČ

IZ NAŠIH KRAJEV

SEZANA — V Lipici so praznovali dan borca nekdanje politične jetnice iz tržaških zaporov. Na lastno pobudo so se sestale po 33 letih.

MARIJA GEC

☆

ILIRSKA BISTRICA — Člani Planinskega društva Ilirska Bistrica in Platak z Reke so se na dan borca že tretjič zbrali na hrvaškem Snežniku. Med potjo so položili šopke cvetja k spomeniku planincem borce pod Platkom in pred spomenikom 22. borce, ki so preminili v nekdanji partizanski bolnišnici istrske bolnišnice v Šverdi. Prihodnje leto bodo priredili enako slovesnost na slovenskem Snežniku.

VOJKO ČELIGOJ

☆

NOVA GORICA — Rezervni vojaški starešine so se 8. t. m. udeležili žalne slovesnosti na kateri so počastili spomin preminulega narodnega heroja in predsednika ZRVS Jugoslavije Ljuba Vučkovića. V imenu novogoriške organizacije so poslali zveznemu odboru sožalno brzojavko.

MILE GOJKOVIČ

☆

VIPAVA — Ajdovska občina je počastila dan borca z velikim slavljem na Nanosu, kjer je potekala velika bitka med partizani in Italijani spomladi 1942.

MAKS HOZIC

☆

VRZDENEC — Krajanje iz Horjula so pred nedavnim počastili spomin Ivana Cankarja in njegove matere. Pred njeno rojstno hišo (Rožmanov mlina) na Vrzdencu so del proslave posvetili tudi trem Vrzdencanom, ki so tragično preminili pod streli črne roke januarja 1944.

B. VRHOVEC

☆

ČRNA NA KOROŠKEM — Dne 3. tm. so v Žerjavu ob stari topilnici odkrili spominsko ploščo v čast trem umorjenim domačinom. Med gosti je bila navzoča tudi Marija Šelišnik, ki so jo ustrelili 6. maja 1945; kljub strelu v vrat se je skrila pod možovo truplo. Mladinci so ji zdaj podarili šop nageljnov. — Istega dne so med Žerjavom in Črnom dali v promet dva cestna mosta. — Dan borca so proslavili mežiški rudarji hkrati s svojim praznikom.

IGNAC ZDOVC

☆

DUTOVLJE — Dne 11. tm. so imeli Kraševci Praznik terana in pršuta, ki se ga je udeležilo približno pettisoč domačinov in zamejskih rojakov. Dejansko pa je to bilo bolj tovariško srečanje, saj je nastopil s svojim sporedom Tržaški partizanski zbor pod vodstvom Oskarja Kjudra.

A. V.

☆

CELJE — ZB NOV Dušan Kraigher iz Celja je 3. t. m. pripravilo za člane izlet v Kumrovec. Med potjo so obiskali tudi Stubiške toplice.

N. M.

☆

HORJUL — Krajevna konferenca SZDL v Horjulu je skupno z ZB NOV sprejela sklep, da bodo poimenovali po 1. bataljonu Dolomitskega odreda osnovno šolo, ki je v gradnji.

B. V.

V počastitev dneva borca so se zbrali 3. t. m. invalidi z Jesenic in Radovljice. Na Završici so se udeležili piknika, pripravili pa so jim tudi pester kulturni spored. Ker težki invalidi nimajo svojih prevoznih sredstev, so jih na srečanje peljali prijatelji. Lep primer človeške solidarnosti!

JOZE MROVLJE

CERKNO

OB SREČANJU
Z GARIBALDINCI

Ob obnovljeni grobnici v Cerknem, kjer so shranjeni posmrtni ostanki 999 borcev NOV — med njimi 79 garibaldincev in drugih žrtev okupatorja, je bila na dan borca, spominska svečanost. Poleg domačinov se je svečanosti udeležilo tudi večje število italijanskih partizanov-garibaldincev, ki so se borili v enotah IX. korpusa. Zbranim je spregovoril predsednik ZB NOV Cerkno Janko Kenda. Popoldne pa je bilo pred partizansko bolnišnico Franjo pri Cerknem srečanje slovenskih in italijanskih partizanov. Tu je govoril Jože Primožič-Miklavž, eden prvih aktivistov na Cerkljanskem. V svojem govoru je obudil spomin na vse ljudsko vstajo pred 35 leti ter o nadaljevanju borbe za osvoboditev. Predsednik ZB Cerkno je predstavniku italijanskih partizanov izročil darilo za nekdanje borce v Furlaniji, ki jih je prizadel potres. Za darilo, ki so ga zbrali nekdanji borci na Cerkljanskem, se je zahvalil predstavnik ANPI ter poudaril prijateljstvo med narodi na obeh straneh meje, ki nikakor ne more biti ovira za še bolj poglobljeno sodelovanje na vseh področjih življenja.

Srečanje se je nadaljevalo ob zvokih godbe na pihala tovarne Eta Cerkno.

JANEZ JERAM

PTUJ

PRIPRAVE
NA OBČINSKI PRAZNIK

V Ptujju so že stekle priprave na letošnji osrednji, to je občinski praznik, ki ga Ptujčani slavijo vsako leto 8. avgusta. Ta dan jih namreč spominja na herojsko borbo prvih slovenskogoriških partizanov v Mostju pri Juršincih v letu 1942.

Letos bodo v Ptujju v okviru občinskega praznika pripravili četrta ptujška kulturna srečanja z bogatim sporedom prireditev. Na sam občinski praznik bodo izročili namenu novo asfaltirano cesto Trnovska vas—Vitomarci v Slovenskih goricah. Tu bo tudi slavnostna seja skupščine in družbenopolitičnih organizacij.

Ob prazniku ptujске občine bodo odprli oziroma izročili namenu tudi moderni motel, ki ga je zgradilo podjetje Petrol ob cesti Hajdina—Krapina v Podlehniku, torej v osrčju Halož. Teden pozneje pa bodo v Dornavi pri Ptujju odkrili spomenik dr. Francu Zgeču, znanemu ptujskemu revolucionarju. Poleg tega bo sicer še več manjših prireditev, zlasti športnih tekmovanj.

V Ptujju pričakujemo, da se bodo praznovanja občinskega praznika udeležili tudi predstavniki pobratene občine Arandjelovac iz Srbije.

F. HOVNIK

RADOVLJICA

O STANOVANJSKIH
VPRAŠANJH BORCEV

Na 10. seji predsedstva občinske konference SZDL Radovljica, ki je bila v četrtek, 24. junija, je med drugimi pomembnimi vprašanji veljala posebna pozornost problematiki stanovanj za udeležence NOB.

Po ugotovitvah občinskega samoupravnega odbora ZZB NOV je bilo še pred leti, ko ni bila ustanovljena samoupravna stanovanjska skupnost, to vprašanje v radovljiški občini vzorno urejeno, ker so bila razpoložljiva sredstva iz republiškega sklada v te namene koriščena za vse najnujnejše stanovanjske potrebe borcev, bodisi za nakup novih stanovanj ali pa za posojila, ki so jih dobivali borci za obnavljanje oz. gradnjo stanovanj. V zadnjih dveh letih pa spričo nerazumljivih meril za določanje upravičencev, borci niso dobili niti enega stanovanja, čeprav je v občini še najmanj osem takšnih, ki bi jih bilo potrebno upoštevati kot najbolj nujne upravičence.

Predsedstvo je sklenilo, da bo v skladu z izhodišči RK SZDL, ki je na zadnji seji prav tako obravnavalo to problematiko, sklicalo še ta teden sestanek na predsedstvu občinske skupščine, kjer se bo s predstavniki samoupravne stanovanjske skupnosti in stanovanjskega podjetja dogovorilo za najnujnejše ukrepe, ki jih morajo storiti za končno rešitev tega vprašanja. Vsa sredstva iz republiškega sklada bodo ponovno namenili zadovoljevanju stanovanjskih potreb borcev in sprejeli ustrezne spremembe in dopolnila za merila pri dodeljevanju stanovanj.

LOGATEC

SKRB ZA GROBOVE
IN SPOMENIKE

ZZB NOV Logatec zelo skrbi za grobove padlih borcev in spominska obeležja. Pripravil je tudi srednjeročni program vzdrževanja in obnavljanja do leta 1980. Pred praznikom dneva borcev so pregledali vse spomenike; izrazili so priznanje vsem krajevnim borčevskim organizacijam.

Za praznik borca so odkrili v spomin 9 padlim borcem pred šolo na Vrhu nad Rovtami, za dan vstaje pa bodo to storili pri gasilskem domu na Tratah.

V doglednem času nameravajo odkriti spominsko ploščo na Korenčevi hiši na Ravniku, kjer je padel prvoborec Pagat. Pred Petkovškovo gostilno v Cestah bodo v kratkem odkrili spominsko ploščo dvema padlima borcema. Otroški vrtec v Dolenjem Logatcu bodo poimenovali po umrlem generalu Jožetu Nagodetu-Lisjaku; doprtni kip bodo postavili v avli.

FRANC JERINA

UTRINEK S ŠALEŠKE PLANINSKE POTI

Ernežnikovi pod
Fergunovim vrhom

Ko so začrtali veienjski in šoštanjski planinci transverzalo po obronkih in bregeh okrog Šaleške doline, jih je vodila tudi želja, da bi seznanili mladino z vsemi tistimi domačijami, ki so bile med NOB pomemben del našega boja in revolucije. V zadnjih dveh letih je stopalo po omenjeni transverzali približno 1200 ljudi, kar potrjuje število planinskih izkaznic, ki jih je izdalo PD Velenje.

V partijsko in narodnoosvobodilno gibanje Šaleške doline je vtakano veliko slovenskih hribovskih domačij. Ena takih je prav gotovo kmetija MIHE ANDREJCA — Ernežnika, ki leži v podgorskih hribih med Šaleško in Mislinjsko dolino, pod znanim Fergunovim vrhom. Do tam je namreč prodrila naša slavna 14. divizija dne 21. februarja 1944.

Ernežniki imajo dve uri hoda do Slovenjega Gradca in prav toliko tudi do Šoštanja.

Miha, ki na svojem telesu še vedno krepko čuti posledice nacistične okupacije, rad pripoveduje o časih med obema vojnama. Zdi pa se, da še raje popotniku pokaže panoramo šoštanske, velenjske in slovenjgraške pokrajine s številnimi industrijskimi objekti in novimi stanovanjskimi naselji.

Z ženo imata devet otrok — pet jih je odšlo na delo v dolino in živijo, kot pravi Miha, mnogo lepše kot so živeli v starih časih.

Do njegove domačije sem prišel prav takrat, ko se je tam ustavilo nekaj staršev z otroki, ki so pritiskali žige v svoje izkaznice. Zig je namreč shranjen pri Ernežniku, ki zna slikovito in iskreno doživeto pojasnjevati dogodke partizanskih bojev na tem območju. In kako zanimiva je za mlade zgodba njegovega življenja, ki je bilo polno strahot v številnih nacističnih taboriščih.

Aprila 1941 je bil kot bivši vojak v utrdbah sredi Mežice. Njegov oficir, doma je bil iz Dalmacije, je vojake opozoril, da se ne smejo umakniti. Miha je bil z dvema vojakoma v bunkerju s številko 12. Od tam so streljali po prihaja-

bor. Dne 29. julija so privedli v njegovo celico Franca Kunaverja Sulca, edinega preživelega partizana Pohorskega bataljona. Miho je poznal in mu pojasnil potek zadnjega boja na Pohorju 8. januarja 1943. Prosil ga je, da bi o junaški smrti padlih partizanov pripovedoval še drugim.

Preživel je številna zaslivanja in ponižanja. Bil je prepričan, da ga bodo ustrelili, saj so Nemci vedeli, da so prag njegove hiše ves čas prestopale partizanske noge.

Sredi septembra 1943 so ga odpeljali v Buchenwald — taborišče smrti, njegovo ženo in otroke pa skozi Celje in Graz v Regensburg. Od najmlajših otrok je imel eden komaj tri mesece in drugi tri leta.

Nemci so takrat odgnali iz podgorskih hribov še deset družin.

Takoj, ko je prišel Miha v nacistično taborišče, je vsakomur pripovedoval o partizanih, ki se bore po Pohorju, v Šaleški dolini in na Koroškem!... O tem so pripovedovali drugi naprej.

Mihi Andrejcu je uspelo prestatati vse težave. Sredi avgusta 1945 se je vrnil

Domačija Ernežnikovih

jočih Nemcih, dokler jim ni zmanjkalo streliva. V četrtek 10. aprila so Nemci utrdbo razstrelili. Miha je bil takrat ujet in odpeljan v vojno ujetništvo v Fürstenberg na Odri. Od tam se je vrnil domov čez leto dni.

V tistem obdobju je nemško nasilje že grozilo, da bomo Slovenci za vselej izginiti. Tedaj so prišli v njegovo hišo prvi partizani: Petek, Izak in kmalu po tistem Leon s Šaleško četo. Takrat je prvič izvedel za cilje Osvobodilne fronte. Septembra istega leta pa so ga o našem boju podrobneje seznanili borci 1. pohorskega bataljona. Spominja se še prihoda dr. Dušana Mravljaka in Zdravka Cebularja ter komandanta Staneta in njegovih zaščitnikov. Bilo je to, ko so hodili k bataljonu na Pohorje še potem, ko je 1. pohorski bataljon že padel.

Spomnil se je tudi kurirke Sonje. Nemci so jo nekoč ujeti in opijanili in je tako izdala vse domačije v podgorskih hribih.

Miha Andrejca je aretirala nemška policija 19. maja 1943. Od njega so hoteli izvedeti, kdo so partizanski komandanti, kje se čez dan skrivajo in drugo. Miha ni ničesar povedal.

Petega junija so ga odpeljali v Mari-

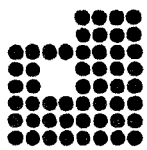
iz premagane nacistične Nemčije v domovino. Toda doma so imeli požgano stanovanjsko hišo in hleve. Naselili so se pod ohranjenim obokom nekdanje kuhinje. Otroci so morali ležati na slamni pod edino posteljo. Nemci so vse porušili, vse izropali in odpeljali tudi kravo in osem volov. Začeti je bilo treba znova.

Ne le njemu, prav vsem požganim kmetijam so pomagale obnovitvene zadruge nekdanjega okraja Slovenj Gradec, rudnik Velenje je pomagal z gradbenim materialom, borčevska organizacija pa z denarjem.

Dandanes je domačija spet lepa. Leta 1967, triindvajset let po končani vojni, je prejel Miha poročni prstan, ki so mu ga Nemci odvzeli v Buchenwaldu. Poslal mu ga je mednarodni Rdeči križ.

Spet se je začelo srečno obdobje Ernežnikovih. Srečen je bil Miha tudi takrat, ko je pripeljal najstarejši sin v hišo nevesto — novo gospodinjo. Niso tako pogosti primeri, da bi se dekleta pritožila v hribe. Andrejčevim pa je prinesla lepšo bodočnost tudi široka gozdna cesta, ki jo je gozdna uprava spomladni preorala prav do njihovega doma; se pravi, da tudi do zgodovinskega Fergunovega vrha.

BOGDAN ZOLNIR

DELO

CASOPISNO IN GRAFIČNO
PODJETJE LJUBLJANA

Tiska časopise, revije, knjige, publika-
cije, razglednice, prospekte in reklam-
ne tiskovine.

Izdeluje enobarvne in večbarvne kli-
šeje v najmodernejši tehniki.

V sklopu podjetja je specializirani
obrat za večbarvni tisk, lakirnica in
plastificirnica.

Izdaja osrednji slovenski dnevnik
»DELO«.

Tednik ITD, štirinajstdnevnik NAŠI
RAZGLEDI, revijo AVTO, revijo STOP,
revijo JANA, ZABAVNIK

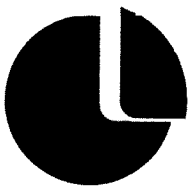
SLOVENIJALES

LESNO KEMIČNA INDUSTRIJA

lesonit
ILIRSKA BISTRICA

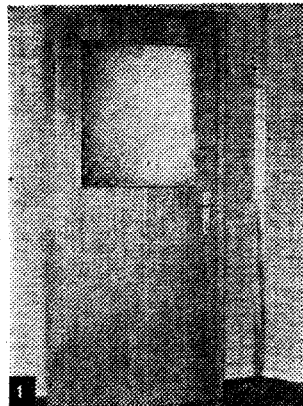

NOVOLES POJEM KVALITETE

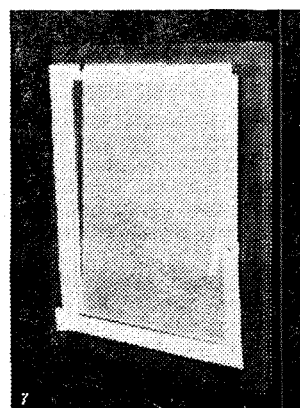
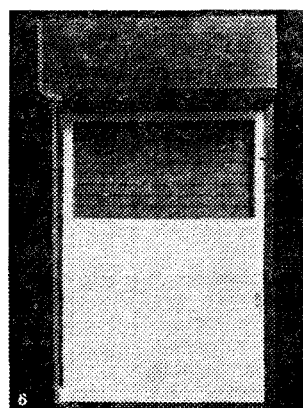
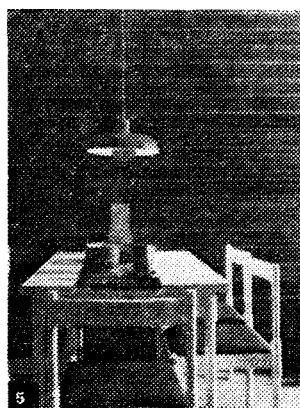
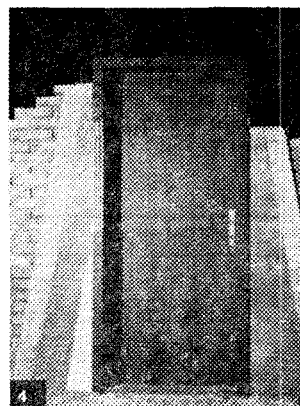
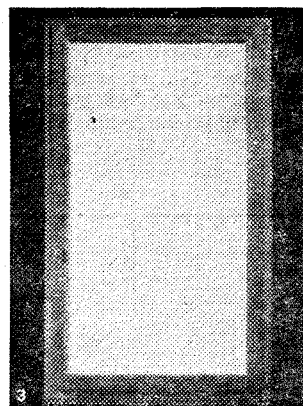
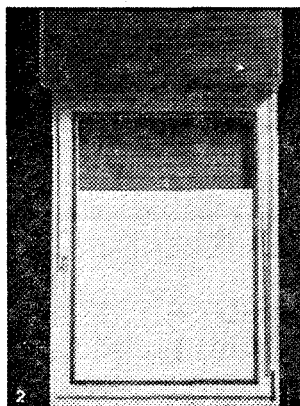
lesna
slovenj gradec

gozdarstvo in
lesna industrija
o. sol. o.

LESNA, SLOVENJ GRADec,
vam s svojimi TOZD nudi:
žagan les iglavcev, ladijski pod,
iverne plošče — navadne in oplemenite-
ne, oblaženo pohištvo in drugo.
Tukaj vam želimo predstaviti naš pro-
gram stavbnega pohištva ter stropnih
in stenskih oblog.

1, 4 — SUMO vrata
2, 3 — IZOLIR lips okna
5 — Stenske in stropne obloge
6, 7 — INTRO okna

SKUPŠČINA OBČINE

RADOVLJICA

z vsemi družbeno političnimi
organizacijami

č e s t i t a

vsem borcem in delovnim
ljudem ob dnevu vstaje
slovenskega naroda — 22. juliju

LJUBLJANSKE OPEKARNE

LJUBLJANA TELEFONI: DIREKCIJA: DIREKTOR 22-883, CENTRALA 23-016, KOMERCIJALA 20-965
OBRAČUN: VIČ 22-833, BIRDO 20-886, OPEKA 22-842, IN INDOPI 51-814
TEKOČI RAČUN PRI NB V LJUBLJANI ŠT. 5011430/3 POŠTNI PREDAL 14-1

61000 LJUBLJANA, CESTA NA VRHOVCE 2

VAM NUDIJO

vse vrste opečnih izdelkov za nosilne, predelne stene in stropove ter ostali gradbeni
material — apno, cement, betonsko železo, dimne tuljave, Schiedel dimnike, beton-
ske strešnike itd.

Iz nove Tovarne keramičnih ploščic v Račjem selu pa kvalitetne sinter glazirane in
neglazirane keramične ploščice.

Od 1. 7. 1976 do 15. 9. 1976 posluje NON-STOP od 6. do 18., ob sobotah od 6. do
14. ure.

Informacije na tel. 61-965, 61-802, 58-546.

LESNO INDUSTRIJSKI
KOMBINAT

LIKO
VRHNIKA

s svojima TOZD Tovarna vrat Borovnica in Parketarna Verd

se priporoča cenjenim potrošnikom s svojim kvalitetnim proizvodnim pro-
gramom;

1. kompletna grundirana sobna vrata serijske proizvodnje za mokro vgraditev
2. kompletna finalizirana sobna vrata za objekte po naročilu za suho vgra-
ditev
3. vhodna in garažna vrata sodobnih oblik iz izbranega lesa framireja, jelo-
vine ali macesna
4. mize in stoli raznih finiše iz prvovrstnega bukovega lesa modernega in
kolonialnega tipa
5. žagan les iglavcev in listavcev standardnih dimenzij oziroma razrezan po
naročilu

Vse izdelke serijske proizvodnje lahko kupite po konkurenčnih cenah v na-
šem prodajnem skladišču »LIKO-KLI« Jelovškova 17, 61360 Vrhnika, tele-
fon 70-295.

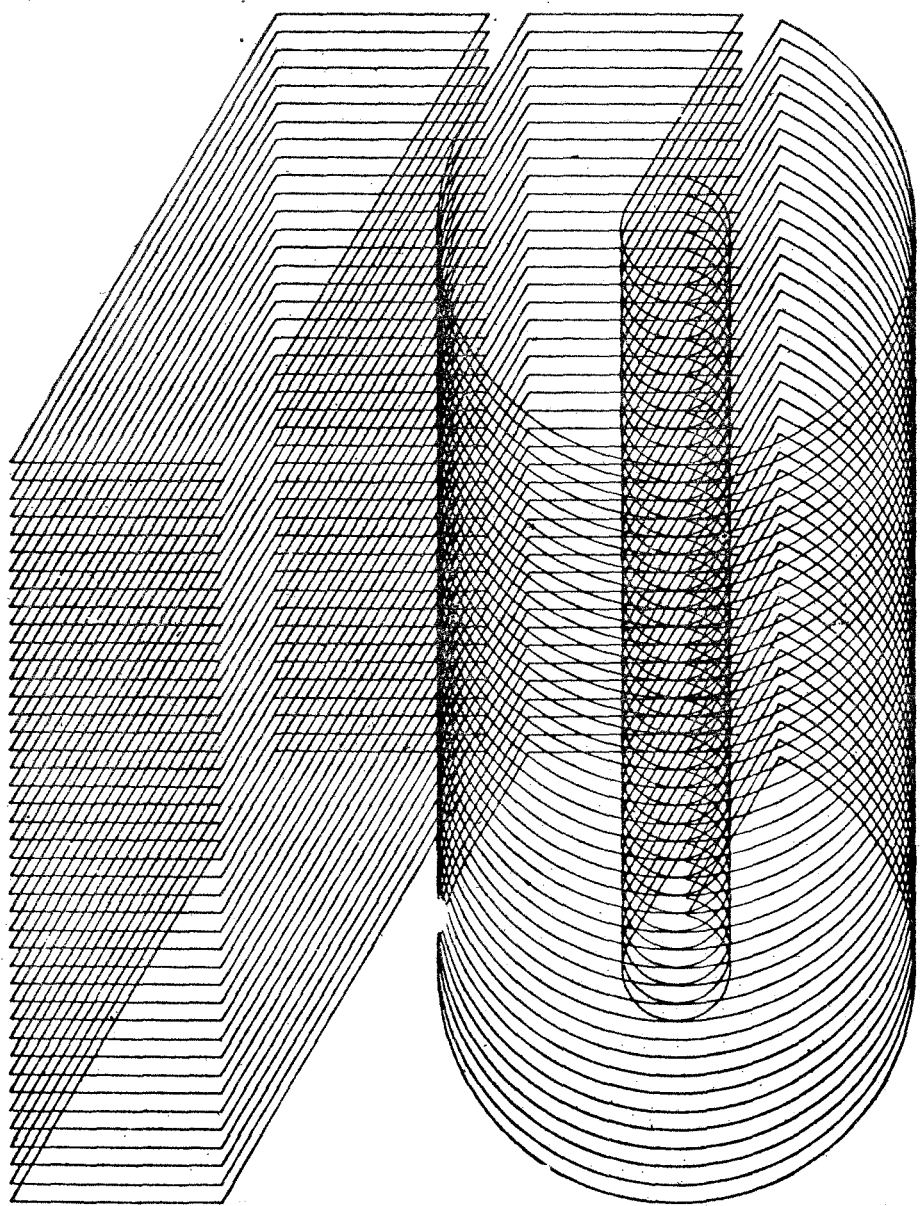
Dolenji
Logatec
tel. 74-260

proizvaja

- vezana okna in balkonska vrata
- enojna okna sodobnih dimenzij in balkonska vrata z izolacijskim steklom
- plastificirane profile in eslinger rolete
- kolonial stole raznih tipov in barv in druge proizvode drobnega pohištva

simbol,
ki zagotavlja
varnost,
zaupnost,
natančnost in ekspeditivnost

16

ljubljska banka

**Biro za urbanizem in
stanovanjsko poslovanje**
n. sol. o. Jesenice
in Samoupravna stano-
vanjska skupnost občine
Jesenice

**ČESTITA VSEM BORCEM
IN OBCANOM**

za dan vstaje slovenskega naroda
in k občinskemu prazniku občine —
1. avgustu.

**KMETIJSKO
GOZDARSKA
ZADRUGA**

**SORA
ŽIRI**

odkup in prodaja reprodukcijskega
materiala

— prodajalna Železnina
— market Sora
— žaga Dobračevo
— Pekarija

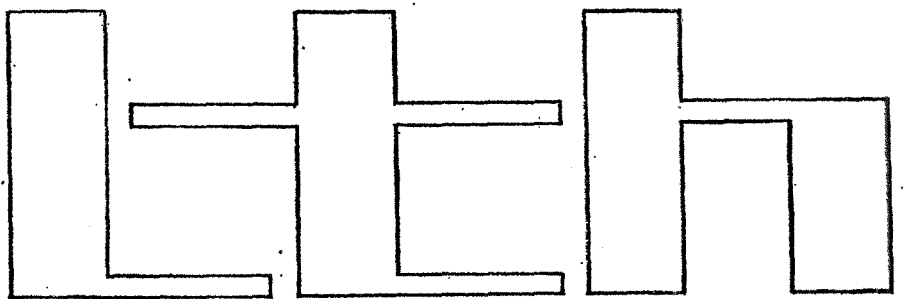
čestita delovnim ljudem in poslov-
nim prijateljem za dan vstaje slo-
venskega naroda — 22. julij.

Lth
Lth
Lth
Lth
Lth
Lth
Lth
Lth
Lth
Lth
Lth
Lth
Lth
Lth
Lth
Lth
Lth
Lth
Lth
Lth

h. c. 60 091
telex 34-519
p. p. 92
teleg. ELTEHA
škofja loka

**loške tovarne hladilnikov
škofja loka**

Lth

SUKNO

tekstilna tovarna ZAPUŽE

p. Begunje na Gorenjskem

čestita delovnim ljudem in vsem borcem za dan vstaje sloven-
skega naroda — 22. julij

Potrošniki kupujte naše kvalitetne izdelke!

**lip
bled**

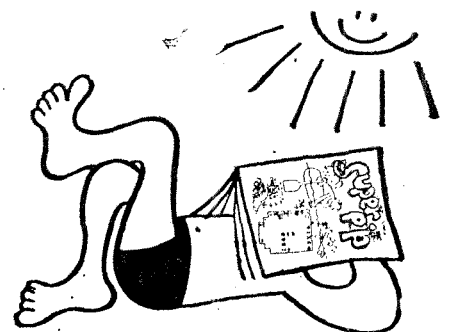

lesna industrija

64 260 bled ljubljanska c. 32
telefon: 064-77384
telegram: lip bled
telex: 34 525 yu lipex

- VRATA
- OBLOGE
- OPAŽNE PLOŠČE
- ISO-SPAN
- POHIŠTVO

Vsem poslovnim prijateljem, delovnim ljudem
in borcem, aktivistom in simpatizerjem NOV naše
iskrene čestitke ob 22. juliju —
dnevu vstaje slovenskega naroda

- BREZ KOPALK GRESTE
LAHKO NA DOPUST —
BREZ SUPERPIPA NIKAR!
- 64 strani križank,
ugank, zanimivega in
šaljivega branja!
- Če namakate noge
v morju ali lavorju — v
roki naj bo SUPERPIPI!
- SUPERPIP vas čaka pri
prodajalcih časopi-
sov!

PREBERITE

V ČETRTEK SE DOBIMO V DRAŽGOŠAH

Vabimo nekdanje borce legendarnega Cankarjevega bataljona, borce enot NOV in POS, ki so se bojevali na območju Gorenjske, nekdanje aktiviste OF Gorenjske in aktiviste socialistične zveze delovnega ljudstva Slovenije in drugih družbenopolitičnih organizacij, mladine in pionirje, pripadnike teritorialnih enot, tabornike ter delovne ljudi ter občane Slovenije, da se v kar največjem številu udeležijo osrednje slovenske proslave ob dnevu vstaje slovenskega naroda. Slavje bo združeno z zborom aktivistov in borcev NOV Gorenjske ter odkritjem spomenika dražgoški bitki.

Na slovesnosti, ki bo v četrtek, 22. julija, ob 10. uri v Dražgošah, bo slavnostni govornik tovariš Sergej Kraigher. V kulturnem delu programa bodo sodelovali člani amaterskih dramskih skupin Gorenjske ter godba milice.

RO ZZB NOV Slovenije
Pripravljalni odbor za proslavo dneva vstaje slovenskega naroda

SREČANJE BORCEV

7. SNOUB

»FRANCETA PREŠERNA«

Vse nekdanje borce Prešernove brigade vabimo na osrednjo republiško proslavo ob dnevu vstaje slovenskega naroda in k odkritju veličastnega spomenika borcev Cankarjevega bataljona v Dražgošah.

Osebnih vabil ne bo!
Odbor 7. SNOUB »France Prešeren«

ŽELEZNIČARJI — NA NANOSU

Vabimo vse člane aktiva ZB NOV železničarjev prometne sekcije Postojna, da se udeležijo odkritja spomenika Janku Premrlu-Vojku, ki bo 25. julija na Nanosu pri »Vojkovi koči«.

Aktiv ZB NOV železničarjev

SLAVJE NA BIZELJSKEM

V soboto, 24. julija, bo na Bizeljskem proslava, na kateri bodo pre-

bivalci Posavja proslavili Dan vstaje slovenskega naroda in 35-letnico izgnanstva v Posavju in Obsotelju, 35-letnico vzpostavitve kurirskih zvez med Slovenijo in Hrvaško.

Zbranim, med katerimi bodo borci z obeh bregov Sotle, Kozjanci in Zagorci ter številni izgnanci bo v slavnostnem govoru spregovoril dr. Marko Bulc, član Centralnega komiteja ZKJ. Na slovesnosti bodo odkrili spomenik, delo domačina inž. arh. Karla Filipčiča.

v. p.

NA NANOSU

Odkritje spomenika narodnemu heroju Janku Premrlu-Vojku

V nedeljo, 25. julija, ob 10. uri bo na Nanosu slovesno odkritje spomenika narodnemu heroju Janku Premrlu-Vojku. Slavje bo združeno s proslavo Dneva vstaje slovenskega naroda.

narodni heroj
Janko Premrl-Vojko

vabilo
na partizanski-planinski
tabor

na nanosu, dne 25.7.76
ob 10 uri in odkritje spomenika njemu Janku Premrlu-Vojku

postojna, 10.7.1976

odbor za postavitev spomenika

Slavnostni govor bo imel predsednik skupščine SRS tovariš Marijan Breclj.

Organizatorji partizansko-planinskega tabora na Nanosu vabijo vse nekdanje borce, aktiviste in ljubitelje gora. S posebnim veseljem pričakujejo na Nanosu nekdanje borce Vojkove čete. Organizator se opravičuje, ker nekaterim ne bo mogoče poslati osebnih vabil zaradi pomanjkanja točnih naslovov. Le-ti naj razumejo ta skromni zapis kot vabilo njim, njihovim svojcem, prijateljem in znancem.

S. B.

POIZVEDBA

Prosim borce Poljanske čete, ki bi mi lahko karkoli povedali o mojem očetu Ludviku Benedičiču, ki je padel 22. marca 1942. leta v Zabji gra pi pri Gorenji vasi v Poljanski dolini. Skupaj z njim sta padla še Ivan Bernik in Jože Zima.

Prosim, da podatke pošljete na naslov njegove hčere: Marjeta Franc,

rojena Benedičič, Tomšičeva 81, p. Jesenice.

SVEČANOST NA MENINI PLANINI

Združenje borcev v Zgornji Tuhinjski dolini vabi vse nekdanje borce in ranjence, ki so se zdravili med NOB v partizanski bolnišnici »Pod lipa« na Menini planini na proslavo ob odkritju spominske makete. Slavje bo v nedeljo, 25. julija, ob 10. uri.

Prireditelj sporoča da bo pot od vasi Laze v Tuhinjski dolini označena. Dostop je možen tudi z avtomobili.

ZB NOV Zgornji Tuhinj

REŠITEV KRIŽANKE 128

Vodravno: KAKAO, OLINT, DAKAR, ŽENSKA, BRKI, OB, PLES, SLI, LUB, TUN, UZ, AORTA, SEKSTA, SS, ATENA, PRAGA, DOTIK, PIR, AARON, BIKINI, CE, LJUBO, MOLAT, IR, LEMENAT, ANAA, CA, EPIREC, IST, SAK, NIN, REAL, ETAT OKNO, SABOR, MAJE, ANT, ODOR, SIMO, ANET.

Za pravilno rešitev prejmeta nagrado — unikat vazo iz keramike:

1. Otilija ABRAM, Sketova 9, p. 61000 Ljubljana, in 2. Štefka BARAGA, Lampetova 11/a, 61000 Ljubljana.

Nagrajenkama iskreno čestitamo in sporočamo, da bosta nagradi prejeli v poslovalnici »Galerije Borec« na Titovi c. 17, kamor se naj tudi osebo zglasita.

Uprava TV-15

REŠITEV KRIŽANKE 129

Vodravno: KJ AVE NAL GV ELO AROSA AP IV RADANOV SI TROTI AT LOKRUM OSTRIVEC ZABA NAROD STOP TARN IM ATALA TROJICA JANTAR ILON BASIST JA OKRAS IT ON OVIRA ELTON LENA EMKA VA ACA RAST MONTAZNA HIŠA RAN CE RENT ATRIBUT ANKETA

Nagradi sta si prislužila:

1. Milojka GOLJEVSEK, ulica 17. oktobra 1, p. 69000 Murska Sobota in 2. Srčan GRUNTAR, Materija 18, p. 66242 Materija.

Obema nagrajencema bo Založba Borec, poslovalnica v Ljubljani, Titova c. 17, poslala unikat — keramično vazo.

Uprava

PRAVNA POSVETOVALNICA

POGOJI ZA UPOKOJITEV

L. I., Dolenja vas

Vprašanje: Od aprila 1942 do 9. IX. 1943 imate priznano enojno štetje, nato pa dvojno do konca leta 1945. Stari ste 52 let in vas zanima ali izpolnjujete pogoje za upokožitev, ker imate 35 let delovne dobe.

Odgovor: Ker imate pred 9. IX. 1943 priznano posebno dobo samo enojno, dvojno pa šele od tega datuma naprej, se sedaj še ne morete upokožiti, ampak se boste lahko upokožili šele, ko boste dopolnili 40 let pokojninske dobe.

PRIZNANJE POSEBNE DOBE MLADOLETNIKU

V. A., Bled

Vprašanje: Od raznih oseb ste izvedeli, da bo letos uveljavljen nov zakon, ki bo urejeval priznanje posebne dobe udeležencem NOV, ki so bili mlajši od 15 let. Slišali ste tudi, da naj bi zakon veljal od 1. 1. 1976. Ker se ta stvar tiče tudi vas, sprašujete, koliko je na vsem tem resnice.

Odgovor: Priznavanje posebne dobe tistim, ki so bili med NOV stari manj kot 15 let, za zdaj še ni urejeno. Res je, da se pripravlja sprememba predpisov, na konkretnije rešitve pa bo treba še nekoliko počakati. Zakon najbrž tudi ne bo veljal za nazaj.

KAKŠNA BO POKOJNINA

F. K., Izola

Vprašanje: V svojem pismu navajate, da je vaša žena marca letos prenehala delati in je vložila vso dokumentacijo za uveljavitev starostne pokojnine. Poslali ste podatke o njenih dohodkih in želite vedeti, kolikšna bo njena pokojnina.

Odgovor: Ker je medtem poteklo že precej časa, ste nedvomno že sami izvedeli, kolikšno pokojnino ima vaša žena, zato ob tem le pripominjamo, da sami pač nimamo možnosti, da bi izračunavali konkretne zneske pokojnin.

IMELI SMO LJUDI

Andrej Jakopič

Prve dni junija so se na pokopališču v Gorjah za vedno poslovili od Andreja Jakopiča — Čudrovega ata. Rodil se je leta 1897. Na svoji kmetiji ob robu Mežaklje je pomagal partizanom od začetka do osvoboditve.

Peter Maver

V Volčah pri Tolminu je v starosti 75 let preminil 25. februarja Peter Maver. Rodil se je v Vratih pri Čepovanu. Leta 1943 je postal borec Gradnikove brigade, potem pa je bil dodeljen Komandam mesta v Čepovanu in Dornberku ter nazadnje vezistom v Bazoviški brigadi. Prejel je troje odlikovanj.

Marija Potočnik

V Frankolovem je preminula Marija Potočnik. Rodila se je leta 1899. Pred vojno je bila članica Društva kmečkih

fantov in deklet skupaj z brati. Zato jih je okupator preganjal; leta 1944 so jih izselili in v izgnanstvu sta umrla dva brata. Po vojni se je vrnila iz Dachaua. Bila je odlikovana.

Marija Žele

V Slavini so se 24. maja za vedno poslovili od Marije Žele. Rodila se je v Orehku leta 1900. Pod fašizmom ni klonila niti takrat, ko so ji zaprli moža. Bila je aktivistka in zavedna slovenska mati.

Vinko Jerman

V maju so na logaškem pokopališču pospremili na zadnji poti Vinka Jermana. Rodil se je pred 58 leti. Že prve dni okupacije se je odločil za boj proti zavojevalcem. Po odhodu v partizane je postal komandir spremljevalne čete minometalcev v Vojkovi brigadi. Postal je komandant 3. bataljona. Dobil je čin kapetana. Bil je hudo ranjen in poslan

na zdravljenje v Bari. Prejel je več odlikovanj.

Jožefa Maček

V aprilu so se na logaškem pokopališču za vedno poslovili od Jožefe Maček. Rodila se je na Uncu leta 1909. Med vojno je živela v Hrušici. Z NOB je začela aktivno sodelovati leta 1942; vzdrževala je zvezo med Logatcem in partizani in je mnogokrat pomagala ranjenim borcem. Bila je odlikovana.

Franc Trobec

Dan pred praznikom borcev je v Ljubljani preminul Franc Trobec-Ferdo. Mladost je preživel v Dravljah. Ob izbruhu vojne še ni imel polnih dvajset let, toda bil je že prekaljen borec. Zbral je material za partizane, doma pa je imel bunker za dokumentarno tehniko in skirvanje ilegalcev. Bil je tudi terenski obveščevalec. Jeseni 1941 so ga Nemci ujeli in odvedli v Begunje. Po treh mesecih je bil odpeljan v Špital ob Dravi in nato v taborišče pri Stuttgartu. Ob prvi priložnosti je ušel in se vrnil domov. V Ljubljanski brigadi je postal komandantov kurir, kmalu pa je postal komandir čete VOS. Po sprejetju v članstvo KPS je postal politdele-

gat, nato pa komisar v četi in bataljonu VDV. Bil je tudi inšpektor političnih odsekov II. divizije KNOJ in leta 1945 je bil imenovan za sekretarja X. brigade II. divizije KNOJ. Prejel je več odlikovanj in čin polkovnika JLA.

Vid Valentin

V Lescah so 23. marca pospremili k zadnjemu počitku Vida Valentina, rojenega leta 1913. V NOB je aktivno sodeloval od začetka vstaje. V NOV je vstopil marca 1944; bil je borec v raznih enotah 9. korpusa. Bil je odlikovan.

Franc Bajec

Borci iz Vira pri Domžalah so se 24. maja za vedno poslovili od Franca Bajca. Rodil se je v Domžalah pred 69 leti. Bil je udeleženec stavke v papirnici na Količevem leta 1935. Od spomladi leta 1944 je bil borec 12. udarne brigade. Delal je tudi v partizanskih delavnicah v Starih žagah. Prejel je več odlikovanj.

Anton Škoflek

V Frankolovem so lani, 13. novembra pokopali Antona Škofleka, člana odbora ZB NOV. Bil je borec NOV iz leta 1944. Odlikovanje je prejela žena po smrti.

V letošnjem praznovanju 50-letnega delovanja organiziranih enot Ljudske tehnike klubov in šolskih krožkov, so mladi tehniki še posebno zgovorno dokazovali svojo delovno in utrjeno pot, ki je vodila do uspehov na vseh področjih tehničnih dejavnosti — saj so v tem prazničnem letu še posebno množično potekala številna tovrstna tekmovanja, tako v okviru posameznih občin, republik, kot tudi v zveznem merilu.

Vrh tega praznovanja je bil prav gotovo peti prikaz dela mladih tehnikov Jugoslavije in njihovo dvanaesto srečanje, ki se je odvijalo od 25. do 27. junija v Sarajevu in na katerem so se v teoretičnem in praktičnem znanju tehničnih dejavnosti pomerili mladi iz vse Jugoslavije.

Tristopetdeset mladih ljudi je tudi tokrat dokazalo visoko raven strokovne usposobljenosti na področju broderskega in letalskega modelarstva, raketne tehnike, avtotehnike in strojne tehnike, gradbeništva in arhitekture, kmetijske tehnike, elektronike in telekomunikacij, elektrotehnike, fotoamaterstva in kinotehnike.

Skratka: izdelki, ki so jih predstavili na razstavnem prostoru in na tekmovanjih, se lahko pohvalijo z izjemno estetsko in praktično vrednostjo, v teoretičnem in praktičnem delu tekmovanja pa so bila hotenja mladih tehnikov Jugoslavije načrtno in dosledno usmerjena k najvišje dosegljivim ciljem, da bi drug ob drugem gradili še lepši jutrišnji dan v naši samoupravni socialistični domovini!

Letošnje tekmovanje mladih tehnikov Jugoslavije v Sarajevu je spremljala vsa javnost, tesno sodelovanje z enotami JLA, milice in teritorialnih enot pa je hkrati pomenilo tudi pravilno vrednotenje dela mladih tehnikov — mladih strokovnjakov jutrišnjega dne — ki mu moramo tako kot doslej, tudi v prihodnje v naši družbi posvetiti vso pozornost.

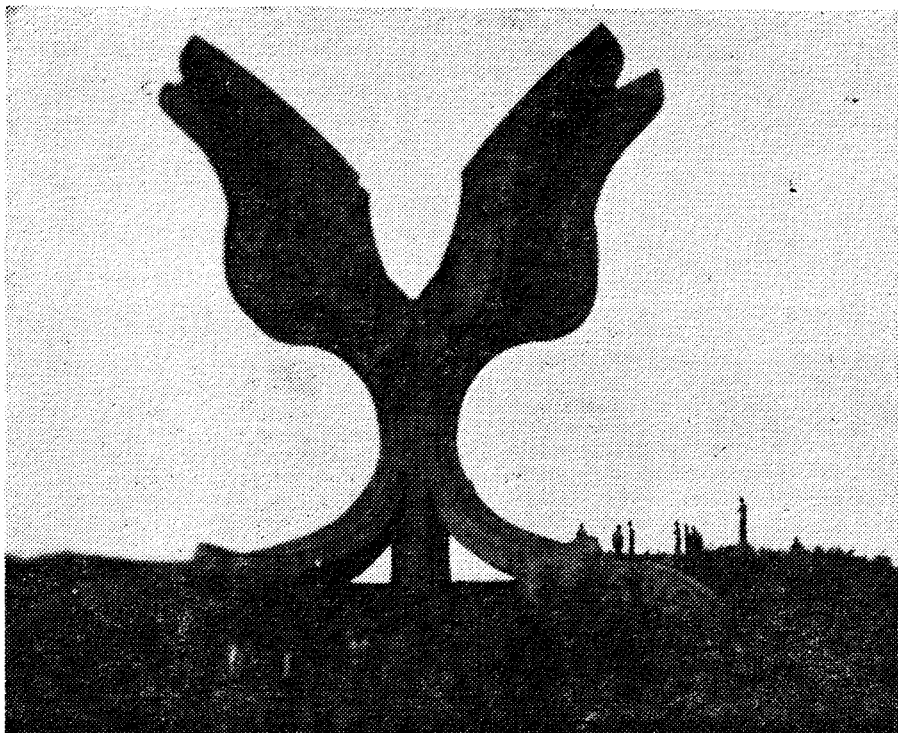
Med mladimi tehnikami, aktivnimi udeleženci tekmovanj in srečanj v posameznih strokah, je bilo tudi trideset slovenskih tehnikov, ki so skupno

RAZVIJANJE IN NEGOVANJE REVOLUCIONARNIH TRADICIJ

V OGLEDALU NAŠEGA ČASA

Trdo delo je rodilo sadove

Srečanje mladih tehnikov, kakršno je bilo v Sarajevu, pa ni le izmenjava strokovnih izkušenj, temveč tudi krepitev bratstva in enotnosti naših narodov in narodnosti, predvsem mladega rodu

Slovenski mladi tehniki so se na poti domov ustavili tudi v Jasenovcu, kraju žalostnega spomina

osvojili pet zlatih, osemnajst srebrnih in sedem bronastih medalj, za kar so prejeli tudi posebno priznanje organizatorja; v republiškem merilu je bila najuspešnejša SR Srbija, ki je z dvema tekmovalnima vrstama odnesla kar petnajst zlatih in osemnajst srebrnih medalj, najvišje število točk med zlatimi medaljami pa je zbral avtomodelar Marjan Škoflek iz Velenja, ki je hkrati nosilec posebnega priznanja.

Čeprav so številke suhoparne, saj ne kažejo vsega vloženega truda, je prav, da spregovorimo nekaj besed tudi o mladih inovatorjih, mladih tehnikih in učiteljih - inštruktorjih, ter med njimi o Arpadu Šalamonu iz Velenja, ki je zasedel drugo mesto, priznanje za tretje mesto na področju elektrotehnike in elektronike pa si je v tej skupini priboril Boštjan Novšak iz Ljubljane.

V tekmovanju taktično-tehničnih nalog splošne ljudske obrambe so si prvo mesto razdelili mladi tehniki iz Slovenije in Hrvaške.

Med slovenskimi mladimi tehnikami so v tej disciplini tekmovali mladi elektrotehniki iz Osnovne šole Danile Kumer iz Ljubljane. V borih petnajstih minutah so opravili tekmovanje z zračno puško, poiskali mine in skrite vojake, zakopali mine, vzpostavili zvezo v nepoznanem kraju, določili azimut in rešili naloge iz orientacije po zemljevidu s kompasom.

Novi uspehi mladih tehnikov Jugoslavije so dokaz načrtno in smotno urejene dopolnilne tehnične vzgoje mladega rodu, hkrati pa vzpodbuda in opozorilo vsem družbenim dejavnikom za nova vlaganja v izobraževanje mladih strokovnjakov - tehnikov, ki bodo vodili gospodarstvo jutrišnjega dne.

Srečanje mladih tehnikov, kakršno je bilo v Sarajevu, pa ni le izmenjava strokovnih izkušenj, temveč tudi krepitev bratstva in enotnosti naših narodov in narodnosti, predvsem mladega rodu.

To je poročstvo tudi naše 'mirne prihodnosti.

Foto in tekst: VALERIJA NOVŠAK

TV-15 ZA MLADINO

Moja draga babica

»Pohitite! Čez pol ure greste! Pripravite lahko pol stota prtljage. Brž! Podvizajte se!« je odsekano zapovedal gestapovec

To je pripoved o moji dragi babici, Antoniji Lešnik iz Imenega pri Podčetrtku ... in o 12. avgustu 1941. leta.

Prvi prameni jutranje svetlobe so skozi slabo zagrnjeno okno že smuknili v izbo. Babica je bedela. Njene noči so bile dolge, saj je neozdravljivo bolna ležala le na hrbtu že enajst let. Dedek se je premetaval po ležišču, kaplje potu so mu tekale po čelu in licih.

»Najbrže spet kaj hudega sanja, ubožec«, je premlevala zaskrbljujoča babica.

In res: v snu je videl podivjanega črnega psa, ki je hotel vdreti v hišo! Vse je bilo tako mučno, dušeče. »Da, da, kadar imam hude sanje,« je modroval, »vem, da se ne obeta nič kaj dober dan«. Oba sta vzdihnila in začela premišljevali, kaj se skriva za dedkovimi slutnjami.

Pa jima ni bilo treba dolgo ugibati. Nenadoma je zabobnelo. Nekdo je z vso močjo tolkel na vrata. »Odprite!« je rezko zavpil globok nemški glas. Dedek je naglo, kot da bi bil na vzmeti, skočil pokonci in se z drsajočimi koraki pomikal proti vratom. Bil je gestapo! Moj očka, takrat še šolar, se je zbudil in preplašen stekel k mami. Objela ga je okoli vratu in s hladnim pogledom zrla v nadutega Nemca.

»Pohitite! Čez pol ure greste! Pripravite lahko pol stota prtljage. Brž! Podvizajte se!« je odsekano zapovedal gestapovec.

»Kako? Saj vendar vidite, da ne moremo. Zena je že enajst let priklenjena na posteljo in sploh ne more vstati. Pa zakaj moramo iti? Kaj smo le stori?« je dedek dopovedoval nezaželenemu gostu. »Mir! Povelje je tako! Urno se pripravite!« je Nemec zviška pogledal očeta. Nič ni pomagalo. V trenutku so morali biti vsi na nogah, le babica je mirno ležala in celo rekla Nemcu, naj sede. Modre oči so se ji zaškrile, ko je rekla: »Toliko let že nisem bila iz postelje, danes pa bom spet. Zakaj moramo iti? Se nas mar bojite? Se bojite mene, uboge, onemogle ženske, ki se še v postelji ne more obrniti? Sramota!«

Gestapovec je na široko razprl oči in zrl v babico, kot da ne verjame, da je to povedala ona; le skomignil je z rameni in molčal.

»Atek, Zvonko!« je babica nadzirala delo. »Dajeta kravici kravo v jasli in poln škaf vode ji ralijs!« Revica, ne vem, kdaj bo spet dobila jesti. Le pohitite! Micka, Rudeka oblecite! Pa toplo dovolj, da ga ne bo zebljo, če nas bodo peljali kdove kam. Joj, pa nekaj kokiši bo treba zaklati za popotnjo. Bratko, le daj! Micka, vi jih pa specite, kolikor se bo dalo!«

Vsi so delali, kakor je ukazovala babica.

Moj očka je začuden opazoval vse

skupaj. Ni še razumel. Ni vedel, zakaj ihti Micka in zakaj starejši brat Zvonko tako žalostno gleda. »Kaj pa je Micki, da joče?« je vprašal mamico. S toplim pogledom se je zazrla vanj, nato pa zbrala vso svojo voljo in ves pogum, da se je prijazno nasmehnila in ga z blede, nežno roko pogladila po svetlih, kuštravih laseh. Ni več drezal vanjo za odgovor. Odšel je v hlev h kravici.

Gestapovec je še vedno sedel v sobi. Kmalu sta prišla še druga dva z našitki na ramenih. Tuhtali so, kako bi babico spravili na pot. Ta čas je sosed vozil gnoj na njivo. Poklicali so ga in nemudoma je moral pripeljati voz pred hišo. Vsa družina se je zbrala okoli matere. Jokala je Micka, jokala je Zvonko, Bratku so trepetale ustnice. Dedek je stisnil k sebi svojega očka in po razoranem, zgubanem licu mu je zdrsula solza, čista in topla. Babica jih je bodrila in se pogumno ozirala okoli sebe. Še enkrat se je zazrla v ogledalce na oknu, kamor se je odbijala kamenjasta cesta, ki se je vila pred hišo ... To drobno zrcalec ji je prinašalo življenje s ceste v sobo.

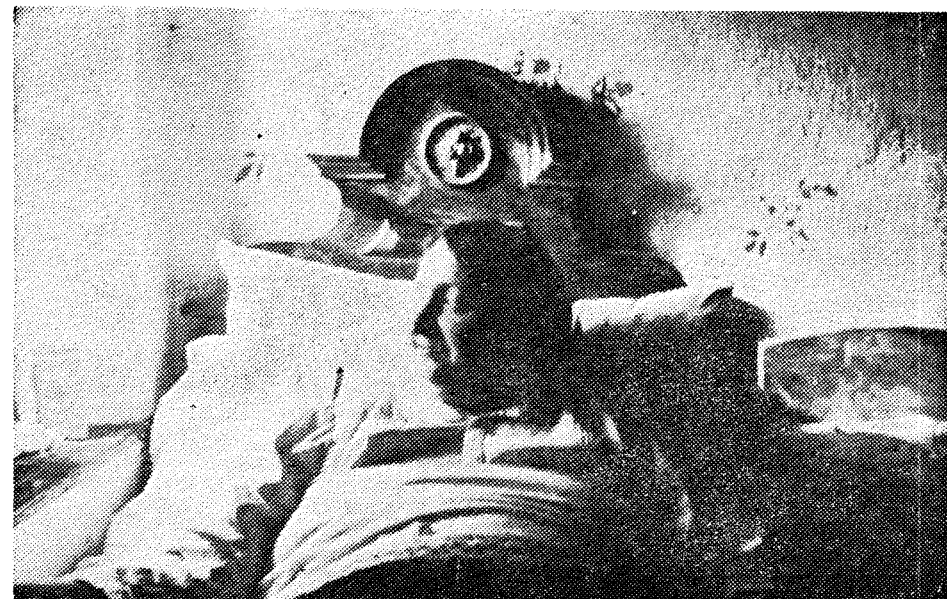
Potem je z očmi še enkrat preletela prostor, kjer je živela toliko let in se tiho poslavljala, kakor da vse zadnjič vidi.

Štirje so dvignili posteljo in jo ponesli skozi vrata do voza. Naložili so jo na gnojni voz in krenili po prašni cesti tik ob Sotli. Gruča Hrvatov se je počasi pomikala proti Prahovi hiši v središču Imenega. Ob cesti so stali domačini. Med nemškimi graničarji so se gnetle žene, nemške žene in z domačini vred mahale. Vpile so nad gestapovci: »Sram vas je lahko! To ubogo ženo preganjate, ki je že enajst let v postelji! Kaj vam bi le mogla storiti? Nič! Kako le naj bo ona nevarna Nemčiji! Svinjarija! Pfej!«

Da, tako so vpile celo sovražnikove žene in matere. V oči so jim stopile solze in zajokale so. Babici pa je lahen smehljaj šinil na obraz in od nekakšnega čudnega zadovoljstva, pomešanega s ponosom, je rahlo zardela.

»Glej, še sovražnik joče!« je rekla.

LUCKA LEŠNIK

»Odprite!« je rezko zavpil nemški glas

V brežiški gimnaziji

»Živimo na zemlji, prepojeni s krvjo junakov, ki so dali svoja življenja za svobodo ... To obvezuje!«

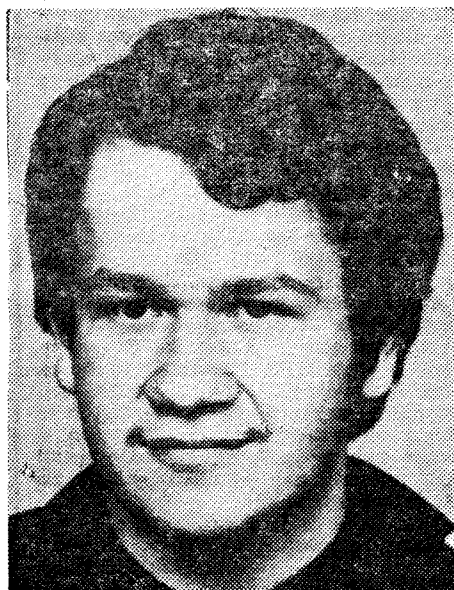
Na levem bregu Save, ki se ji pri Čatežu pridruži Krka, leži mesto z razgibanim življenjem in burno zgodovino ... To so Brežice z več industrijskimi obrati in tovarnami ter ustanovami. Ena izmed slednjih in to kar se da ugledna — je gimnazija, v kateri si nabira znanje štiristopetdeset dijakov. Po hodnikih le-te si lahko ogledate diplome in pohvale, ki pričajo o prizadevni dejavnosti dijakov naše šole, nič manj kot druge zunajšolske dejavnosti pa ne gre pohvaliti tudi osnovno organizacijo ZSMS.

»Povej mi, kateri so najbolj pereči problemi v naši organizaciji ZSMS?« sem povprašala dijaka tretjega letnika Jožeta Kerina, ki je njen predsednik že dve leti.

»Edini nerešljiv problem je to, da je dve tretjini dijakov vozačev in ni lahko organizirati krožke, sestanke.«

»Pred časom smo na veliko propagirali mladinske delovne akcije ... Koliko prijav ste dobili?«

»Dvajset. Ni veliko, a v primerjavi s prejšnjimi leti smo kar zadovoljni. Vzrok za tako majhen odziv gre iskati v zavesti mladega človeka, vsaj pri nas.

Jože Kerin, predsednik OO ZSMS Gimnazija Brežice

Mislím, da nas tu čaka še nekaj dela in prav je, da se potrudimo, saj vemo, kakšno vlogo lahko odigrajo mladinske delovne akcije pri oblikovanju mladega človeka v predanega člana naše samoupravne socialistične skupnosti.

»Kako je z vključevanjem članov ZSMS v ZK?«

»Da, tudi ta akcija je potekala na naši šoli in dokaj uspešno: na dan mladosti smo v vrste zveze komunistov sprejeli deset mladih ljudi!«

Po dolgem hodniku, ki vodi v moderno in veliko telovadnico, teče vitka tretješolka. Vsi jo poznamo kot odlično športnico. Da, Marinka Kostanjšek, ena najbolj delavnih dijakinj na gimnaziji, vedno nasmejana in dobre volje, je sekretarka osnovne organizacije ZSMS na naši gimnaziji.

»Zdravo, Fanika! Pomisli, drug teden odrinem na zvezno mladinsko delovno akcijo v Makedonijo. Kar ponorela bom od veselja. Pomisli, koliko novih ljudi bom spoznala, koliko novih krajev! Z menoj gre še ena dijakinja.«

»Kaj pa obvezna praksa v delovni organizaciji?«

»Dobili sva dovoljenje! Namesto obvezne prakse bova vihteli krampe. Mislím, da je to mnogo koristnejše za mladega človeka, za domovino. Ne nazadnje gre tudi za krepitev bratstva in enotnosti naših narodov in narodnosti, ene največjih pridobitev našega narodnoosvobodilnega boja in poročstva naše mirne in srečne prihodnosti.«

V prvem nadstropju potrkam na vrata kabineta, da bi se pogovorila s profesorjem zgodovine Miranom Kaudekom, ki je tudi mentor naše mladinske organizacije.

»Kaj bo dobrega, Frančiška?« (Uh, kako sem jezna, če me kdo tako pokliče!)

»Bi za mladinsko stran borčevskega

glasila ocenili delo mladinske organizacije v gimnaziji v Brežicah?«

»Mislím, da smo vestno izpolnjevali program, ki smo ga prejeli od občinske konference ZSMS Brežice. Morda bi bilo prav, da povemo tudi tole: petnajst kandidatov je uspešno končalo po mladinski cikel politične šole Borbe in lahko se pohvalijo že z diplomami. Saj sem tudi sam šele nedolgo tega zapustil šolske klopi, četudi mi to družbenopolitično delo vzame precej prostega časa.«

In že smo pri obrambnem dnevu, ki smo ga organizirali za prve in druge letnike. Vsa organizacija je slonela na predavateljih predmeta obramba in zaščita, posebno priznanje pa zasluži profesor Leopold Merhar, ki si je izredno prizadeval, da bi se na tem dnevu kar največ naučili.

»Vsekakor sem zelo zadovoljen z organizacijo obrambnega dne, kot tudi z disciplino dijakov«, je dejal tovariš ravnatelj, profesor Jože Antolovič. »Naša mladina je dokazala, da ni brezbrizna pri obrambnih pripravah in da bi znala odločno braniti našo svobodo, neodvisnost!«

Pohvaliti je treba vse, ki so nam pomagali pri izvedbi obrambnega dne: predavatelja »obrambe in zaščite«, ZRVS Brežice in komando garnizije Cerklje.

Eden boljših strelcev je član naše razredne skupnosti, dijak prvega razreda Vili Pavlovič, ki si je pri »obrambi in zaščiti« skozi vse leto prizadeval in uspeh seveda ni izostal.

»Se ti zdi prav, da obsegajo učni načrti tudi obrambni dan?«

»Seveda! Spomni se, koliko naših vrstnikov je padlo med narodnoosvobodilnim bojem. Živimo na zemlji, prepojeni s krvjo junakov, ki so dali življenja za svobodo ... To obvezuje!«

Da, branili bomo svobodo, kot je dejal Vili, fant šestnajstih let, ki se danes poganja po zelenem travniku za žogo, a v primeru vojne ne bi omahoval, prijeti ali ne prijeto za puško. Ni tak samo on. Zdaj smo morda vsi videti brezbrizni, a kot smo pokazali na obrambnem dnevu — bi sovražnik hočeš ali nočeš, moral zapustiti našo zemljo.

Upam, da bodo postali obrambni dnevi obvezni člen učnega načrta, na katerih bomo dokazovali, da se ne bojimo nikogar, pa čeprav je še tako velik in močan.

FANIKA ILC

KRAMLJANJE

»Žal nimam fotografije iz vojnih dni«, nam sporoča tovarišica Ana Pečarič iz Prečne pri Novem mestu, »pa vam pošiljam fotografijo s praznovanja moje šestdesetletnice in bi prosila, če mi jo vrnete, saj mi je drag spomin.«

Pravite tudi, da radi prebirate »TV 15 za mladino« in da ste veseli, ker bomo objavili sestavek Marjane Sulc.

Hvala za prijazne besede in za pismence, fotografijo pa vam bomo vrnili takoj po objavi.

Fanika ILC iz Rače vasi pri Cerkljah ob Krki se je tokrat pošteno odrezala in da nam ni dovolila krajsanja, bi njen sestavek zapolnil kar vso stran in še malo čez bi pogledal!

»Upam, da se ne hudujete, ker sem tako dolgo molčala«, je še zapisala. »Šiba naše Lučke bi me že zdavnaj dosegla, kot je obljubila, če ne bi bil Maribor tako daleč. Res, trije meseci so minili brez kakršnegakoli glasu od me-

ne! Svojo napako bom skušala poravnati v teh prostih dneh, ki so še pred menoj. Toplo pozdravljam vse člane uredništva, pa vas in vse bralce naše strani.«

Tvoja obluba, draga Fanika, je prišla kar v pravem času.

Zahvalili bi se še radi tovarišu Štefanu Viragu-Janu iz Ljubljane, ki nam je poslal nekaj sestavkov najmlajših iz osnovne šole Crniče. »Zeleni planet« Irene in Teje smo, kot ste lahko zapazili, že objavili in zdaj bo kmalu na vrsti sestavek Marjana Čibeja »Moj stric je padel za svobodo«.

Bi nam lahko priskrbeli tudi fotografijo Janka Glišiča iz Crnič?

Je zgodnica o Frančku v sestavku »Moj vrstnik med vojno« resnična, pa je vprašanje, ki smo ga namenili Maruši Kočevar iz Loža pri Starem trgu. In če je, draga Maruša, nam povej, kje in kdaj se je to dogajalo.

Lepo pozdravljeni!

Milena

Bila sem v Ravensbrücku

Otroci Stane, Franci, Venci in Jožica so odšli k partizanom ... Gospodinjo Ano Pečarič pa so odpeljali v Nemčijo

Vsa Pečaričeva družina iz Prečne pri Novem mestu se je vključila v narodnoosvobodilni boj. Pri njih so partizani dobivali hrano, pošto in drugo. Včasih so jim domači kar sami, tudi gospodinja, nosili stvari v gozd. Otroci Stane, Franci, Venci in Jožica so pozneje odšli k partizanom ... Gospodinjo Ano Pečarič pa so odpeljali v Nemčijo.

»Bila sem v Ravensbrücku,« mi je dejala in za nekaj časa utihnila, kot da je s tem imenom povedala vse.

Bilo je jeseni 1943. leta, ko so prišli domobranci po tovarišico Ano. Odpeljali so jo v enega najbolj grozljivih nemških koncentracijskih taborišč. Vozili so se ves teden, v zaprtih vagonih in brez hrane. V taborišču so jih takoj zaprli v barake. V njih je bila gneča. Zapornice so bile žejne, a vode niso dobile. Ker ni bilo postelj, so čepe pričakale naslednje jutro. Tako je bilo še ves na-

slednji dan in še eno noč, potem so jim šele pobrali prtljago in oblačila. Vse zapornice so ostrigli do golega. Po kopanju jih je pregledal zdravnik. Potem so jih odbirali za delo. Bolehne in suhe je popisovala neka Poljakinja. Tudi Ano Pečarič je vpisala, ker jo je zdravnik določil za operacijo. Ana se je zbala. Vedela je, da delajo poskuse, katere le malokdo preživi. Opogumila se je in pro-

sila Poljakinjo, naj jo zbršče s seznama in ta jo je res črtala.

Proti koncu vojne so se taborišču bližali Rusi. Nemci so zapornice hitro spravili na ladjo z namenom, da bi jih potopili v Baltičkem morju. Rusi so jim to preprečili! Ženske so prepeljali najprej v taborišče Warnemünde, nato v Güstrow in še v Neuenbrandenburg, kjer so pričakale konec vojne.

Kako so si želele domov! Končno so jih Čehi odpeljali z avtobusi. V Pragi so ostali teden dni, čeprav vsa Le počasi so se bližali domovini in v Ljubljano so prišli avgusta 1945. leta.

»Tega dne ne bom nikoli pozabila. Kako lepa je bila domovina, čeprav vsa porušena in izmučena! Ruševine smo kmalu odstranili, spomini na vojne grozote pa so ostali za vedno«, mi je Ana Pečaričeva dejala ob slovesu.

MARJANA SULC

(»Iz naših logov«, glasila osnovne šole Bršljin, Novo mesto)

Spomin na vojne dni

To mi je pripovedoval moj stari ata, ki je bil partizanski mitraljezec

»Iz bojev na goriški fronti mi je ostal v spominu tale dogodek«, je začel pripovedovati stari ata, jaz pa sem pridno beležil.

Ena izmed prvih partizanskih čet v naših krajih se je imenovala Solkanska četa, ker so bili v njej v glavnem Solkanci. V tej četi je bil moj stari ata mitraljezec. Četa si je utrdila položaje okrog kromberškega gradu in namerila mitraljeze na cesto Gorica—Šempas, da bi jo ščitila pred nemškim vdorom.

To je bilo 13. ali 14. septembra 1943.

Okrog devete ure dopoldne so se pripeljali Nemci z oklepnimi avtomobili, da bi rešili tank, ki je obtičal v blatu tam ob podrtem mostu. Takrat pa so partizani vžgali z mitraljezi in to tako močno, da se Nemci niso upali naprej. Ko so okrog enajste ure dopoldne Nemci vžgali po partizanski četi z minometi

— je bilo očitno, da so izsledili, kje imajo partizani mitraljeze.

Partizanska četa je dobila ukaz, da se umakne.

Izvidnica, v kateri je bil moj stari ata, je šla gledat, kakšen je položaj pod gradom. Šli so v strelcih ob cesti, ki pelje na grad. Na ostrem ovinku se je moj stari ata srečal z nemškim vojakom v razdalji štirih do petih metrov. Oba sta bila presenečena. Nemec jo je popihal v grmovje, stari ata pa k svojim tovarišem, s katerimi se je vrnil k četi.

Solkanska četa je nato odšla na Ravniško planoto in potem na Trnovo, kjer je bila ukinjena, borci pa razporejeni v druge enote.

To mi je pripovedoval moj stari ata, ki je bil partizanski mitraljezec.

KLAVDIJ BOŽIČ

TV-15 ZA MLADINO

... Decembar v Kočevju. Z zavzetjem tega sovražnikovega oporišča bi se svobodno ozemlje slovenske narodnoosvobodilne vojske razširilo od Ilirske Bistrice do Rakeka, Ljubljane in Kolpe. Toda že prvi nalet borcev Šerčerjeve brigade na žične ovire je pokazal, da bo zunanja obramba postojanke trd oreh: dve vrsti žičnih ovir, vsak bunker je imel kritje. Juriš! Preboj je uspel. Bombaši in borci so morali zavzeti sobo za sobo v utrjenih hišah. Šerčerjevci so prijurili že skoraj do središča mesta. Borci prvega bataljona so zavzeli Kressetovo tekstilno tovarno. Na drugi strani mesta sta načeli obrambo Tomšičeva in 13. brigada. Boji so srditi. Komandant glavnega štaba, tovariš Stane je bil ranjen, Mirko Bračić, komandant 14. divizije je padel.

Dveurno premirje. Usodno? Pritekel je partizanski kurir. Približevalo se je nekaj sto Nemcev, deset tankov...! Samo ura, en sam korak je ločil borce do uspeha...

»Rekel sem ti, da boš izgubil,« je rekel France in zmagovalno položil karte na mizo. Dušan je ostal nem. Strmel je čez zaliv, na ono stran, kjer so pred dnevi odprli novi hotel Bernardin in je razmišljal — razmišljal.

Po srečnem otroštvu so ga spraševali — po ukradenem in s smodnikom ožganem. Oče je bil zidar in tudi mati si je služila trde skorje kruha z golimi rokami. Sleherna delavska družina je bila podoba siromaštva.

Štirje Gorkičevi sinovi so samo ob večerih videli očeta, ko je položil široke dlani na hrupavo mizo in je čakal, da mu je mati vtila v kozico redkega močnika. Včasih ga je prijel, da bi udaril s pestjo, da bi razbil krivični svet, a pogled na sinove mu je umiril kri.

»Oče, na ljubljansko učiteljske bi šel,« je rekel nekega dne Dušan, trdno odločen, da se osamosvoji. Učitelj — je v mislih ponovil oče. Zdaj se je spomnil na Primorsko, od koder je pobegnil pred fašizmom. Ne samo kruh, celo ob materin jezik so nas hoteli spraviti, fašisti. Naše učitelje so izgnali in postavili za katedre črnosrajčnike. Ubiti so hoteli našo slovensko zavest, našo pesem, naš ponos, izruvati korenine...!

Oče je bil ponosen na sina pa tudi zaskrbljen, ker je vedel, da je bilo ljubljansko učiteljske takrat v rokah klerikalcev. Vedel pa je tudi, da mladost ni obšalnik, na katerega bi bilo mogoče obestiti karkoli.

Bilo je to v letu 1936. Stiri leta kasneje, ko bi se moral vpisati v zaključni letnik, je postal skojec — revolucionar. Bila so to leta, ko je spoznal, kako se je treba bojevati proti narodnemu sovražniku.

»... Kako sem doživil prve dni okupacije? Da se bo zgodilo nekaj odločilnega, smo slutili že prej, po napadu na

PODOBE NAŠIH LJUDI

Moje otroštvo je otroštvo mojega naroda

Samo nasmehnil se je, zamahnil z roko kot bi hotel razpoditi sive oblake nad Slovenskim Primorjem in je molčal. Možje za sosednjo mizo so igrali »starok«. V zalivu je bilo soparno; že nekaj ur je dišalo po dežju. »Izgubil boš,« je rekel France, doma iz Kočevja. Dušan se je spet nasmehnil, da so mu očala zdrsnila globoko nad konico nosu. Izgubiti? Človek je vedno na tem, da nekaj izgubi, kadar se približa cilju. Če kdaj, smo se tega navadili med partizani, je razmišljal Dušan. Zdi se, da vse pogostejše razmišlja o času, ki je čez noč obtesal mladeniče v može, dekleta v žene. Prej ni bilo časa, sedaj pa, ko se počuti v pokoji kot ladja, ki po dolgi plovbi nasloni svoj kljun na trda tla, se mu to vse pogostejše dogaja. Vrača se v trenutke, ki jih z besedami nikoli ni znal dobro opisati.

cistične Nemčije na Češko pa smo bili o tem že skoraj prepričani.

Po prvem letalskem napadu na Ljubljano, v aprilu 1941, sem se s skupino mladeničev odločil, da grem kot prostovoljec v staro jugoslovansko vojsko. Med potjo po Dolenjski, v Novem mestu smo doživeli letalski napad, smo govorili le o tem, da je treba domovino ubraniti pred tuječim škornjem. Kmalu po tistem pa, ko smo prišli v zagrebško kasarno kraljice Marije, se je začela rušiti, ta kraljevina iz kart.

Ko sem se vračal v Ljubljano, sem imel ves čas vlažne oči. Razmišljal sem o resnici, predvsem o tisti, ki je ležala na slehernem koraku v obliki odvrgnega orožja, brezglavo bežečih ljudi, ki so bili še pred nekaj urami podobni urejeni vojski. Se bo zgodilo z nami kot se je s primorskimi ljudstvom? Bomo ostali tujci v lastni domovini?

Sprašujejo ga torej po srečnem otroštvu, a on? Govori o SKOJ, govori o Komunistični partiji, ki je kot organizirana družbena sila edina našla pot iz vse večje materialne, družbene in narodne stiske, govori o ustanovnem kongresu KPS v letu 1937, o Osvobodilni fronti slovenskega naroda, o juliju leta 1941 — začetku oboževane vstaje, ki je bila pogoj za uresničitev programa OF. Vse to in vse tisto, kar se je dogajalo v Ljubljani, ki je he-

rojsko odbijala napad za napadom združenih sil okupatorja in domače reakcije, čeprav obdana z bodečo žico, prav vse, kar se je dogajalo v letih okupacije Jugoslavije, je njegova in naša mladost.

Ljubljana je dala slovenski partizanski vojski več kot pet tisoč borcev, nad dvajset tisoč ljudi je bilo interniranih in zaprtih, na stotine mrtvih...

Po letu dni ilegalnega dela v mestu, ko je zamenjal že vrsto prebivališč in so mu bili italijanski orožniki že tik za petami, je odšel v gozdove. Bilo je to v maju leta 1942.

»Svojo partizansko pot sem začel v Dolomitih, v četrtim bataljonu Notranjskega odreda. V septembru sem odšel z bataljonom prostovoljcev v Šerčerjevo brigado. Moram reči, da me na našo »dolomitsko republiko« vežejo samo lepi spomini; tudi na prebivalstvo. Leta 1942 so bili dolomiti krepko na naši strani.

Septembra torej, po roški ofenzivi, se je začela italijanska ofenziva v Dolomitih. Takrat se je naš bataljon umaknil čez nemško mejo na območje Seiške doline, drugi bataljon pa je odšel na Notranjsko. In ko smo se po osmih ali desetih dneh vrnili na dolomitsko območje, smo bili strahotno presenečeni. Bilo je kot bi prišli v drug svet. V vaseh, ki so bile še pred dnevi naše, so bile posadke belogardistov; povsod zasede...! Nič več

Dušan Gorkič

niso bili to naši Dolomiti. Takrat nisem mogel razumeti, kaj je bilo temu vzrok.

Spopad z Italijani in belogardisti na Korenu (Dušan, komisar prve čete v tretjem bataljonu je bil ranjen!), napad na Runarsko, cela vrsta akcij z borci Šerčerjeve brigade po Dolenjskem, strašna ofenziva v marcu, po neuspelem poskusu prehoda čez nemško mejo pri Jevnici, uničenje postojanke plavogardistov v Grčaricah, pot na Primorsko.

Zadnje dni decembra v letu 1943 je postal Dušan Gorkič komisar prvega bataljona (Lukov bataljon!) Šerčerjeve brigade. Z njo je prišel do Semiča, kjer se je začela brigada pripravljati za pot na Stajersko.

»Mislim sem, da bom šel s tovariši na pohod 14. divizije. Vrnili so me na Notranjsko, v tretji notranjski odred. Marca meseca v naslednjem letu sem bil poslan v štab 4. armade kot oficir za zvezo. Oficir JLA sem ostal do leta 1971, ko sem bil upokojen kot generalmajor naše armade.

Cemu vendar vsi ti spomini. Zdaj je tu, ob morju, da se naužije sonca — tega svobodnega sonca. A kaj, ko človek ne more iz svoje kože. Revolucija ni in ne more biti zaključena celota prgišča let. Del nje si, dokler živiš. Razveseljujejo te uspehi in te jezijo napake. Končno ti ostane tudi prepričanje, da bodo mladi znali izpeljati, kar so njihovi očetje začeli in več kot to.

Nasmehnil se je Dušan in je začel novo partijo taroka.

SILVO TERSEK

FRANC ŠETINC:

IZGNANCI

Knjigo Franca Šetince »Izgnanci«, iz katere v nadaljevanjih objavljamo odlome, je izdala Partizanska knjiga.

»V našem vojvodstvu se je v petletnem obdobju povečala povprečna plača za 1000 zlotov...«

Takšna »stabilnost« cen ima tudi svojo slabo stran. V mesnicah neredko zmanjka mesa ali pa je izbira zelo skromna. Na seznam luksuznih predmetov pride marsikaj, kar v resnici tudi za delavca ni več luksus. Tako je, denimo, z avtomobilom, to veliko želijo slehernega Poljaka.

»Prej so naši ljudje s skupno močjo pritiskali predvsem na meso, sedaj se ta težnja bolj in bolj premika k avtomobilom,

družinskim hišicam stanovanjem. Sledi višjega standarda vodijo v sleherno družino, v trgovine, v hranilne knjižice. Struktura porabe se ugodno spreminja...«

Začelo se je leta 1970, ko so se na severu, pri Baltiku, uprli delavci. Politika »zategovanja pasu« je šla predaleč. Od delavskega razreda so preveč zahtevali, le malo pa so mu vračali. Tako ni več moglo iti naprej.

Z Gierekom se je začelo obdobje večje sproščenosti. V ljudeh se je zasedrila nekakšna gotovost, da bo iz dneva v dan bo-

lje. Več delajo, da bi bolje živeli. »Sedaj se izplača delati, ker je za denar mogoče marsikaj kupiti,« pravijo Poljaki. »To je naš čudež.«

A manjka še veliko, kar želijo imeti in kar hočejo imeti. Pravijo, da po znanih merilih leta 1970 ni bilo nobenega preobrata v sistemu. Zdaj gre le za spopolnjevanje njihovega sistema, za nov stil vsega življenja. »Opuščamo kabinetni način dela,« mi je rekel sogovornik v Varšavi. »Po letu 1970 je bil spopad z okostenelostjo aparata na prvem mestu.«

Nekdo je naredil primerjavo. Življenje partije in državne uprave se je po letu 1970 preselilo iz kabinetov med ljudi. Življenjski standard je postal nepogrešljiva sestavina razvoja, socializma. Ni mogoče v pisarni ocenjevati počutja ljudi in si ob tem domišljati, da ga poznamo, če v resnici ni tako. Danes ni mogoče slikati socializma kot nebesa, saj ljudje že danes želijo uživati sadove svojega dela, svojih naporov. Predvsem pa je pomembno zaupanje v ljudi in voditelje, pristno, nenarejeno.

Po televiziji sem spremljal pogovor med časnikarji in predstavniki industrije. Govorili so o ovirah, ki so na poti, da ne pride več raznovrstnega blaga na trg. Pogovor je izzvenel v vprašanje: Če vemo, kaj je narobe, zakaj tega ne spremenimo? To nezadovoljstvo sodi med gonilne sile razvoja. Včasih so napake prikrivali za besedami lepih deklaracij, priseg in vznesenih pozivov k novim žrtvam.

»Nekdanji funkcionarji so bili pošteni, le oddaljili so se od stvarnosti,« sem slišal na centralnem komiteju.

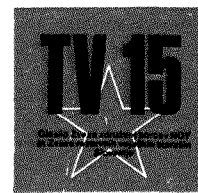
»Po nemirih smo se obrnili na delavce s pozivom: sodelujte!« je pripovedoval Grochmalicki. V pravo iztekajoči se petletki smo ustvarili možnost za hitrejši razvoj v prihodnosti. Proizvodnjo smo povečali za 56 odstotkov. Prvih v zgodovini Poljske nam primanjkuje delovne sile. Naši delavci ne bodo več hodili na delo v Nemško demokratično republiko...«

»Pri nas imamo tri kulte,« je nekdo de-

jali v šali, »kult dela, kult investicij in kult šlezijskih funkcionarjev...«

Dovtip ni meril le na Giereka, ki je prišel v Varšavo iz Gornje Slezijske, iz Katowic, temveč še na marsikaj drugega. Da Slezijska prednjači v vsem, je dejstvo. O šlezijskih kadrih govore povsod z občudovanjem, pa tudi z zavistjo. Slezijske tovarne in uprave slovijo po dobri organizaciji, redu in disciplini. Polovica vsega izvoza odpade na obe Slezijsi. Sedaj si odločno prizadevajo, da bi odpravili strukturno neskladja v industriji. Iščejo nove vire surovin in mrzlično razvijajo predelovalno industrijo.

(se nadaljuje)

»TV 15« izhaja vsak teden — izdaja ga Založba Borec, Ljubljana. Miklošičeva cesta 28 kot glasilo združenih borcev NOV in Zveze rezervnih vojaških starešin SR Slovenije

Glavni in odgovorni urednik
SILVO TERSEK

Novinarji: NEVA MUŽIČ, ANDREJ SKALERIČ,
MILENA STRAJNAR, POLDE VRBOVEK

Tajnica uredništva: MARA OKORN

Telefon uredništva: 327-780

Uprava in naročniški oddelk »TV 15«: Miklošičeva cesta 28, pp 598/XI., 61000 Ljubljana; Tekoči račun 50100-678-45195 pri SDK Ljubljana, telefon 320-486

Letna naročnina 140 dinarjev, za inozemstvo 160 dinarjev, posamezna številka v prosti prodaji 3 dinarje

Rokopise pošljite na naslov: Uredništvo »TV 15«, Miklošičeva cesta 28, pp 598, 61001 Ljubljana — Rokopisov in fotografij ne vračamo

Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 421/1-72 od 12. 4. 1974 se za »TV 15« ne plačuje temeljni davek od prometa proizvodov

Tisk in kliseji: CGP Delo, Ljubljana, Titova 35

Izgnanci v taborišču Rajhenburg 8. 11. 1941